

POKOL ŽIVINE

Zadnje sporočilo Zveznega zavoda za statistiko o pošiljkah klavne živine v drugem četrtletju tega leta je sprožilo zaskrbljenost gospodarskih strokovnjakov glede na nadaljnje usode živinskega sklada. Proizvajalci družbenega sektorja in iz kooperacije so po podatkih Zveznega zavoda za statistiko prodali v drugem četrtletju letos za 6% več klavnih goved, 37% svinj in 5% druge goveje živine kot v istem obdobju lani. Po ocenitvi svetovalca Zvezne gospodarske zbornice je tako visok odstotek prodane klavne živine, zlasti svinj v obdobju, ko se po vseh pravilih ne bi smelo klati, zanesljivo znamenje začeka pokola živine.

Dnevnik — 9. IX. 1971

ZDRAVNIKA — KUJARJA

Med pripombami, ki jih predvsem tuji turisti naslavlajo na naš račun ne smemo prezreti tistih, ki pravijo, da kljub konvencijam o zdravstvenem varstvu med njihovimi državami in našo državo razen v izjemnih hudih primerih v jugoslovanskih letoviščih ni mogoče priti do zdravnika...

Direktor zavoda za zdravstveno varstvo v Kopru dr. Polde Hladnik, eden tistih, ki se močno zavzema za to, da bi v čimveč hotelih imeli zdravnika, pravi, da je Primoreški redki turistični kompleks, ki ima lastno ambulanto in dva svoja zdravnika. Na plačilnem seznamu pa sta navedena kot visoko kvalificirana kuharja, da so jima lahko zagotovili ustrezne osebne dohodke.

Ekonomika politika — 6. IX. 1971

ŽE LETO DNI BREZ DENARJA

Ziro račun kombinata »Trepča« v Kosovski Mitrovici je blokirani že leto dni in praktično so ustavljene vse finančne operacije. Neporavnane obveznosti nasproti dobaviteljem znašajo trenutno več kot 18 starih milijard, so ugotovili na včerajšnjem sestanku poslovnega odbora kombinata.

Trenutno nelikvidnost povečujejo tudi nedisciplinirani, nato nenormalno veliko število izostankov z dela (v topilnici manjka vsaki dan 53 odstotkov delavcev) dalje, neizvrševanje planskih nalog, grožnja ustavitve dela...

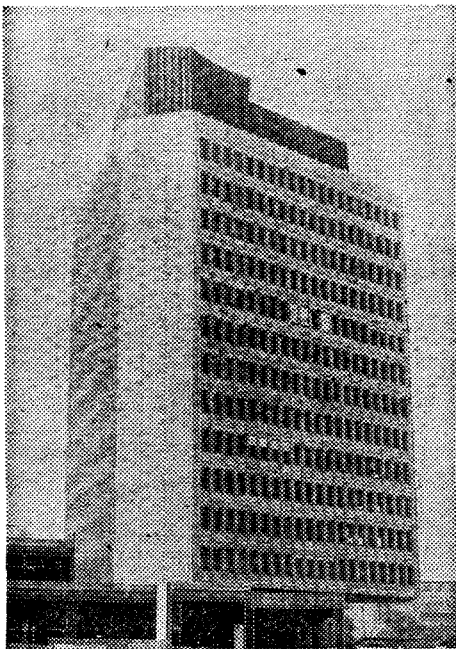
Večernje novosti — 10. IX. 1971

V DVEH MESECIH
39 DNI ZAMUD

Čas letnih dopustov se bliža koncu. Zadnje kompozicije prenatrpanih vlakov z morja prihajajo z zagorelimi dopustniki s precejšnjimi zakasnitvami. Toda kot so nas obvestili v ŽTP, je to neizbežno ob konci sezone. Že v juniju in juliju letos so na zagrebški postaji imeli potniški vlaki okoli pol milijona minut za mude. Če to spremenimo v dneve, zneso to kar 29 dni. A te zamude v letni sezoni še bolj naraščajo.

Vjesnik — 4. IX. 1971

LJUBLJANSKA BANKA

PRAVI NASLOV
ZA DENARNE ZADEVETV-15 GLASILO ZZB NOV
IN ZRVS SLOVENIJE

LETO IX - št. 38

16. sept. 1971

»TV-15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borac v Ljubljani, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije. — Glavni in odgovorni urednik FRANCE ŠUSTERŠIČ — Tisk in klišej CGP »Delo«, Ljubljana, Titova cesta 35 — Letna naročnina 32 dinarjev, za inozemstvo 60 dinarjev — Posamezna številka v kolportuži 80 par — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV-15« Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI, ali na tekoči račun 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov in fotografij ne vračamo.

V SOBOTO IN NEDELJO JE BILA POSTARSKA KOČA POD PLEŠIVCEM PRIZORIŠČE TRETJEGA ZBORA VEZISTOV NARODNOOSVobodilnega BOJA. VEČ O TEM V PRIHODNJI ŠTEVILKI.

Nedeljsko slavlje v Rogaški Slatini

Letos so proslavljali praznik občine Šmarje pri Jelšah 11. in 12. septembra v Rogaški Slatini in bližnji okolici. Ta občina zajema velik del Kozjanskega. To območje ima velike partizanske tradicije, saj so se tam pojavili prvi partizani že leta 1941. Leta 1942, v drugi polovici septembra, je tja prišel bataljon II. grupe odredov, ki je tam v zelo težavnih razmerah prezimil, ne da bi imel zveze s štabom grupe. Proti koncu 1943 se je partizanstvo na Kozjanskem ponovno okrepilo. Februarja 1944 je prak Kozjanskega korakala med pohodom na Štajersko 14. divizija. V drugi polovici leta so enote 4. operativne cone pregnale sovražnika iz več postojank, nastalo je osvobodeno ozemlje. Branil ga je Kozjanski odred in bataljon štajerske brigade VDV, včasih pa se je tam za drževala tudi kaka izmed brigad. V jeseni 1944 je sovražnik začel hudo ofenzivo, da bi si zavaroval hrbet za obrambo pred napredovanjem naše vojske in Rdeče armade. V tej ofenzivi so sodelovali tudi ustaši. Nacisti in njihovi zavetniki so samo na območju sedanje šmarske občine požgali nad 1000 poslopij ter pobili ali odpeljali precej domačinov. Prav v spomin na to ofenzivo slavi šmarska občina svoj praznik.

Letošnje praznovanje so začeli s svečano proslavo v soboto zvečer. Rogaška Slatina je namreč največji kraj v občini, čeprav ni njeno upravno središče. V zdraviliški dvorani so nastopili poklicni pevci, glasbeniki in dramski igralci.

V nedeljo zjutraj pa se je še v temi začela velika vaja pripadnikov partizanskih enot iz šmarske in iz sosednje hrvaške občine Krapine. Vaja je zajemala urjenje v premikih in približevanju sovražniku ter v obrambi oziroma zasedi. Po oceni navzočih vojaških strokovnjakov so vse sodelujoče enote pokazale zadovoljivo izurjenost in prizadevnost kot tudi telesno vzdržljivost. Zdi se tudi, da je pri nas že postalo običajno združevanje praznovanja raznih obletnic z vojaškimi vajami, zlasti tistimi, ki imajo za cilj priprave na vseljudsko obrambo. S tem organizatorji vsebinsko in namensko povežejo preteklost in sedanjost, oziroma prihodnost.

Ko so pripadniki partizanskih enot končali z vajo, se je začelo ugotavljanje usposobljenosti pripadnikov civilne zaščite iz Rogaške Slatine in okolice. Ti

so uprizorili reševalne akcije v bližini železniške postaje v Rogaški Slatini in pokazali, da bi bili v možni bodoči vojni kos nalogam.

Ob pol enajstih pa je bilo pred zdravniškim domom slavnostno zborovanje. Udeležili so se ga pripadniki partizanskih enot iz obeh občin, pripadniki civilne zaščite iz šmarske občine, mnogi gostje in bivši borci pa tudi tujci, ki so na zdravljenju v Rogaški Slatini.

Najprej je govoril predsednik šmarske občine Beno Božiček, za njim pa sekretar sekretariata CK ZKS ing. kmetijstva Andrej Marinc. Iz njegovega govora lahko izluščimo nekaj stvari, ki se nam zdijo najbolj pomembne.

Predvsem se je dotaknil priprave na vseljudski odpor, če bi nas kdaj napadli od zunaj. Izrekel je priznanje organizatorjem priprav, ki imajo velike zasluge za uspešno vajo, pa tudi za to, da so se ljudje začeli zavedati važnosti obrambe kot dolžnosti vseh, ne samo vojske. Sodelovanje pripadnikov partizanskih enot krapinske občine pa je ocenil kot manifestacijo bratstva in enotnosti, temelja našega nadaljnjega obstoja in uspehov.

Nadalje je govoril o pripravah na razpravo o dolgoročnem načrtu za razvoj Slovenije, s tem v zvezi pa tudi o nekaterih manj razvitih območjih v naši republiki. Med taka območja spada tudi Kozjansko, zato so navzoči njegovim besedam zavzeto pritrjevali. Zadnja leta smo namreč veliko pisali in govorili

V LJUBLJANI
BO KONGRES
ŠPANSKIH BORCEV

Četrti kongres španskih borcev iz Jugoslavije bo v Ljubljani v dneh 27. in 28. septembra. Ta zbor prostovoljcev španske republikanske vojske je sklican v počastitev 35-letnice španske revolucije in 30-letnice vstaje jugoslovanskih narodov.

Od nekdanjih španskih borcev iz Jugoslavije jih danes živi še 250. Sklicatelj pričakuje, da se bo razen teh borcev iz Jugoslavije udeležilo kongresa tudi precej gostov iz skoraj vseh evropskih dežel. Verjetno bo na kongres prišla tudi predsednica KP Španije Dolores Ibarruri — La Pasionaria.

Na dnevnem redu prvega dne kongresa je referat dr. Aleša Beblerja.

Udeleženci kongresa bodo obiskali Trbovlje — središče Zasavja — to je območje, od koder je iz Slovenije odšlo v Španijo največ udeležencev španske revolucije.

li o Kozjanski, območju, ki je v Sloveniji najbolj zapostavljeno in kjer je revščina največja. V dolgoročnem načrtu bo zato treba bolj podrobno določiti, kaj naj bi tam zgradili. Nastopil je proti negospodarskim naložbam in se zavzel za urejanje položaja kmetov. Ti ne uživajo enakih ugodnosti kot delavci, čeprav delajo v hujših razmerah. Predvsem niso enakopravni glede starostnega zdravstvenega zavarovanja.

Glede naših notranjih odnosov je dejal, da naša družba ni brez medsebojnih nasprotij. Ta se porajajo iz različnih vzrokov, predvsem pa zaradi ostankov starih stališč in pojmovanj. Med ta nasprotja lahko štejemo tudi nekatere nejasnosti v odnosih med narodi, s katerimi se lahko okoristi sovražnik. Izrekel se je za čim večjo gospodarsko in politično samostojnost, ki je temelj za medsebojno sožitje.

Po govoru tovariša Marince so nastopili domači pevci in recitatorji. Toda začelo je deževati in proslava se je končala prej, kot je bilo predvideno. Izkazalo se je, da so organizatorji proslave že prej računali na tako možnost, saj so namenili za tovariško srečanje novo poslopje polnilnice za mineralno vodo. Tu so udeleženci proslave našli zavetje pred dežjem. Tu so jih tudi pogostili z vojaško hrano, znanim srbskim fižolom. Mladina pa se je zavrtela ob zvokih godbe.

MP

Iz vsebine:

VROČI FILIPINI (2. stran)
KOČI.IV PROBLEM BORCEVV STANOVANJJIH, KI SO DRUŽBENA LAST
(3. stran)S TOPOM ČEZ VIPAVO — V DVEH
MINUTAH (8. stran)

ISKAL SEM JUNAKOV GROB (10. stran)

NAČELNIK V ŽENSKEM KRILU (11. stran)
PARTIZANSKO ŠOLSTVO NA SLOVENSKEM

DOGODKI TEDNA

● **Predsednik republike Josip Broz Tito** je odprl tradicionalni jesenski mednarodni velesejem v Zagrebu, največjo sejmsko prireditev v naši državi, ki bo trajala deset dni. Letos sodeluje na njem rekordno število domačih in tujih razstavljalcev (več kot 6300) iz 55 držav ter z vseh svetovnih celin. Pred tem je predsednik Tito obiskal tovarno »Prvomajška« v Zagrebu, kjer si je najprej ogledal proizvodne obrate, nato pa se je sestel s predstavnikmi kolektiva in v pogovoru med drugim dejal: »Potrebno bi bilo boljše sodelovanje med republikami, narodi in narodnostmi. To je namreč zelo pomembno. Pri reševanju teh vprašanj so delavci v podjetjih najpomembnejši dejavniki. Naši interesi so enotni po vsej državi. V katerikoli republiki, v vsaki nacionalnosti so interesi isti. Zato je treba ohraniti to enotnost, ki krepí našo socialistično skupnost z najbolje rešenim nacionalnim vprašanjem, še zlasti če bomo le tega rešili do konca, kot smo to določili z amandmaji. Zdaj se ne bi smelo zgoditi, da bi se posamezne republike nehaše zanimati za to, kaj se dogaja v drugih republikah. Enotnost naše socialistične skupnosti se mora nadaljevati, in to ne samo zato, da bi bili močnejši glede na zunanji svet, temveč tudi zato, da bi bili močnejši znotraj. Če bomo složni, bo naša država vsekakor še precej močnejša, zato pa moramo preprečiti medsebojna, medrepubliška nesoglasja. Ne smemo dovoliti raznim elementom, da bi zlorabili reševanje nacionalnega vprašanja za razdvajanje republik.«

● **V republiški skupščini Slovenije** se je po poletnih počitnicah spet začelo običajna delavnost. Že teden dni delujejo skupščinski odbori in druga telesa, medtem pa se je na prvem zasedanju zbral republiški zbor skupščine. Na dnevnem redu republiškega zbora je bila določitev osnutka sprememb ustave SR Slovenije, na vrsti pa so bila tudi razna poslanska vprašanja.

● **V Slovenijo je prispela delegacija LR Kitajske**, ki jo je vodil minister za lahko industrijo Čien Či Kuang. Člani delegacije so se pogovarjali s podpredsednikom izvršnega sveta inž. Tonetom Tribušonom in si ogledali tovarno »Gorenjek« v Velenju. Pred dnevi pa se je v Sloveniji mudila državna turistična delegacija LR Kitajske, ki je v Ljubljani obiskala muzej NOB, grobnico herojev, nato pa Litostroj in Postojnsko jamo. Kitajski gosti so se zelo zanimali za delovanje našega samoupravnega sistema, za vlogo sindikatov in Zveze komunistov. Zanimali pa so se tudi za možnosti gospodarskega sodelovanja.

● **ZIS si prizadeva, da bi omili negativne učinke ameriških ukrepov**, saj ti ukrepi resno ogrožajo jugoslovansko gospodarstvo. Tako nas direktno ogroža povečanje uvozne takse za 10 odstotkov, indirektno pa dejanska revalorizacija najvažnejših konvertibilnih valut in podražitev kreditov. Naša država največ dolguje ravno državam, ki so revalorizirale svoje valute.

● **Pripadniki kopenskih in letalskih sil sedmih držav članic pakta NATO** so začeli manevre, katerih namen je preizkušanje in izboljšanje »zastrašujočih vlog« mobilnih sil zavezniškega poveljstva za Evropo. Med 20-dnevnimi vajami bodo čete iz Belgije, ZRN, Italije in ZDA prepeljale z letali iz oporišč v Evropi v severni del Grčije, kjer se bodo pridružili grškim silam, da bi zvrnili namišljeni napad na jugovzhodno krilo pakta NATO.

● **Predsednik vlade ZDA je sporočil**, da se bodo predstavniki ameriške in sovjetske vojne mornarice sestali v Moskvi 12. oktobra in bodo proučevali načine, kako bi se izognili trčenju in drugim pomorskim incidentom med vojaškimi ladjami obeh držav.

● **V Moskvi so odločno demantirali** trditve Reinharda Gehlena, bivšega vodje zahodnonemške obveščevalne službe, da je bil Hitlerjev namestnik Martin Bormann sovjetski vožun in da je pred tremi leti umrl v Sovjetski zvezi. V Moskvi so označili to Gehlenovo trditev kot izmišljotino ter obtožili bivšega šefa bonnske obveščevalne službe, da je bil v resnici on sam nacistični obveščevalec na vzhodni fronti med drugo svetovno vojno. V Moskvi opozarjajo, da so Gehlenovi spomini dobili takšen pomen samo zato, ker »določeni krogi na zahodu skušajo ovirati sedanji proces popuščanja napetosti med Vzhodom in Zahodom v Evropi.

● **Dne 13. septembra so na moskovskem pokopališču Novodevički brez kakršnegakoli ceremonijale pokopali bivšega sovjetskega premiera Nikito Sergejeviča Hruščova.** Sovjetska javnost je za njegovo smrt izvedela šele po dveh dneh iz kratke vesti objavljene v »Pravdi«, ki se glasi: »Centralni komite KPSZ z žalostjo sporoča, da je 11. septembra 1971. leta po hudi in dolgotrajni bolezni v 78. letu življenja umrl bivši prvi sekretar CK KPSZ in predsednik ministrskega sveta SSSR, osební upokojenec Nikita Sergejevič Hruščov.«

● **V poplavi člankov, ki v zadnjem času beležijo notranjo in zunanjo politiko Kitajske**, je zbudil pozornost članek v Izvestijih, kjer je rečeno, da je osnova zunanje politične linije Peking tako imenovana doktrina »boja proti monopolu dveh velesil«. »Kitajski voditelji, ki so prevzeli pokroviteljstvo nad majhnimi in srednjimi državami v boju proti velesilama — ZDA in ZSSR — skušajo kot adut izrabiti morebitni vojaški spopad med tema državama, da bi potem na razvalinah zgradili novo in edino velesilo — Kitajsko. Agencija Hsinhua pa je na drugi strani ostro obsodila sovjetsko pisanje, češ da so se Kitajci sporazumeli z ZDA o črpanju petroleja na morskem dnu v Pohajskem zalivu in o gradnji ameriške tovarne letal na Kitajskem. Agencija poudarja, da Kitajci nikomur ne prodajajo nacionalnih interesov in obtožuje »nekatero«, da so sramotno prodali interese NDR ob podpisu sporazuma o zahodnem Berlinu.

● **Mauro Ferri, politični tajnik italijanske socialno demokratske stranke**, je izjavil v Trstu, kjer se ustavi po vsakoletnem strankinem zborovanju v Pradiboscu — udeležil se ga je tudi naš predstavnik SZDL Bogo Gorjan — da predstavlja politika dobrega sosedstva z Jugoslavijo eno izmed programskih osnov socialdemokratske stranke. Razvoj odnosov med obema državama po njegovih besedah narekuje tudi dokončno priznanje meje, ki je nastala po drugi svetovni vojni, saj tedanja rešitev, ki dopušča različna tolmačenja, lahko vedno znova izziva medsebojne nesporazume. Dejal je tudi, da podpira zahteve slovenske narodnostne manjšine v Italiji, ki ji je treba v skladu z ustavo in demokratičnimi načeli italijanske družbe priznati popolno zakonsko zaščito, kakršno je dobila tudi nemška manjšina na južnem Tirolskem.

● **Uradno glasilo KPI »Unita« ostro kritizira sodni proces v Kairu.** Nobenih dokazov ni, piše list, da so obtoženci, za katere tožilec zahteva smrtno kazen, zagrešili kakšno kaznivo dejanje. V političnem boju za oblast zmagovalci ne bi smeli postavljati poraženih nasprotnikov pred sodišče, še manj pa jih pošiljati na vešala. Tudi Komunistična partija Francija je začela akcijo za obrambo proti obtoženim na proces v Kairu.

● **Iz Bonna poročajo, da bo konec septembra zahodnonemški kancler Brandt uradno obiskal Sovjetsko zvezo.** Sporočilo je sicer nepričakovano, vendar ne preseneča. Podpis četvernega sporazuma o Berlinu, ki je bil neakčen pogoj za bodočo bonnsko ratifikacijo moskovskega sporazuma, ki sta ga avgusta lani podpisala Kosigin in Brandt, je odprl pot k reševanju drugih nerešenih vprašanj med ZR Nemčijo in Sovjetsko zvezo. Tako mislijo po dolgih letih spet skleniti trgovinski sporazum, sporazum o kulturnem sodelovanju tudi že dolgo pripravljajo, neposrednega pomena pa bo sporazum o talskem prometu, ki je bil doslej zaradi berlinskega problema, neznan.

POLITIČNI RAZGLEDI

Vroči Filipini

Danes imajo Filipini 38 milijonov prebivalcev, čez dvajset let pa jih bodo imeli dvakrat toliko. Država, ki obsega 7100 otokov in otočkov (s površino okoli 30.000 kvadratnih kilometrov), je neodvisna republika (Republika NG Filipinas) od leta 1946, v resnici pa v veliki odvisnosti od Združenih držav Amerike: tako imajo ameriški državljani skoraj neomejene možnosti za investiranje in izrabljanje filipinskega naravnega bogastva, ZDA imajo oporišča na Filipinih (strateško izredno pomembnem delu sveta zlasti po drugi svetovni vojni) in filipinska vojska se bojuje na ameriški strani v Južnem Vietnamu.

Okoli 42 odstotkov filipinskega ozemlja pokrivajo gozdovi, na otokih so veliki rudniki zlata, srebra, svinca, cinka, niklja, bakra, železa, premoga, kroma, azbesta, magnezija, predvsem pa je pomemben izvozni izdelek filipinska koka.

Oblast v Quezon Cityju (delu Manila, ki velja za prestolnico) se zadnja leta otepa z maoistično usmerjenimi uporniki, študenti, pa tudi z uradno opozicijo, dasiravno je ta prav tako nazadnjaška kot stranka predsednika Ferdinanda E. Marcosa. Ta je bil pred dvema letoma ponovno izvoljen (za štiri leta), vendar samo zato, ker je njegova stranka imela več denarja kot opozicija. Vodilni stranki sta namreč odvisni od svojih »klientov«, tistih bogatih in vplivnih ljudi, katerih osebni dohodki so tudi do štiristokrat večji od povprečnega.

Gospodarski položaj Filipinov je vse prej kot cvetoč. Za delo sposobnih je 13,5 milijona prebivalcev, vendar je med njimi milijon popolnih brezposelnih ter 7 do 8 milijonov delnih brezposelnih (ali kakor jim pravijo, »zakračkanih« zaposlenih). Inflacije uničuje gospodarstvo, zemlja je v rokah veleposestnikov, delavci in mali kmetje živijo v neznanski revščini.

Predsednik Marcos je sicer ukazal pripraviti novo ustavo, toda samo z zakoni se ne da reformirati družbe. Nemir, ki se polšača prebivalstva zaradi nedejavnosti oblasti, se je letos presečil tudi v vojaške kroge in v začetku tega leta se je neki oficir z vojaške akademije — ki velja za tradicionalni fevd skrajnih desničarjev — umaknil v gozdove — z maoistično nastrojenimi gverilci.

»Tisto, čemur pravimo naša demokracija, je vladavina bogatih za bogate,« pravijo nasprotniki obeh vodilnih strank. Tako je 21. avgusta letos bomba ubila nekaj vodilnih predstavnikov opozicijske liberalne stranke, oblast je poslala vojsko nad študente (in spet so padle žrtve) kmetje pa so že dolgo časa žrtve pritiska.

Takšnim razmeram je treba pridružiti še verska nasprotja, ki v marsičem spominjajo na Severno Irsko. Večina mamiškega prebivalstva (okoli 83 odstot-

kov) je rimokatoliške vere, tako da so drugi kristjani, muslimani in budisti v manjšini. Pred časom so se katoličani na jugu Filipinov (v provinci Cotabato) hoteli polastiti še tiste zemlje, ki je v rokah muslimanov. Muslimani so se uprli preganjanju in mala vojna je doslej terjala več kot petdeset smrtnih žrtev. Tako kot katoličani na Severnem Irskem, ki imajo svojo podtalno Irsko republikansko armado, so se muslimanski Filipinci na jugu organizirali v vojsko »črnih sraj«. Oblast je najprej poslala nadnje redno vojsko, nato pa je ponudila premirje. Toda zadeva je prišla že tako daleč, da zdaj muslimanski uporniki terjajo neodvisnost za provinco Cotabato.

V takšnih razmerah atentat z dne 21. avgusta letos ne bi imel tolikšnega pomena, če ga predsednik Marcos ne bi izbral za to, da je stlačil v en koš liberalce na moiste in da se je lotil zatiranja vseh opozicijskih strank in gibanj. Zaradi takšnih ukrepov se Filipini utegnejo spremeniti v »vročo točko« jugovzhodne Azije nekoliko prej, kot pa so napovedovali politični opazovalci.

KOMENTATOR

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—
Tomašičeva
BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstodnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

BORCEM TOMŠIČEVE BRIGADE

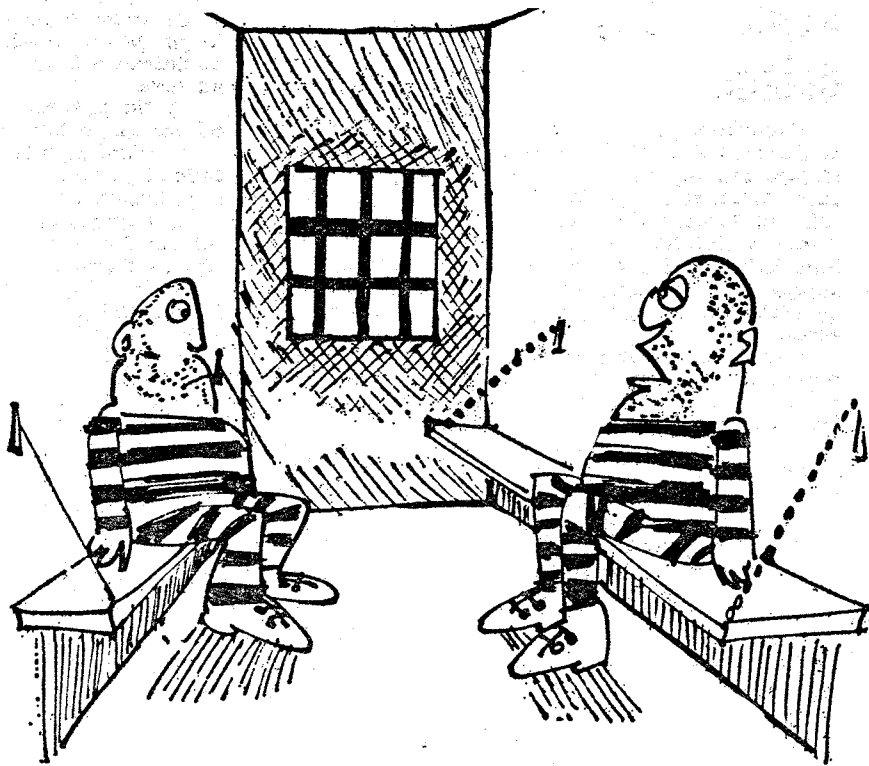
V soboto, 18. septembra, pripravljamo vsakoletni pohod mladine »Po poteh Tomšičeve« v Belo krajino, v vas Bojanci, kjer smo se zadrževali v juliju 1943.

Odhod z avtobusi ob 6. uri iz Vegove ulice, prihod v Ljubljano isti dan do 21. ure 18. 9. 71.

Informacije in prijave na tel. 23-092 najkasneje do 3. ure 17. 9. Vabimo vse borce Tomšičeve, da se udeležijo obiska Bele krajine.

ODBOR TOMŠIČEVE BRIGADE
LJUBLJANA
Beethovnova 10

VSAK TEDEN ENA ...

»Z dohodki svojega osebnega dela sem si hotel kupiti avion.«

Kočljiv problem borcev

V STANOVANJIH, KI SO DRUŽBENA LAST

Od pobude za urejanje stanovanjskih zadev borcev v letu 1959 oziroma od začetka sistematičnega izvajanja te zamisli v letu 1960 mineva že nad 11 let. Čeprav je bilo leta 1960 v načrtu, da bo ta zadeva urejena že v petih letih, še sedaj ne moremo reči, da gre h koncu. Sicer ne smemo prezreti, da so na tem področju bili doslej doseženi kar zavidljivi rezultati. Vendar imamo v Sloveniji še danes okoli 1900 neurejenih stanovanjskih zadev borcev. Od tega jih je samo v petih ljubljanskih občinah okoli 500.

V zadnjem času pa se pojavlja nov problem. Mnogi borci imajo povsem primerna stanovanja v hišah, ki so družbena last. Ti se seveda doslej niso potegovali za nova stanovanja, ker so bili zadovoljni s sedanji. Toda v teh hišah, ki jih v Ljubljani upravlja podjetje »Dom«, so začeli posamezna stanovanja razprodajati. Ne moremo se sicer ubadati z razlogi, ki so stanovanjskemu podjetju »Dom« narekovali, da je letos že spomlad razpisalo prodajo teh stanovanj, prezreti pa ne smemo, da imajo po razpisu prvenstveno pravico do nakupa sedanji najemniki. Toda prav pri tem zadenemo ob vprašanje, ali imajo tisti borci, ki so najemniki teh stanovanj, na voljo dovolj sredstev za nakup. Pa tudi če imajo omejena sredstva, in bi stanovanje lahko kupili ter del kupnine lahko plačevali več let, je vprašanje, če jim bo to uspelo. Morda bi ta ali oni imeli možnost dobiti nekaj kredita, pa se le vsiljuje novo vprašanje — kako naj tekmuje s tistim, ki ponuja več in prihaja z gotovino v žepu?

Pri vsem tem ne gre prezreti, da stanovanjsko podjetje »Dom« na konkretna pismena vprašanja v tej zvezi sploh ne

odgovarja. Ker je to podjetje v Ljubljani že lani začelo razprodajati družbena stanovanja, se verjetno bodo (če se že niso) pojavili slični primeri tudi po drugih krajih širom po Sloveniji. Zato ni bil slučaj, da je letos junija na to zadevo opozoril eden od diskutantov na skupščini občinskega odbora ZZB NOV Ljubljana-Vič-Rudnik. O tej stvari pa so se prejšnji teden pogovorili tudi na seji mestnega odbora ZZB NOV v Ljubljani, ko so obravnavali osnutek nove stanovanjske zakonodaje. Pri tem so ugotovili, da so občinski odbori ZZB NOV v Ljubljani morali v posameznih ljubljanskih občinah posredovati, ko je šlo za prodajo stanovanj, katerih najemniki so borci. In takih primerov je v Ljubljani že kar precej. Če pa bo podjetje »Dom« razpisalo prodajo vseh stanovanj v starih hišah družbene lasti, bo iz dneva v dan več neurejenih stanovanjskih primerov borcev, namesto da bi jih bilo manj.

Da se nam torej ne bodo v prihodnje porajali dnevno novi neurejeni primeri udeležencev NOB, bo treba poskrbeti, da stanovanjska podjetja ne bodo smela prodajati tistih stanovanj iz družbene lastnine, katerih najemniki so udeleženci NOV. Izjema bi bila lahko le v primerih, če s tako prodajo soglašajo najemniki borcev oziroma občinski odbor ZZB NOV. To pa je mogoče zagotoviti le z ustreznim določilom v novem stanovanjskem zakonu.

Na to še posebej opozarjamo, ker je osnutek tega zakona še vedno v javni razpravi, da bi borci, ki o njem razpravljajo, lahko zahtevali, da se v novi zakon vnese tudi tako določilo. V. M.

Razširiti tisk z obrambno tematiko

ENA IZMED VAŽNIH NALOG ZRVS

Dne 13. septembra se je v Ljubljani sestala komisija za tisk in založniško dejavnost republiškega odbora ZRVS Slovenije. Razpravljala je o uspehih založniške dejavnosti v letošnjem letu in o načrtih za prihodnost.

Do zdaj skorajda ni bilo slovenskih knjig in drugega gradiva o vojaških zadevah. Zato v zadnjem času skorajda ni bilo nobenih težav pri odločanju, kaj bi bilo potrebno natisniti. Vse kar so natisnili, je prišlo prav. Zdaj, ko so prve potrebe potešene, pa bo potrebno nekoliko bolj temeljito izbirati predvsem najboljše in najbolj potrebne reči. Med dela, ki bi jih bilo treba pripraviti, spada nedvomno delo o partizanski taktiki. To naj bi napisali glede na izkušnje iz narodnoosvobodilne vojne, sodelovalo pa naj bi več piscev.

Nadalje bi bilo treba doseči, da bi

vse, kar se tiska o obrambi, prebirali ne samo rezervni starešine, ampak tudi drugi. Zato bi bilo treba še razširiti tisk s tako vsebino. Komisija je sklenila, da bo sprostila široko akcijo s ciljem, da vsaka družina naroči po en časopis s to tematiko. Prav tako naj bi imela najnujnejše knjige, zemljevide, kompase, orodje za reševanje, obvezila in razkužila itd. V ta namen bi ustanovili posebne skupine, ki bi obiskovale vsako družino posebej. Akcija naj bi bila skupna za Našo obrambo in TV 15, vodili pa naj bi jo člani ZRVS in upravni organi za narodno obrambo.

Komisija je kot primer razširjenosti tiska z obrambno tematiko omenila občino Ormož, zmagovalko na tekmovanju za pridobivanje novih naročnikov na Našo obrambo, kjer to revijo dobiva vsaka druga družina. M. P.

Priporočilo

Jugoslovanski ilustrirani tednik »Arena« že osem let redno od številke do številke opisuje usodo otrok, ki so se izgubili v vojnem viharju, in išče, od kod izhajajo, katera je njihova rodbina. »Arena« je s pomočjo bralcev, bivših borcev in pripadnikov narodnoosvobodilnega gibanja s svojo človekoljubno nalogo (z naslovom: »Arena išče vaše najdražje«) dosegla, da se je vrnilo k svojim staršem ali sorodnikom okrog dvesto fantov in deklet.

Ta akcija je pripomogla, da so se spet zblížali mnogi bivši borci in izgnanci, pojasnjena pa je bila tudi tragična usoda mnogih padlih borcev, izgubljenih in pokopanih kdo ve kje.

Uredništvo »Arenae« se je odločilo, da pospeši svojo nalogo, ker objavljanje imen in prispevkov o posameznih izgubljenih ljudeh ne more dovolj hitro napredovati v tedniku; izdala bo knjigo (izvirni naslov: »Neoplakanje«), ki bo zajela vse primere nepojasnjenih usod številnih ljudi, kolikor se jih je nabralo med večletno akcijo, a jih doslej niso mogli še priobčiti ter ustreči nestrpnim dopisnikom. Ta knjiga bo sklep človekoljubne akcije, poskusa, da bi pojasnili številne uganke iz vojne, tako da bi ljudem ostalo še zadnje upanje, morda bodo končno kaj zvedeli o svojih najdražjih.

Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije izraža vse priznanje borcem in udeležencem narodnoosvobodilnega gibanja, ki so doslej sodelovali v tej človekoljubni akciji, ter priporoča borčevskim organizacijam, da sprejmejo napovedano knjigo z razumevanjem in naj bi z enakim prizadevanjem kot doslej pomagali zbirati podatke ter pojasnjevati usodo ljudi, ki bodo njihova imena objavljena v knjigi.

Predsednik zveznega odbora ZZB NOVJ MARIJAN CVETKOVIC

V Selah bo srečanje koroških partizanov

Vsako leto priredijo nekdanji koroški partizani po nekaj proslav in srečanj, ki pa niso samo partizanska, ampak tudi srečanja vseh naprednih Korošcev avstrijske in slovenske narodnosti ter Slovencev iz matične dežele. Eno izmed takih srečanj pa je nkrati tudi centralna proslava. Taka proslava bo letos 19. septembra v Selah, začela pa se bo ob 13. uri. Pričakujejo udeležbo vsaj 400 ljudi. Če bo vreme slabo, bodo praznovali v prostorih gostilne pri Terklju, ki ima dovolj prostora za vse. Ob lepem vremenu pa bo srečanje pri gostilni.

Govorila bosta predsednik Zveze koroških partizanov v Celovcu Karel Prusnik-Gaspar in predsednik odbora koroških partizanov iz Ljubljane ing. Pavle Zaucer-Matjaž. Nastopil bo tudi Partizanski invalidski pevski zbor iz Ljubljane. Ta bo na predvečer priredil koncert v Ločah ob Baškem jezeru, po nastopu v Selah pa v Pliberku.

Odbor koroških partizanov bo organiziral potovanje svojih članov v Sele z avtobusi. Nekateri člani in drugi bodo prišli v Sele s svojimi avtomobili, Gorenjci prek Ljubelja in Jezerskega, Štajerci pa prek Mežice in Dravograda.

Zakaj so izbrali za letošnje srečanje Sele? Ta vas slovi kot največja koroška vas, ker je od nje do drugega konca 7 ur hoda. Hiše so namreč razmeščene precej daleč druga od druge. Vas je pre-

cej odročna, v njej pa prebivajo zavedni Slovenci, ki si nikoli niso dali kratiti svojih človeških pravic. Po priključitvi Avstrije k nacistični Nemčiji so začeli klicati tudi fante iz Sel v vojsko. Toda mnogi so raje ušli in se zatekli v Jugoslavijo, kjer so životali kakor so vedeli in znali. Po okupaciji Jugoslavije so se po večini vrtnili v okolico domačih krajev in se tam skrivali pred preganjalci. Zanje je zvedelo osrednje slovensko politično in vojaško vodstvo že leta 1942 in skušalo navezati stike z njimi. Toda po večini so ti ljudje še oklevali, da bi začeli z napadi na naciste, niso pa kazali sovraštva do partizanov. Kasneje so se drug za drugim vključili v NOV in se izkazali kot pogumni in zavedni borci proti nacizmu.

Že leta 1942 je v okolici Sel deloval Ivan Županc-Johan, ki je prišel tja kot koroški rojak skupaj s Stanetom Merharjem prek Kokrškega odreda že avgusta. Tam preko je prispel na Koroško tudi Kranjčev bataljon II. grupe odredov. Ljudje so začeli sodelovati z Župancem in Merharjem. Spomladi 1943 so nacisti uspeli odkriti precej sodelavcev OF. Sledil je graški proces, na katerem so obsodili 13 domačinov na smrtno kazen z obglavljenjem.

Kasneje, proti koncu 1944, so bile Sele z okolico dejansko edino osvobodeno ozemlje na Koroškem. M. P.

OB TABORNEM OGNJU

Nenapisana, toda sveta dolžnost

Kadarkoli govorimo o dolžnostih organizacij in članstva ZZB NOV, ne smemo prezreti, da obstajajo pravzaprav dvojne — tiste, ki jih predpisuje statut, in druge, ki jih označujemo kot moralne in humane. Te druge dolžnosti sicer niso napisane v statutih, obstajajo pa in so celo pomembne. Zato ni nič čudnega, če člani največkrat presojujejo dejavnost združenj in celotne organizacije nasploh prav po upoštevanju in izvajanju teh dolžnosti.

Med take moralne oziroma humane, toda nenapisane dolžnosti sodi udeležba na pogrebih umrlih članov. In prav o teh je slišati največ prikritih pripomb.

Lani je na naše uredništvo poslal eden od občinskih odborov osnutek pravilnika o pogrebih članov ZZB NOV. V njem je bilo v glavnem navedeno le, kdaj in kako naj člani ZZB nastopajo na takih pogrebih s svojim praporom. Morda je med 62 občinskih odborov Zveze združenj borcev Slovenije kaj več takih, ki so o potrebi takih pravilnikov že razpravljali in jih morda tudi sprejeli. Toda ne glede na to se pripombe in pritožbe proti nepravilnemu odnosu do pogrebov članov ZZB NOV nenehno množijo. Pri tem pa ne gre za to, da bi užaljeni svojci, tovariši in znanci, ki so se udeležili pogreba umrlega udeleženca NOB, zahtevali kakšne posebne predpise o pogrebu, kake slavnostne pogrebe — največkrat jih boli le to,

ker združenje ni poskrbelo, da bi se kdo od članov ob odprtem grobu poslovil od umrlega, da bi se njegovim najbližjim v tolažbo na kratko orisal tudi pokojnikovo delo, zasluge in podobno. Vmes pa so navedena tudi druga opažanja.

Če listamo po takih pripombah in pritožbah, ki jih pošiljajo užaljeni svojci ali znanci umrlih udeležencev NOV, naletimo med njimi največkrat na take:

● Na pokojnikovem pogrebu ni govoril nihče od združenja borcev.

● Člani ZZB so se z zastavo udeležili pogreba, toda ni ga bilo med njimi, ki bi spregovoril ob pokojnikovem odprtem grobu.

● Pogreba se je udeležilo precej vojaških vojn invalidov, toda nobeden se ni na pogrebu poslovil od umrlega.

Nedavno je bil v »Dolenjskem listu« objavljen kratek dopis o pogrebu partizanske matere, v katerem je med drugim tudi tale ugotovitev:

● Ne verjamem, da ne bi bil nihče od prisotnih članov in odbornikov ZZB, bodisi občinskega odbora ali združenja sposoben, da bi izrekel skromno zahvalo za delo in žrtve. To je le skrajna malomarnost odgovornih iz organizacije ZZB, za katero ni opravičila. Duhovniku, ki je izrekel besede: »Trije njeni sinovi so dali življenje za domovino, da mi živimo boljše življenje...«, pa izrekam zahvalo v imenu vseh, ki smo Jeralovo mam poznali.

Že samo teh nekaj primerov zadostuje, da zvedemo, kako naši člani gledajo na to zadevo. Saj pri vsem tem ne gre za kake posebne, po statutu določene dolžnosti odborov in članstva, gre namreč le za pietetno dejanje, za moralno dolžnost do naših umrlih tovarišev.

Če na naših sestankih združenj pa tudi na sejah občinskih odborov ZZB govorimo o vseh mogočih dolžnostih in predvsem o pravicah, moramo

najti toliko časa, da se odkrito pogovorimo tudi o moralnih obveznostih do svojega tovariša, soborca in člana ZZB, ko se od njega poslavljamo ob njegovem odprtem grobu.

V. M.

Prehitro pozabimo

Med vojno sem stradala, kot so stradali mnogi. Čez kosti napeta rumena koža, upadla lica, oči globoko v jamicah; in te oči so vedno oprezovale za hrano — ne za čim posebnim, samo: za hrano.

V začetku okupacije, ko še ni bilo tako hudo, me je obiskal Tone Čufar; ponudila sem mu breskve in prvič videla, kaj je glad. Kasneje, ko sem za moža in zase iz 1 kg moke napravila hlebec za ves teden, sem na skorji skrbno raznamovala, koliko smeja porabiti vsak dan. Ko pa sem pri peku hlastno vdihavala vonj po pečenem kruhu, sem samo mislila: »Bom še kdaj lahko kupila toliko kruha, kot bi rada...?«

Nekoč je zvonilo pri vratih in mlad možiček me je prosil za kos kruha, ki ga pa je ravno zmanjkalo. Imela sem samo še nekaj krompirja in ponudila sem se, da mu ga skuham. To je odklonil in samo hvaležno sprejel tistih nekaj gomoljev. Slučajno sem se ozrla za njim in videla, kako je obstal na zavoju stopnic in se z vsem bcem zagrizel v surov krompir.

Pomladi sem letos pred šolo opazila gručo otrok. Poleg njih sta se pomenkovali dve zdoigčaseni učiteljici. Otroci so malicali in odmetavali, kar jim ni bilo všeč. Več koščkov kruha je padlo v snežno brozgo. Tudi cela zemljica. Mimo je pršla črna oblečena starka; pripognila se je in pobrala zemljico iz blata.

Bilo mi je hudo.

STANA VINŠEK

DOPISNIKI NAM POROČAJO

KOPER
ODRED NAŠE VOJNE MORNARICE NA OBISKU

V počastitev dneva vojne mornarice in pomorstva, ki ga enote naše vojne in trgovske mornarice praznujejo vsako leto 10. septembra, je odred vojnih ladij obiskal Koper, Izolo in Piran.

V odredu enot jugoslovanske vojne mornarice je bilo 14 različnih ladij. Na čelu je bila križarka SPLIT pod poveljstvom viceadmirala Franca Rustja-Canča.

Skupine mornarjev in oficirjev so obiskale številne delovne organizacije na obalnem območju. Tako so obiskali podjetja. Delamariš in Mehanotehnika v Izoli, Drogo v Portorožu in Tomos v Kopru. Ogledali so si tudi pomorski muzej »Sergej Mašera« v Piranu. Viceadmiral Franc Rustja si je v spremstvu oficirjev in predstavnikov podjetja ogledal proizvodnjo motornih vozil Tomos v Kopru.

Obalni komite mladine je pripravil program srečanja s športniki iz naše vojne mornarice. Organizirali so tekmovanja v streljanju, odbojki, kegljanju in šahu.

Občinski strelski odbor iz Pirana je tedaj priredil zelo uspešno strelsko tekmovanje. Sodelovale so tudi strelske ekipe iz obalnega območja in Dalmacije ter Črne gore.

LJUBLJANA-BEŽIGRAD
TEKMOVALNA VNEMA

ZRVS občine Ljubljana-Bežigrad se je z veliko vneto posvetila tekmovanju, ki sta ga v proslavo 30-letnice vstaje razpisala zvezni in republiški odbor ZRVS. Tudi združenja so pokazala veliko razumevanje. Dosedanji izidi kažejo, da bodo Bežigradci v tem tekmovanju med najboljšimi.

Veliko pozornost so posvetili strokovnemu pouku. Predavanje o dveh določenih temah so že imeli. Drugo predavanje o naslednjih temah pa bo oktobra. Pohvalijo se lahko z učnimi uspehi. V vojašnicah v Ljubljani, Celju in na Vrhniki se je strokovnega pouka udeležilo kar 800 članov.

Jeseni bodo preizkusili znanje in sposobnosti članov: streljali bodo z avtomatom in pištolo, kakor so lani preizkusili, kako znajo streljati z vojaško puško. Če bo kdo izmed članov hotel in plačal naboje, bo lahko streljal tudi s polavtomatsko puško, najboljši strelci bodo nagradili.

Pohvalno tudi sodelujejo z drugim družbenopolitičnimi organizacijami v občini. Letos so zastopniki združenj spremljali (s prapori) pionirje na njihovih pohodih »po poteh tovarštva in spominov«, posvečenih proslavi 30-letnice ustanovitve OF. Dve združenji sta samostojno priredili proslavi 30-letnice OF in vstaje. Člani črnuškega združenja so priredili patrolni pohod na Ra-

Posebnost letošnjih praznovanj dneva vojne mornarice in pomorstva je bil tudi sprejem, ki ga je 9. septembra v Kopru priredil predsednik izvršnega sveta SR Slovenije Stane Kavčič. Na sprejemu so bili predstavniki odreda vojne mornarice z viceadmiralom Francem Rustjo na čelu, oficirji JLA z generalpodpolkovnikom Stanetom Potočarjem na čelu ter predstavniki družbenopolitičnega življenja obalnega območja, predsedniki skupščin primorskih občin in drugi.

Na sam dan mornarice si je predsednik izvršnega sveta Stane Kavčič ogledal enote naše vojne mornarice in se udeležil sprejema na križarki SPLIT, ki ga je priredil viceadmiral Franc Rustja.

To je že drugi letošnji obisk enot naše vojne mornarice na obalnem območju, ki je številnim obiskovalcem, še zlasti mladini omogočil, da se bolj podrobno seznani z delom in življenjem pripadnikov vojne mornarice ter s sodobnimi plovilnimi objekti.

Naj na koncu dodam, da so budni čuvarki našega morja, obiskali svoje sotovariše, pripadnike obmejnih enot na jugoslovanski italijanski meji.

ALBERT KLUN

šico (v prvo vas, ki so jo leta 1941 požgali Nemci). Člani posavskega združenja (Stožice-Jezica) pa se na takšen pohod prav zdaj pripravljajo. Pri občinskem odboru bodo ustanovili planinsko sekcijo, ki bo med članstvom širila zanimanje za planinstvo. Ze letos mislijo napraviti izlet na Nanos. Ob tej priložnosti bo tudi predavanje za izletnike o pomenu tako imenovanih stalnih skali vrat.

Pohvalijo se lahko tudi z ustanovitvijo skupnega odbora za vse osnovne šole, tako da so pritegnili vse aktivne prosvetne delavce, rezervne oficirje, ki bodo sodelovali po šolah pri vzgoji in pripravi na vseljudsko obrambo. Takšno organizacijo bodo v novem šolskem letu uvedli tudi v gimnaziji in na drugih srednjih, višjih in visokih šolah.

Predsednik občinske skupščine bežigradske občine K. Kušar je nedavno izročil bežigradskim rezervnim oficirjem 24 odklivanj. Zavzeli pa so se tudi, da bi upravičenci dosegli napredovanja in da bi popravili dosežene krivice. Eden izmed pogojev za dosego napredovanja so tudi opravljene vojaške vaje. Menijo, da je ta pogoj izpolnil vsak član, ki je uspešno opravil strokovne izpite, s katerimi se prizna po šest dni vojaških vaj.

STANE KOMAN

BUČKA
POS LANSTVO BORCEV

Združenje borcev NOV na Bučki je sicer najmanjše v sevniški občini, saj šteje le 18 članov, vendar je med najdelavnejšimi. Čeprav so člani večinoma že precej stari, se vendar čuti njihov vpliv v družbenopolitičnih organizacijah. Pohvalo zaslužijo zlasti Franc Ilaš, Jože Gorenc in Jože Bukovec, saj so vsa povojna leta gonilna sila družbenega življenja v kraju.

Dne 29. avgusta je bil zbor ZB NOV Bučka. Predsedoval je Franc Ilaš. Med drugim so sklenili, da bodo s kar najlepšo udeležbo pripomogli, da bo osrednja proslava sevniške občine zares množična; prireditve bo 24. oktobra v Murencah pri Šentjanžu. Ko bodo proslavljali 30-letnico vstaje, se bodo spomnili tudi žalostne tridesetletnice izse-

litve prebivalstva iz teh krajev. Ob tej priložnosti bodo tudi odkrili spomenik narodnim junakoma Milanu Majcnu in Jančetu Mevžlju.

Jože Bukovec je poročal, da so tudi uspešno opravili vaje teritorialnih enot vse ljudske obrambe; priredili so jih v proslavo tridesetletnice prvega partizanskega napada na okupatorske policijske in vojaške enote. Dne 27. junija pa so pripravili izlet, ki se ga je udeležilo štirideset izletnikov, med njimi precej mladine, na ogled partizanske bolnišnice Franje v Cerknem. Pomučili so se tudi v Postojnski jami, v Škofji Loki, Idriji in Cerknem.

KAREL ZORKO

ŠKOFJA LOKA
VZGOJA REZERVNIH STAREŠIN

Lansko leto smo uspešno končali z množično vzgojo rezervnih starešin, delo pa smo še z večjim prizadevanjem nadaljevali letos. Razen tega, da smo izpolnjevali obvezni program, kakor ga je predpisal republiški odbor, smo priredili še tri predavanja (kar ni bilo obvezno) o vseljudskem odporu in o nalogah rezervnih starešin, predvsem v mirni dobi. Občinski odbor skrbi, da je članstvo na tekočem o političnih dogodkih doma in po svetu. Hkrati ne zanemarija naloge, ki zajema širše področje dejavnosti, tako da so člani poučeni o vsem. Tako smo imeli sestanke z vsemi strelskimi družinami, da bi pritegnili kar največ starešin v te družine. Sklenili smo tudi, da so vse družine priredile tečevanja med rezervnimi starešinami na svojem področju. Nekatere družine so na svoja tekmovanja povabile vse družine, žal pa je bila udeležba skromna.

Pomembno je bilo občinsko tekmovanje rezervnih starešin. Najprej na dan zmage, 9. maja, je bilo naše tekmovanje v streljanju z malokalibrsko puško ob množični udeležbi vseh osnovnih organizacij. Tudi leto kot lani je nastopila z največjim uspehom osnovna organizacija Trata: osvojila je

ekipno prvo mesto. Med posamezniki je bil najboljši Janez Zavrnšek iz Škofje Loke.

Skrbno smo sestavili ekipo za medobčinsko tekmovanje, ki zajema občine od Domžal do Jesenic. Škofjeloški odbor je imel še težavnejšo nalogo, ker je bilo treba izbrati močno ekipo, da bi uspešno branila prvenstvo, izvojevano lani. Razpisali smo tekmovanje, ki je bilo 5. tm. v Vincarjih pri Škofji Loki. Razpis smo poslali sedmim gorenjskim občinam. Udeležba je bila 30 % boljša od lanske. Za delo na strelišču je prispevala svoj delež škofjeloška garnizija. Po tehnični strani so pomagali tudi gasilci. Priglasilo se je 9 ekip (ena zunaj konkurence).

Izid tekmovanja je bil na kratko naslednji: 1. ZRVS Škofja Loka z 878 krogi, 2. ZRVS Kamnik (848 krogov), 3. ZRVS Radovljica (843), 4. Domžale (834) in 5. Jesenice (822). Posamezniki pa so se uvrstili takole: 1. Henrik Peternel (ZRVS Šk. Loka), 2. Rudi Fojkar (ZRVS Šk. Loka), 3. Miro Lah (ZRVS Jesenice), 4. Edi Dobravc (ZRVS Jesenice) in 5. Edvard Lazar (ZRVS Kranj).

Prihodnje leto bo priredil medobčinsko tekmovanje kranjski občinski odbor. — Ze-

lja vseh je bila, da bi se srečali večkrat, a ne le v strelskem tekmovanju z malokalibrsko puško, marveč tudi z vojaško puško in s pištolo. Najbrž bi bilo prav, da bi

se tekmovanje gorenjskih občin razširilo in da bi pritegnilo več nadaljnjih udeležencev.

ANTON OMAN

BLEJSKA DOBRAVA
V SPOMIN PARTIZANSKE AKCIJE PRED 30 LETI

Krajevni praznik na Blejski Dobravi nas spominja ene prvih partizanskih akcij in smrti prvega talca tega kraja; talec je bil Jože Pikon. Krajevni praznik Blejske Dobrave z Lipcami in s Kočno je bil 28. avgusta.

Pred tridesetimi leti, 28. avgusta 1941, je ponoči silno zagrmelo. Partizani so po dobro preudarjenem načrtu minirali električni daljnovod, ki je po njem jeseniška železnica dobivala tok iz elektrarne v Vintgarju. Visok železni daljnovodni steber je padel in delo v železnici se je ustavilo. Železnica je med okupacijo delala predvsem za nacistično vojsko. Zato je razumljivo, da je okupator besnel. Nemce je jezilo še bolj kot zaradi same škode, da so si partizani drznili kaj takšnega blizu sedeža nemške oblasti in tako rekoč v senci nemškega vojaškega stroja, ki bi naj pred njim trepetal ves svet.

KAMNIK
SPOMENIK OBEŠENIM AKTIVISTOM — DRUGO LETO

Tridesetega junija 1942. leta so Nemci sredi Kamnika obesili osem domačinov: Janeza Grabnerja iz Nevelj, Julija Osenarja iz Vrhpolja, Mihaela Prekleta od Sv. Primoža, Franca Jerasa iz Stahovice, Zorka Rebernika iz Zagorice, Antona Balantiča iz Godiča, Karla Kregarja iz Stahovice in Franca Erjavška iz vasi Županje njeve. Talce so obesili zjutraj pred bivšo staro pošto. Po vojni so družbene organizacije vzdale na to hišo spominsko ploščo. Po preureditvenih delih na tej stavbi so ploščo prenesli v park na Trgu talcev (v neposredni bližini spomenika generala Maistra).

V Kamniku že več let razmišljajo o tem, da je tem mučenikom naše narodnoosvobodilne vojne potrebno postaviti dostojen spomenik, ki bo pričal o trpljenju našega naroda v boju za svobodo.

V Kamniku so to zamisel nameravali uresničiti že letos. Vsi načrti so že pripravljeni, a spomlad se je le zataknilo pri finančnih sredstvih. Toda Kamničani tudi pred to, najtežjo oviro niso klonili. Posebno prizadeven je Franc Hribar-Lovro, predsednik komisije za razvijanje in utrjevanje tradicij NOB ter spomniško in zgodovinsko varstvo. Hribar je obiskal vsa kamni-

ška podjetja in sindikalne organizacije, da bi le-te prispevale denar za spominsko obeležje talcem. Občinska skupščina, ki je že lani v ta namen prispevala 5 milijonov Sdin, letos ne more oddvojiti niti dinarja zaradi težke finančne situacije občinskega proračuna, toda predsednik občinske skupščine je zanesljivo obljubil, da bo občina drugo leto spet prispevala 5 milijonov Sdin. Doslej so prispevali še: »Titan« 1250 Sdin, Zarja 100.000, Kočna 140.000, SGP Projekt Kranj 75.000, Državna založba Slovenije, knjigar na Kamnik, 150.000, Menina 400.000, »STOL« je najavil več kot milijon Sdin itd. Nekatera podjetja pa še niso javila, koliko bodo prispevala.

Spomenik bo v obliki fontane z osmimi vrelci, ki ga iz pohorskega svetlosivega granita klešejo delavci podjetja INGMAG iz Oplotnice na Stajerskem.

Spomenik so nameravali odkriti letos, ko slavimo 30-letnico vstaje. Ker pa so se dela zavlekla, prav tako zbiranje denarja, so pred kratkim dokončno sklenili, da bo odkritje točno ob 30-letnici tega gregorijanskega leta, 30. junija drugo leto, oziroma na nedeljo, ki je najbližja temu datumu. Tisti dan bo v Kamniku tudi zbor gorenjskih aktivistov.

JOŽEV IDIC

Imeli smo ljudi

Franciška Zaletelj

Avgusta smo jo pokopali na pokopališču v Zagradcu. Bila je doma iz Kuželjevca, sicer pa splošno znana in priljubljena tudi zunaj domačega kraja. Zlasti se je dobro spominjamo številni partizani, ki jih je sprejemala kot prava partizanska mati. Bila je vsa leta trdno na strani borcev osvobodilnega boja. — Leta 1943 je pri Šentjerneju padel njen sin Anton. Bolečino je ponosno skrivala in še s podvojeno ljubeznijo nadalje podpirala borce. — Povojna leta je bila dobra članica ZB NOV in ZVVI. Dočakala je 81 let. Vzgojila je enajst otrok in izpolnila svojo življenjsko nalogo kot zgled slovenske žene.

Anton Rajšel

Umril je 14. avgusta. Pokopali so ga v Banja Loki pri Kočevju. Rodil se je leta 1906 v Gornjih Zagorjih, v čabarski občini. — V zgodnji mladosti je stopil na trdo življenjsko pot kot sirota brez staršev. Mnogo sveta je prehodil za kruhom. Ustabil se je leta 1928 po vrnitvi iz Francije. Med okupacijo ga je doletela usoda tistih naših ljudi, ki so napravili pot skozi zapore in tabori-

šča, a so še imeli toliko moči, da so se potem z vsem ognjem pridružili osvobodilnemu boju. Tone Rajšel je bil borec 14. divizije do zmagovitega konca. Po vojni je v domačem kraju požrtvovalno opravljal vse naloge za obnovo in napredek.

Franc Bolte

Za vedno nas je zapustil 4. julija. Bil je doma v Kisovcu pri Zagorju, star 64 let. — Odrasel je v delavski družini, med rudarji. Kakor njegov oče je postal tudi on rudar. Med zagorskimi rudniki je delal nad trideset let. — V času najhujših preizkušenj se je pridružil borcem. Med narodnoosvobodilno vojno je bil v komandi mesta Trebnje. — Do konca življenja ni mogel preboleti bolečine — izgubil je sina, ki se je ponesrečil pri vbojkih. Naj mu bo lahka domača zemlja.

Silva Premrl

Umrila je 15. avgusta. Njeno ime ne bo nikdar pozabljeno že zaradi tega, ker je bila mati narodnega heroja Janka Premrla-Vojka. Kdorkoli bo kdaj pisal o Vojku, bo moral vsaj omeniti njegovo mater.

Vojkova mati je bila zgled slovenske primorske žene, ki je vcepila svojemu otroku najglobljo ljubezen do domovine in svetlih idealov. Bila je pač prežeta z ognjem domovinske ljubezni in vsega plemenitega. Prekalila se je v trpljenju, kakor je to bila usoda naših najboljših, najpožrtvovalnejših ljudi na Primorskem. Junačstvo njenega sina ji bo trajen spomenik — v srcih našega ljudstva in kot izraz najgloblje spoštovanja soborcev njegovega sina — junaka.

UTRINKI IN ODMEVI

V DOPOLNITEV ČLANKA
REZKE TRAVNOVE

V TV-15 dne 22.7. in 29.7.1971 sva prebrala članek Rezke Traven o julijski vstaji na obzavskem območju ljubljanskega okrožja. Njen sestavek omenja tudi najinega očeta Franca Znidaršiča kot izdajalca in odpadnika slovenskega ljudstva, za katerega je bilo sklenjeno, da mora 22. julija pasti, za izvršitev smrtnih obsodb nad njim pa je bila določena šmarnogorska partizanska skupina in ga tistega dne tudi hudo ranila...

Toda kljub tej smrtni obsodbi je Franc Znidaršič živel v novi Jugoslaviji še 26 let! Za vse svoje hude grehe je bil »kaznovan« edinoletno z naknadnim odvzemom štirih let medvojnne delovne dobe. Ni bil klican pred sodišče narodne časti. Komanda pozadine IV. jugoslovanske armije, odsek za ratne zarobljenike, ga je kot bivšega orožnika po štirinasedenskem pridržanju v specialnem taborišču v Škofji Loki poleti 1945 izpustila kot politično zanesljivega. Javno tožilstvo za gl. m. Ljubljana, odd. javne varnosti, v preiskavi, ki jo je vodilo proti njemu leta 1951, ni moglo ugotoviti, da je »s svojimi

uslugami... izval kakršnekoli prisilne ukrepe napram poedincem, bodisi članom KP ali aktivistom OF oziroma sploh pripadnikom NOB«, zato je preiskavo ustavilo. Okrajni (mestni) LO Ljubljana, tajništvo za notranje zadeve pa mu je leta 1955 za potrebe zavoda za socialno zavarovanje izstavilo potrdilo o nekaznovanju.

Po vsem tem njegova krivda le ne more biti tolikšna, kot je navedena v omenjenem članku. Poleg vsega pa je še danes mogoče z zanesljivimi pričami ugotoviti, da je od leta 1943 dalje do konca vojne, ko je bil v službi v prehranjevalnem uradu bivše občine Šentvid, sodeloval z NOB.

Toliko v dopolnitev članka Rezke Traven v Vašem cenjenem časniku.

Podpolkovnik JLA v pokoju:
FRANC ZNIDARŠIČ
ZASTAVNIK JLA v pokoju:
STANE ZNIDARŠIČ

REZKA TRAVNOVA
ODGOVARJA

Na zgoraj objavljene pripombe k mojemu članku »Julijska vstaja na obzavskem območju ljubljanskega okrožja«, objavljenem v TV-15 dne 22. julija št. 29 in 29. julija št. 31, odgovarjam naslednje:

Pri opisu dogodkov v zvezi z 22. julijem 1941 sem se posluževala predvsem nemških dokumentov, ki so mi bili na razpolago v arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani in v arhivu Gorenjskega muzeja v Kranju.

Že naslednji dan po 22. juliju je nemška orožniška postaja v Smartnem, okrožje Škofja Loka v dopisu št. 206/41 z dne 23. julija 1941 poročala o napadu na orožnika Franca Znidaršiča. To poročilo se omejuje samo na ugotovitev o napadu in domnevnih atentatih, komunistih. Dne 5. septembra 1941 pa je orožniško okrožje Kranj poslalo orožniškemu glavarstvu v Kranj dopis št. 625, v katerem prosi, da se bivšemu jugoslovanskemu orožniškemu naredniku Francu Znidaršiču, ki je zaradi napada postal invaliden, dodeli enkratna denarna podpora. To prošnjo orožniško okrožje Kranj utemeljuje takole: (citiram dobesedni prevod) — »Ko se je imenovali tega dne proti 8. uri s kolesom peljal od svojega bivališča v Smartno, je bil iz zasede od komunistov, verjetno od nekega Novaka ali Knapiča, ki sta

od takrat na begu, s strelom iz puške v ramo zadet in pri tem težko ranjen. Ta napad se je izvršil vsekakor iz maščevanja, ker je Znidaršič že za časa jugoslovanske države proti komunistom ostro nastopal in tudi med svojo dodelitvijo na postajo Smartno temu službenemu mestu imenoma označil vse znane in nevarne komuniste, ki jih je bilo mogoče večinoma prijeti in zapreti. Tudi v ostalih žandarmerijskih poslih je bil imenovan zelo dobro uporaben ter je postal v tej občini zaradi svojega dolgaletnega službovanja na tem položaju in zelo dobrega poznanja lokalnih prilik in prebivalstva šel vsestransko na roko.«

Toliko o dogodkih v zvezi z 22. julijem 1941. Seveda pa se v svojem članku kakor tudi sedaj ne spuščam v nadaljne delovanje in žvrljenje prizadetih oseb.

V zvezi z dogodki ob 22. juliju 1941 je tudi revija Borec št. 6/7 1971 objavila članek »Okupatorjev dokument o 22. juliju 1941«, ki ga je napisal dr. Tone Ferenc. Ljubljana, 12. sept. 1971

TEREZIJA TRAVEN,
prof. zgodovine

OB GROBU PARTIZANKE
ŠTEFKE

Odšel sem tja na njivo, ki le smrt jo orje... In tu sem bil le del tisočglave množice. Prislunil sem besedam govornikov, poslušal žalostinke, zrl na desetine vencev in ob njih na krsto, v kateri je bilo blede obličje nekdanje partizanke. Grobovi tulijo... Glej, samo še malo in na mur-skosoboškem pokopališču bo nastala sveža gomila... Lahen vetrič je zavel čez ravnonske ravnine in pobožal vitke bele breze nedaleč od izkopane jame. Moja misel pa je splavala tja med Muro in Dravo. V duhu gledam ljubko naselje Zabjek pri Ptuj. Krog njega se vije žuboreči potok, ki razveseljuje dušo popotnika...

Prvi december 1921 je bil prvi dan življenja Štefke, hčerke kovača Antona Kolariča in matere Rozalije. In usojeno je bilo, da bo to kratkotrajno, a bogato in plodno življenje ugasnilo v nedeljo, 22. avgusta, v ljubljanski bojnišnici. Ob Dravi pa so rjaveli viharji. Številna je bila Kolaričeva družina in trd je bil boj za življenjski obstanek. Štefka Kolarič se je izučila za šiviljo in se zaposlila v tovarni Delta v Ptuj. Vojna! Heroj Lacko in njegovi so na ptujskem področju zanetili upor. Mladenci Štefki so zaupali delo mladinske aktivistke. Opravljala ga je nad vse prizadevno, smelo in odločno.

Zašumelo je v krošnjah dreves, tja po

prekmurskih njivah in njivicah so se gubljali akordi žalne koračnice, tovariši, Štefki soborci so dvignili krsto in jo ponesli pred izkopano jamo. Grobovi tulijo... Potem, potem pa se mi je zazdelo, kot bi slišal iz groba krik: »Joj, prejo! Zelo rada bi bila še med živimi, saj pre dobro vem, kako hudo me bodo pogrešali moji trije najdražji: vrla snova Slavko in Gorazd in ljubeči mož, prekmurski rojak Bela Berglez.« Velikokrat so vsi trije vzeto prislunili izpovedi žene in majke, bivše partizanke Gozdane: »Bilo je hudo, prežudo! V letu 1944 sem se kot sekretarica Zveze komunistične mladine (SKOJ) znašla v ptujski gestapovski jetnišnici. In v zaporu mi bilo je, kot bi s konji me tepali, z mano so tako ravnali... A še huje so ravnali z mojim ubogim očetom, ki mu je bila namenjena mučeniška smrt v ptujski gestapovski mučilnici. In moja mati se je vse do konca svojih dni z bolečino v srcu spominjala grozotnih dni, preživetih v nacistični ječi. Četrto stoletje sem prežive la tu v mestu ob žuboreči Muri, in upala sem, da bom pestovala vnuke, da bom s svojimi soborci še naprej delovala za nenehno dopolnjevanje in izpopolnjevanje tistega, kar je rodil naš osvobodilni boj. Tako pa... Naravni zakoni so neizprosni!«

Da, draga Štefka! Ošla si, in ne samo tvoji najožji svojci, marveč vsi, ki smo te poznali in cenili, te bomo zelo pogrešali.

O, draga Gozdana, dobro mi je poznana tvoja življenjska pot. Niso te mogli zlomiti v ječi, in ker ti tudi ničesar niso mogli dokazati, so te izpustili. V našem osvobodilnem boju si bila okrajna in okrožna mladinska aktivistka. Potem pa po osvoboditvi sledijo zahtevne in odgovorne naloge v Prekmurju. Štefka Kolarič, poročena Berglez uspešno opravlja dolžnosti okrajne partizanske aktivistke, predsednice okrajnega odbora AFŽ, je načelnica oddelka za družbene službe, z vso zavzetostjo rešuje socialna vprašanja, vrsto let vodi organizacijo Zveze borcev v Murski Soboti in še in še bi lahko naštevali. Sledijo številna družbena moralna priznanja za zasluge v NOB in po vojni (zadnje njeno priznanje, plaketo mesta Ptuja, ki se je udeležila pogreba) A največje priznanje pokojni partizanki je gotovo to, da jo je prekmursko ljudstvo veljúbilo, kajti s svojo poštenostjo, iskrenostjo, strpnostjo, pravičnostjo — skratka z vsemi moralnimi vrlinami je znala osvojiti srca ljudi tostran Mure.

Za rajno Štefko Berglez je ostal svetel spomin, ki ga tudi čas ne bo mogel izbri sati. Še bo valovila Mura in menjavali se bodo letni časi in lastovke si bodo spletale gnezda. S to prelesto prekmursko deželico in njenimi ljudmi pa bo še živel partizanka Štefka.

JOZE JANEZ

PRISPEVKI ZA ŠOLO
V CERKNEM

Albert Jakopič-Kajtmir, Ljubljana (odstop honorarja RTV Ljubljana) 269,50 din; Skupščina občine Ljubljana Moste-Polje 5.000 din; Zveza rezervnih vojaških starešin, krajevni odbor Ljubljana VIČ — Vrhovci 497 din; Zveza združenj borcev NOV občine Ormož 265 din; Občinska konferenca ZMS Idrija (1 odstotek od osebnih dohodkov) 40,90 din; Stanovanjsko podjetje Radovljica 300 din; Delavska univerza »Tomo Brejca« — Kranj (namesto venca na grob pokojnega dr. Marjana Ogrizka) 200 din; Člani KO SZDL Ravne skupno: 555 din; Razpet Jože Ravne — kubični meter lesa; Uslužbenici občine Nova Gorica 1.136,15 din; Bezljaj Ančka in Bojana Ravne na Koroskem (namesto venca pok. Marchiotti Viktorju) 150 din; PLUTAL, Ljubljana — v materialu 5.000 din; LESNINA, Ljubljana — v materialu 3.000 din; SATURNUS, Ljubljana 3.000 din; AGROTEHNIKA, Ljubljana 1.000 din; ZDRUŽENE PAPIRNICNE VEVICE — v materialu 1.000 din; ŽITO, Ljubljana 3.000 din; SALONIT, Anhovo — v materialu 129 tisoč 600 din.

Odbor za gradnjo osnovne šole — spomenika NOB v Cerknem se zahvaljuje za prispevke in prosi darovalce, da svoje prispevke nakazujejo na tak. račun številka 5202-652-66 SDK Idrija — Sklad za izgradnjo šole v Cerknem.

Kupujte denarne bone po 10, 50 in 100 din, razglednice Bolnice »Franja« v trgovini Zavoda »Borec« Ljubljana, Titova c. št. 17 in srečke blagovne denarne loterije. — Pomagajte graditi spomenik NOB — osnovno šolo v Cerknem.

Ivan Dobrinja

Premrnil je 18. avgusta v 68. letu. Rodil se je leta 1904 v Loparju v Slovenski Istri v napredni kmečki družini. Ze kmalu po prvi svetovni vojni se je pridružil revolucionarnemu gibanju, ko so v naše primorske kraje prišli fašisti. Ob parlamentarnih volitvah maja 1921 ze sodeloval v marežanskem uporu, ko mu je bilo šele 18 let. Poslej je bila vsebina njegovega življenja boj. V KP je bil sprejet že leta 1925, poprej pa je bil član mladinske komunistične organizacije. Zaradi revolucionarnega delovanja so ga leta 1928 zaprli v zloglasne koprške zapore. Leta 1930 pa ga je posebno sodišče v Rimu obsodilo na 19 let težke ječe in 3 leta posebnega policijskega nadzorstva. Domov se je vrnil ob splošni amnestiji leta 1930 — nad osem let je trpel v zaporih. Potem so ga nenehno preganjali in občasno zapirali. Tako je bil ponovno zaprt tudi leta 1941, ker je vodil akcijo proti fašistom. Ko je prišel po 40 dneh iz zapore, se je pridružil narodnoosvobodilnemu gibanju. Avgusta 1942 so ga spet zaprli in poslali v taborišče Cairo Montenotte pri Savoni. Odtam so ga poslali v Mauthausen. Po sto dnevih se je hudo bolan in na smrt izčrpan vrnil domov, a že čez 40 dni so ga odgnali na prisilno delo v Nemčijo. Domov se je vrnil šele junija 1945.

Po vojni je deloval v partijski organizaciji v Loparju in v drugih organizacijah, v okrajnem ljud-

skem odboru in bil je tajnik kmetijske zadruge.

Ob grobu se je v imenu družbenopolitičnih organizacij poslovil od njega dr. Stanko Kovačič.

Jože Semič

Dne 3. t. m. smo se za vedno poslovili od Jožeta, brata narodnega heroja Dakija, doma z Velikega vrha na Notranjskem. Bilo mu je 71 let. Jože je med vojno veliko pretrpel. Zaradi sodelovanja v NOB so ga Italijani aretirali že v začetku leta 1942. Uklenjenega so gnali med najhujšim mrazom v Ljubljano, pozneje pa ga odpeljali v taborišče. Po kapitulaciji Italije so ga dobili v roke Nemci in ga odpeljali v Dachau.

Vrnil se je bolehen. Vendar ni bil malodušen. Dela se je oprijel z vnmom. Bil je izvrsten kovaški mojster. Po vojni je s svojim delom veliko pomagal, zlasti pri obnovi. Sodeloval pa je pri družbenopolitičnih organizacijah, dokler ga ni strla neozdravljiva bolezen.

POPRAVEK

V 27. številki »TV 15«, z dne 1. 7. 1971 je bila v rubriki »Imeli smo ljudi« pri osmrtnici Ivana Kirbiša pomotoma objavljena fotografija Jerneja Sturna, za kar se opravičujemo.

ENERGIJO

pri vsaki
jedi RADENSKA—
vsak dan
nove
življenjske
moči

NAMESTO NAVADNE VODE - RADENSKA

Radenska prinaša zdravje in osvežitev

IZ NAŠE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

POT V DOMOVINO

Po vseh zapletih birokratskih formalnostih je naposled 24. julija dopoldne iz Neubrandenbura odpotovala pod zdravniškim nadzorstvom dr. Majde Mačkovskove prva skupina. Prvi dan smo prišli do Berlina, si ogledali mesto in njegove znamenitosti — kolikor jih je še ostalo. Vzhodni del mesta je bil najbolj porušen, mislila sem, da ga petdeset let ne bodo pozidali. Če bi bil Hitler zmagal, bi bili to delo — za kar je bil že izdelan načrt — opravljeni zaslužnjeni narodi. Toda »božja previdnost« ga je to pot pustila na cedilu.

Prvo noč smo prespali nekaj kilometrov za Berlinom kar na prostem ob enem izmed jezer, ki jih je tam okrog vse polno. Naslednji dan smo pomotoma zašli do poljske meje, kjer so nas zavrtili in smo preko Dresdene prišli v prvo češko mestec Teplice. Čehi so nas sprejeli zelo gostoljubno. Čakala nas je obilna in dobra večerja ter udobna ležišča.

Najpripravljeni sprejem pa smo doživeli v Pragi, kjer so že v predmestju čakali fotoreporterji in nas slikali, prebivalci pa okrasili naša vozila. V mestu so nas najprej zdravniško pregledali in nato nastanili na Stari strani, v prelepi baročni Lobkovicovi palači. Hudo bolne so poslali v bolnišnico, kjer so skrbeli zanje z vso prizadevnostjo. Za nekatere je bila vsa pomoč prepozna, druge so se šele po več mesecih vrile domov krepke in zdrave. Gostje Prage smo ostale osem dni. Čehi so z vso iskreno gostoljubnostjo in pozornostjo skrbeli za nas. Omogočili so nam ogled mestnih znamenitosti, ki jih ni malo. Dali so nam seveda brezplačno na razpolago tramvajske vozove za krožni ogled mesta in vozovnice za vse proge, skratka, pozornosti smo bili deležni vsespovsod. Društvo čeških delovnih žensk je priredilo za interniranke zakusko in povabilo tudi tričlansko delegacijo naših žensk. Te so izvolile Mico Ambrožičevo, Evo Šli-barjevo in mene. Mica je imela nekaj govor oziroma referat o naši Osvobodilni fronti. Sprejela nas je — mislim, da je bila tedaj predsednica društva — inž. L. Jankovcova, kasnejša ministrica za trgovino.

V vse to naše lepo in zanimivo življenje je vsak čas kanija kapija žalosti. Najprej nam je umrla komaj šestnajstletna goriška mladinka Danica Logarjeva, edina hčerka svojih staršev. Kmalu nato, 30. julija, je v našo sredino pripeljal naš tedanji poslanik dr. Darko Černej neko mater — imena se

ne spominjam več — ki je prišla iz Ljubljane deloma peš, deloma s priložnostnimi vozili obiskat na smrt bolnega edinega sina, kar je izvedela iz oddaj češkega radia. Našla pa je samo še njegov grob...

Po osmih dneh, 3. avgusta, smo se dobro okrepljene poslovile od naših prijaznih gostiteljev Čehov in prelepe Prage.

V bazi za repatriacijo na Dunaju nas je pričakal tovariš Pirkovič. Pohlepno in nestrpno smo prebirale časnike, ki nam jih je prinesel, in se zgrozile sprčo velikega števila mrtvih in pogrešanih.

Med novicami je Milka Goršičeva našla oglas mojega sina, ki vprašuje po meni in sestri, obenem pa tudi odgovor mojega moža. Sprva sploh nisem mogla verjeti in sem jo osumila, da si je to izmislila meni v tolažbo, dokler mi ni pomolila časnika pod nos. Tako sem zvedela, da sta oba živa. Se vedno pa nisem vedela za usodo moje hčerke.

Odhod z Dunaja. Naglo vozijo avtobusi proti Wiener Neustadtu vse bliže in bliže naši domovini. Nestrpne in molčeče smo, brez zanimanja za pokrajino in dogajanja. Samo še brezmejno hrepenenje: domov, domov!

Prva okvara na avtobusu. V Neukirchnu je že moral v popravilo. Ker niso imeli nadomestnega dela, so nam svetovali, naj se vrnemo na Dunaj, kjer nam ga bodo temeljito popravili. Tako smo se po dvanajstih urah spet znašle na Dunaju. Vozilo so res »temeljito« popravili, saj je prihodnji dan obtičalo še prej, že v Wiener Neustadtu. S popravilom smo se zamudili spet šest ur. Ostali truje avtobusi in oba tovornjaka so že prejšnji dan odbrzeli, ne da bi vedeli, kje smo obtičali, z njimi pa tudi vsa naša suha hrana, s katero so nas Čehi obilno založili. Ob 21. uri smo prispeli v Gradec. V anglo-ameriškem štabu za repatriacijo poprosim za prenočišče in za toplo kavo ali čaj, saj smo bile že dva dni brez hrane. Naročili so, naj pridemo prihodnji dan ob devetih. Pojasnilo, da gre za bolniški transport popočetih starejših žensk, je bilo zaman! Pred nosom so nam zapahnil samostanska vrata, češ da je ura že enaindvajset. S tem so se nam Angleži že drugič zamerili. Prvič se je to zgodilo takrat, ko smo prekoračili mejo sovjetsko-angleške cone in smo morali z naših avtobusov zbristati vse napise, sicer nam ne bi dovolili nadaljevati vožnje. No, nič zato, saj smo prestale še vse kaj hujšega! Slabotnejše so ostale v avtobusu, druge

Interniranke — povratnice v Pragi 31. julija 1945

pa smo polegale kar po pločniku pred samostanom. Kljub trdemu, mrzlemu ležišču in praznemu želodcu smo ob prvem svitanju v veselim razpoloženju nadaljevale vožnjo. Le voznik, mlad fant je bil slabe volje, bil je lačen in nespočit. Vse v nas pa je vrisalo — samo v Špilju še obmejne formalnosti, pa smo doma. Toda kakšno bridko razočaranje! Onstran mostu čez Muro nam obmejna straža čudno dolgo ni dala znaka za odhod. Medtem se je okrog nas nabralo kar lepo število vojakov. Mino, ki je znala angleško, smo poslane po pojasnilo. Povabili so nas na zajtrk, samo nekaj kilometrov bi bili morali nazaj. Ivalec smo odklonile, češ da bomo čez pol ure že doma. Ker se zmeraj ni bilo znaka za odhod, nam je na ponovno vprašanje eden od posadke odgovoril: »Tito vas noče sprejeti.« Vprašale smo še nemško govorečega stražarja. Povedal nam je podobno, le namesto Tito je rekel »vaši za to odgovorni funkcionarji«. Tudi na predlog, da bi v spremstvu stražarja odšla do našega bloka, niso pristali. Ni nam preostalo drugega, kakor nazaj na Dunaj in preko Madžarske domov.

Ko pa je voznik obračal avtobus, je ta spet mrknil. Okvara je bila še hujša. Napotili so nas v zloglasno taborišče Wagno, približno 12 kilometrov pred Špiljem — samo da tega tedaj še nismo vedeli — med ustaše in naciste.

Poveljnik taborišča je bil major Montgomery. Obljubil nam je vso udobnost. Baraka, ki so nam jo odkazali, je bila res poribana, a razen nekaj popolnoma praznih železnih postelj ni bilo v njej prav ničesar. Spale smo brez odej na golih tleh, medtem ko so ležali ustaši in nacisti na slamnjačah in žimnicah. Pri razdeljevanju hrane so bili seveda prvi na vrsti ustaši in nacisti, nato šele me. Iz taborišča nismo smele brez dovoljenja. Naše ogorčenje in razdraženost je še povečal ustaški provokator, ki je pridigal o grozodejstvih in anarhiji pri nas. Vse besne smo ga napodile in mu zagrožile, da jo bo pošteno skupil, če se le še enkrat prikaže. Ravnanje Angležev in vse okolice nas je močno žalilo. Sklenila sem še isti dan pobegniti, le na prigovarjanje tovarišic sem se ostala. Spet in spet smo prošle poveljnika, naj nam vendar že popravijo avtobus, toda ostalo je le pri obljubah. Menila je, da se nič ne mudi, ker je tako meja z naše strani hermetično zaprta. Bilo nam je že vsega zadosti, zato sem vprašala poveljnika, ali smo svobodne državljanke zavezniške države ali ne. Po daljšem premoru je počasi vzel pipo iz ust in cinično odgovoril: »Seveda ste svobodne.« Iz taborišča pa razen Majde, ki je hodila ven k bolnicam, le nismo smele. Sprevidele smo, da je bilo vse le brezobzirno, brezsrčno izgravanje, ki je bilo tem hujše, ker se je znašel nad bolehnimi ženskami. Med vsemi je bila najhujše prizadeta na smrt bolna Mariborčanka Simona, saj smo že med vožnjo vsak čas pričakovali njeno smrt. Le neizmerno hrepenenje po smidnju s hčerko, materjo in možem ji je dajalo moč, da je vzdržala. Vse prošnje naše zdravnice Majde, naj vsaj njej dovoli prevoz, so bile zaman. Morala je v Gradec, a že naslednji dan za mrtvo ni bila meja več zaprta! V tretje so se nam Angleži dokončno zamerili!

Neprijetnosti še ni bilo konec. Zbolela je tovarišica iz Beograda. Vse je kazalo na tifus. Majda je bolezen prikrivala, sicer bi bile morale vse za šest tednov v karanteno. Kaj zdaj? Da bi še šest tednov uživale to gostoljubje? Zveze z našimi oblastmi niso mogle dobiti, tudi pisati nam niso dali. Nič ne vedel za nas. Zato sva bili z Evo ta-

koj pripravljeni pobegniti in obvestiti naše oblasti. Pripravile smo načrt. V mraku, ko bo Majda šla iz taborišča, se ji bova pridružili in vse tri bomo odšle do obmejnega bloka v Špilju, oddaljenem približno dvanajst kilometrov od Wagne. Medtem ko bo Majda z vprašanji zadrževala stražarja, si bova temeljito ogledali okolico. Nato se bomo spet vrile in ob Muri v grmovju pričakale prvega svita. Tako smo tudi storile. Naslednje jutro smo v gosti megli in mraku spet šle čez Muro do bloka. Majda je stopila pred vrata stražarnice in s širokim plaščem zakrila izhod iz nje. Z Evo sva medtem hitro smuknile po ozki stezi, ki je tik ob Muri vodila med njivami s koruzo. Majda pa se je vrnila k svojim bolnicam. Nekaj časa sva hodili ob Muri, nato pa krenili v gozd. Nenadoma zaslišiva za nama žvižg. »No, pa sva v pasti! Šest mesecev za nedovoljeno prekoračitev meje!« Bil pa je le avstrijski deček, ki se naju je malo privoščil. Čeprav mu nisva povsem zaupali, nama je le pokazal pravo smer in povedal, kje je naša meja. Tik ob mejnikih je stala majhna in skromna, a čista in domača hišica — podoba naše domovine. Sedaj sva bili resnično doma, v tako težko dosegljivi, srčno ljubljeni domovini!

Ko sva z Evo prišli v Šentilj, sva telefonično obvestili štabe za repatriacijo v Mariboru, Celju in Ljubljani o naših nepravilnostih. V Ljubljani so pozneje napisali moje izjave na zapisnik. Menda je bil tedaj navzoč tovariš Majcen.

V Mariboru sva na veliko začudenje našli naša prva vozila. Najbolj se naju je razveselil češki major, vodja odprave, zlasti še zato, ker se je zavedal, s kakšno škabo nas je prevažal. Tudi njih so Angleži vabili na pogostitev, vendar niso šli v past, saj je imel češki major z njimi že slabe izkušnje. Vrnili so se na Dunaj in prispeli preko Madžarske in Čakovec v Maribor. Tako bi bili storili tudi mi, če ne bi imeli otvare.

Medtem se je tovarišic v taboriščih loteval obup. Pričakovane pomoči ni bilo od nikoder. Jezile so se na naju, češ da sva nanje povsem pozabili, obenem pa tudi ugrabili, ali naju niso morda ujeli in zaprli. Zdravstveno stanje Beograđanke — ki pa ni imela tifusa — se je čedalje bolj slabšalo, hrepenenje po domu pa čedalje bolj naraščalo. Zato je tudi Majda sklenila z bolnicami pobegniti. Na skrivaj je na neki kmetiji priskrbel voz in bolnice po ovinkih med hribi pri Svetini pripeljala do naše meje, od koder so jih pripadniki KNOJ srečno spravili do Maribora.

Medtem je prišla rešitev tudi za preostale ženske. Na najino sporočilo se je naša delegacija takoj odpeljala v Špilje, da bi tam pri Angležih v njihov prid posredovala. Obljubili so, da bodo ženske še tisti dan odpotovale, a obljube niso držali. Šele po ponovnih posredovanjih so jim čez teden dni dovolili, da so se odpeljale, vendar po »krajši poti« preko Koroške in Jesenic. V Beljaku so jih koroški Slovenci prisrčno sprejeli in pogostili. Tu so jim tudi popravili avtobus, ki je spet odpovedal, in nikakor niso mogli verjeti, da so s takšno razbitino sploh prišli živi čez Semmering.

Zadnji del našega potovanja... Trije avtobusi so brzeli — le naše hrepenenje jih je prehitelo — pod zelenim Pohorjem do prelepe Savinjske doline. V Celju so nam zaželeli dobrodošlico, nam dali dobro večerjo in prenočišče v Slomškovem domu.

Tako smo 11. avgusta 1945 opoldne prve jetnice iz Ravensbrücka »organizirano« vrnile v Ljubljano. Nič nas ni pričakoval, nič izrekel dobrodošlice... VIDA ZAVRL

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Dne 12. avgusta letos, v 33. številki našega lista, smo objavili fotografijo partizanov s težko bredo na položaju. Albert Mirkoc iz Završ pri Misljini pravi, da fotografija predstavlja zasedo Zidanškove brigade nad cesto pri Češnjicah na Moravskem, nastala pa je julija 1944. V zasedi je bil ves 2. bataljon Zidanškove brigade v obliki podkve dva dni; čakali pa so na Nemce, ki bi morali priti čez Domžale iz Škofje Loke. Od tovarišev na sliki je prepoznal le samega sebe, tj. Albert Mirkoc. Lev, vodnik minercev, ki je drugi z leve. Imen in priimkov drugih tovarišev se ne spominja. S pomočjo Andreja Manfrede iz Brezovice 231 pri Ljubljani in prof. Tineta Logarja, Ilirska 4, Ljubljana, nam je uspelo pojasniti tudi fotografijo iz 35. številke (26. avgust 1971), ki predstavlja konfinirance iz Ville Bandini, Urbisaglio, provincia Marcerata. Kot znano prvi z leve stoji Milan Mihelič, zraven njega na desni Ivan Skušek iz Ljubljane, urednik Cankarjeve založbe. Prvi z leve sedi italijanski Zid dr. Levi iz Trsta, na desni pa sedi odvetnik dr. Campa iz Ljubljane, ki pa se ni vrnil v domovino. Profesor Tine Logar in Ivan Skušek sta nam povedala, da je v Villa Bandini nastalo še več fotografij slovenskih konfinirancev, ki so izdajali tudi svoj ilegalni list »Rdeči cvet«. — Vsem tovarišem se za pomoč in sodelovanje najlepše zahvaljujemo.

Kdo pa so ti mladi fantje?... Vesela pesem zanosnih mladeničev ob veselim opraviilu — delitvi hrane. Fotografija je nastala pri kozolcu na robu gozda poleti 1944. Toda vse to smo le prebrali z nje, zanima pa nas, kje je ta fotografija nastala, kdo so tovariši na sliki in iz katere enote. Posimo, da nam to sporočite!

GABER

Stari trg

KUHINJA
VEGA 55

KULTURNI OBZORNIK

Ob tretji
izdaji Ukane

Malokatero svobodno literarno delo na Slovenskem se lahko pohvali, da je v razmeroma tako kratkem času doživela že svoj tretji natis. Tudi če pogledamo v zgodovino slovenske književnosti, zlepa ne bomo našli podobnega pojava, morda je tu le Finžgarjev roman »Pod svobodnim soncem«, ki predstavlja še vedno aktualno branje od trenutka, ko je prvič izšel. In če k vsemu temu še dodamo, da je »Ukana« med najdaljšimi slovenskimi teksti (tri zajetne knjige), potem se po pravici zastavlja vprašanje, odkod skrivnost uspeha tega Svetinovega besedila.

Odgovor na to je preprost in zapleten hkrati. Preprost zato, ker nam prica, da je Svetina znal s svojim romanom vzbuditi zanimanje slovenskega bralca, ki si želi, v poplavi modernizma, vsekakor soliden in zanimiv literarni tekst, pa čeprav bi danes številni »kritiki« najrajši razglasili slovensko beroče obćinstvo za konservativno in nazadnjaško.

Oćitki, da je znal Svetina prisluniti tako imenovanemu »okusu« bralcev, so oćitki sedanjega stanja v naši sodobni književnosti, ki je zavestno nekomunikativna, odtujena in globoko prepričana, da je edino zveličavna in resnična literatura. In če bralci odklanjajo takšno literaturo, potem ni nekaj narobe z literaturo, temveč z bralci, zelo primitivno rezonirajo takšni in podobni zagovorniki in predstavniki »moderne« literature. Zgodovina pa nas uči, da je navadno prav nasprotno res. Vsa-

TONE SVETINA

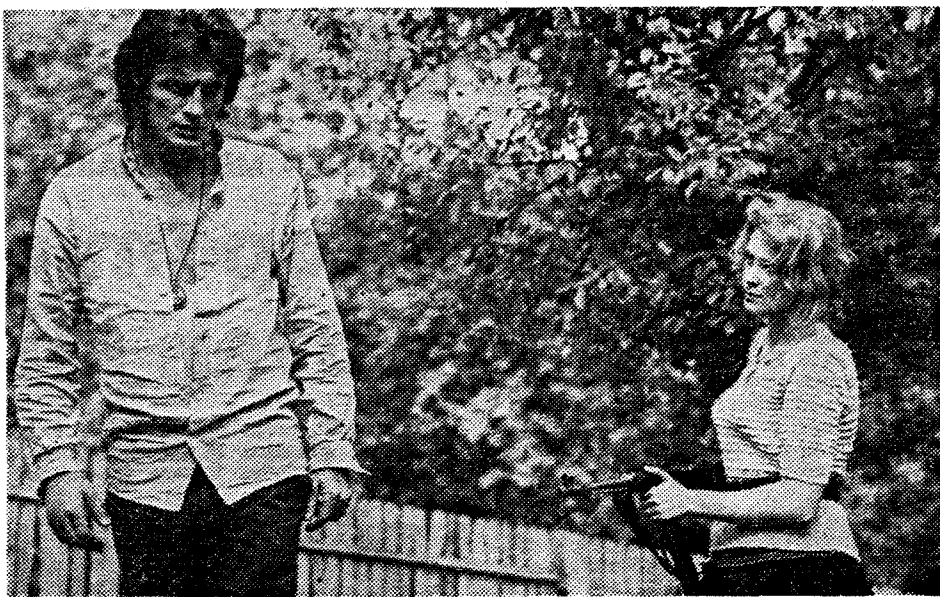
ka dobra in resnična literatura je bila vedno komunikativna, iskala je pot do bralcev in to jo je tudi ohranilo skozi stoletja.

Ne bi na tem mestu razglabljali o literarni vrednosti Svetinovega besedila, kajti o tem bo svoje povedal čas. Vendar pa že zdaj lahko zapišemo, da je Svetinovo besedilo na temo naše narodnoosvobodilne borbe eno tistih redkih besedil, ki bo ohranilo tudi v prihodnje trajnejšo vrednost. Ni sicer »Ukana« morda še tisti »veliki tekst«, ki ga Slovenci še čakamo na to temo, je pa vendar roman, ki nam na human, zanimiv, privlačen in objektivni način skuša panoramsko široko in objektivno prepričljivo upodobiti podobo nekega razdobja, ki mu preprosto pravimo obdobje naše osvobodilne vojne in revolucije. In to so bralci, vsaj tako se zdi, tudi spoznali in doumeli. Odtod takšno zanimanje zanj in tolikšna popularnost Ukane, ki je zdaj doživela že svoj tretji natis pri zavodu »Borec« v Ljubljani.

DUŠAN ŽELJEZNOV

POPRAVEK

BOZIDAR JAKAC JESENI 1943 V ROGU (IN NE V PRAHI!) SE PRAVILNO GLASI PODPIS, KI SMO GA OBJAVILI POD FOTOGRAFIJO V PREJŠNJI ŠTEVILKA »TV 15«. TOVARIŠU BOZIDARJU JAKCU SE ZA NELJUBO POMOTO, KI JE NISMO ZAKRIVILI MI OPRAVICUJEMO.

LJUDMILA LISINA IN MIHAJLO KOSTIĆ V FILMU »NINA« (delovni naslov »Kosmajski partizani«), KI SO GA KONČALI TE DNI.

PARTIZANSKA
LJUDSKA
PESEMPolitično
pismo

*Hladna jesen že prihaja,
po Vipavi burja vstaja
in zaganja se čez Kras —
malce strah je skoraj nas.*

*Je na Krasu grozdje zrelo,
vince Vipavcem bo zavrelo:
kaj pomaga nam vse to —
trgačev mnogo je prišlo...*

*Nanos v oblakih se mračil,
slane se črni vrh boji.
vendar upa na dober izhod —
burja gre vedno svojo pot...*

*V vasi nastal je hud prepir,
prepirljivec hud je Mario Oštir,
njega pa hujska sam Žežlin
zaradi nekaterih dolin...*

*Stari Medved se jezno drži,
klice vse corte, kaže pesti:
naj Žežlin in Mario Oštir
hitro skleneta svoj prepir!*

*Kdo naj kos bo temu spaku?
Mario Oštir komandira »drakua«,
vrne brž naj se domov,
če ne bo po svetu veliko grobov.*

*Naše doline so samo naše,
vi drugi varujte doline vaše.
če boste Medveda razjezili,
jih boste kar čez noć zgubili...*

OPOMBA: To politično pismo je jeseni, 1940 Josip Bolje-Jamnik poslal prijateljsko Francu in Račacu iz Hrúševce pri Stanjelu na Krasu, ki sta bila vojaka v italijanski vojski. Namen pesmi je bil — seznaniti ju s političnimi razmerami doma, čeprav je bila uvedena stroga cenzura. To politično pismo v obliki pesmi pa ni bilo razumljivo, razen tistemu, ki mu je bilo namenjeno. Poglavitni namen je bil, da bi naš fantje v italijanski vojski, ohranili narodno zavest ter zaupanje v Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo. Primerci so bili namreč tedaj prepričani, da jih bo osvobodila jugoslovanska vojska, ko pa je le-ta sramotno propadla, so gojili svoje zaupanje le še v Sovjetsko zvezo. Leta 1940 so se namreč začele priprave za vojno proti Jugoslaviji, in zaskrbljenost po Vipavskem in Krasu je bila velika, ker je prišlo »mnogo trgačev«, toda burja pihala od vzhoda — jugoslovanska vojska bo odpihnila Italijane s slovenske zemlje proti jugu. Žežlin (Mussolini), in Mario Oštir (Hitler) sta začela prepir — stegovala sta svoje kremple proti nekaterim evropskim državam. »Stari Medved« je Stalin, ki mu ni po godu Hitlerjevo in Mussolinijevo rožljanje z orožjem. »Draku« je Romunija, »naše doline« pa je Slovenija in Jugoslavija.

Spomenik
v Velenju

Velenje, ki je sicer eno najlepših slovenskih mest, žal nima primerne spomenika žrtvam narodnoosvobodilnega boja. Tega se zavedajo tudi člani borčevske organizacije v Saleški dolini. Zato so se odločili, da postavijo lep spomenik. Načrta zanj še nimajo in tudi kraja, kjer naj bi stal, še niso določili. Vedo, da je treba najprej zagotoviti denar. Sklenili so, da bodo prispevke zbirali pri delovnih organizacijah in nekaterih zasebnih obrtnikih, pričakujejo pa tudi prispevke posameznih občanov. V ta namen bodo izdali posebne vrednostne papirje po 5, 10 in 50 dinarjev. Obćinski odbor ZZB NOV želi, da bi spomenik postavili že prihodnje leto.

BELEŽKE

NAGRADE V NIŠU

Zmagovalec niškega filmskega srećanja, ki so se ga udeležili tudi Elisabeth Taylor, Richard Burton in Hardy Krüger, je Boris Dvornik za vlogo v filmu »Na gori raste zelen bor«. Od slovenskih igralcev je Majda Potokarjeva prejela kipec carice Teodore in denarno nagrado 10.000 dinarjev za vlogo v filmu »Rdeće klasje«. Štefka Drolćeva pa listino niških srećanj za igro v filmu »Na klancu«.

V POČASTITEV LABINSKE
REPUBLIKE

V začetku avgusta se je pričel v Labinu »Mediterranski kiparski simpozij«, v katerem sodelujejo kiparji iz Italije, Avstrije in Jugoslavije. Letošnji simpozij je posvećen petdeseti obletnici Labinske republike, ki so jo osnovali labinski rudarji. Kiparska dela, ki bodo odslej ostala v trajni lasti Labina, so povezana z revolucionarno tematiko.

60 LET JANEZA KUHAJA

Nedolgo tega je Janez Kuhar praznoval svoj življenjski jubilej. Že leta 1941 je stopil v vrste narodnoosvobodilne vojske in leta 1943 prevzel vodstvo glasbene sekcije slovenskega narodnega gledališća na osvobojenem ozemlju. Vrsta zborovskih skladb, namenjenih Partizanskemu invalidskemu pevskemu zboru, skladbe za radio OF, ki jih je Janez Kuhar napisal med vojno, in obsežna zbirka pesmi za mladinske in otroške zборе pa so dokaz jubilarne ustvarjalne moći.

Številnim čestitkam, ki jih je Janez Kuhar prejel ob svoji šestdesetletnici, se pridružuje tudi naše uredništvo.

NERETVA NA KITAJSKEM

Film »Bitka na Neretvi« režiserja Veljka Bulajića bo po dolgi vrsti let prvi evropski film, ki ga bodo predvajali na Kitajskem. Filmska komisija je to filmsko delo pozitivno ocenila in se odločila, da ga odkupi za prikazovanje.

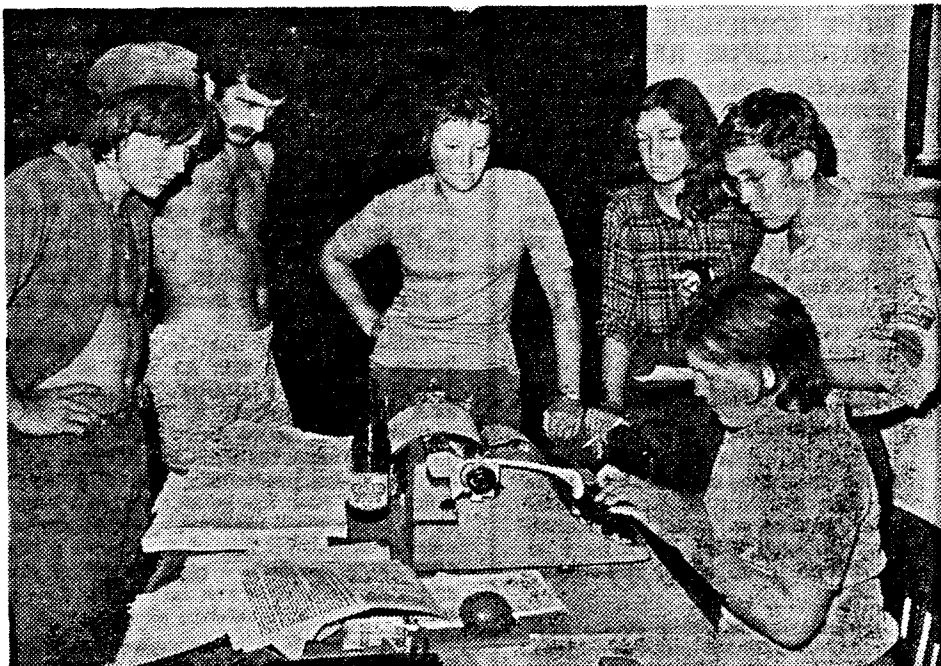
Sprejet knjižni
program
Zavoda »Borec«

V ponedeljek, 13. t. m., je bila seja založniškega sveta zavoda Borec, ki jo je vodil predsednik sveta dr. Avgustin Lah. Na dnevnem redu je bil knjižni program zavoda za prihodnje leto. Programska izhodišća je zbranim obrazložil glavni urednik Vladimir Kavčič. Iz njih je razvidno, da so v izdajateljskem konceptu zavoda na prvem mestu domaća dela z revolucionarno tematiko, na drugem prevodi del s to tematiko drugih jugoslovanskih narodov, na tretjem dela o drugi svetovni vojni oziroma opornih gibanjih drugih evropskih narodov in na zadnjem dela o sodobnih osvobodilnih ter naprednih gibanjih v svetu. Glavni urednik je podal tudi obrazložitev posameznih preloženih del. Sledila je razprava, po kateri je svet predložen knjižni program odobril.

O programu bomo podrobneje poročali v eni prihodnjih številčk.

Spominski park
v Vidmu

Dne 5. septembra so v Vidmu pri Krškem odprli novo osnovno šolo, ki so jo poimenovali po Juriju Dalmatinu. Hkrati so odprli spominski park »Prvih krških borcev«. Stebri v parku so visoki 2,60 m in široki 0,60 metrov, vanje pa so vzdane bronaste plakete — delo kiparja medaljerja Vladimirja Stovička — z imeni žrtve Jožeta Grabnarja, Petra Jernejca, Zdenka, Milana in Rada Kaplana, Franca in Rajka Kastelica, Anotna in Franca Preskarja iz Krškega ter Ivanke Uranjek, učiteljice iz Griž pri Celju. Imenovane žrtve so nacisti postrelili 30. julija 1941 v gozdu Dobrava, dva kilometra od Brezic.

ČEPRAV JE OD POHODA »PO POTEH SLOVENSKE DELEGACIJE NA II. ZASEDANJE AVNOJ« MINILO ŽE VEĆ KOT MESEC DNI, JE PRAV, DA SE SE ENKRAT SPOMNIMO NA GLASILO (IZŠLO JE PET ŠTEVILK!), KI GA JE NA SVOJEM POPOTOVANJU IZDAJALA »SLOVENSKA MLADINSKA BRIGADA AVNOJ—71«. KAKO JE NASTAJALO, PA SI LAHKO OGLEDATE NA OBJAVLJENI FOTOGRAFIJI BRIGADNEGA FOTOREPORTERJA MARJANA GARBAJSA.

ZANIMIVOSTI

ŠE MOČNEJŠA OD POLARISA IN POSEIDONA

Vodja pomorskih operacij oboroženih sil ZDA je pred kratkim na tiskovni konferenci izjavil, da razmišlja o povsem novem raketnem sistemu z nazivom ULM in novem tipu rakete poseidon z večjim akcijskim radijem, kar naj bi bila protitež naraščajočemu sovjetskemu podmornškemu ladjevju.

Izstrelki novega podmornškega sistema ULMS in nove rakete poseidon bi lahko letale približno 9.600 km daleč, medtem ko domet sedanjih raket poseidon znaša le 4.830 km. Toda novi projektilski sistem zahteva tudi nove podmornice, ki bi morale biti mnogo večje od dosedanjih podmornic polaris, oboroženih z izstrelki tipa poseidon. Ves program ULMS bi stal 12 milijard dolarjev.

Prednost izboljšanih raket poseidon bi bila v tem, da bi jih lahko vgradili v sedanje podmornice polaris, katere bi bilo treba v te namene le malenkostno predelati. Poleg tega govori modificiranim raketam tipa poseidon v prilog še dejstvo, da bi jih Američani smeli izdelovati tudi v primeru, če bi s Sovjetsko zvezo prišlo do sporazuma o omejitvi oboroževanja. Ta namreč dovoljuje le izboljšave že obstoječega orožja, ne pa tudi opremljanje s povsem novimi tipi orožja.

SOVJETSKA ZVEZA SE JE PRIPRAVLJENA UMAKNITI, ČE...

Drugi sekretar sovjetske ambasade v Avstraliji dr. Jurij Iljin je v govoru, ki ga je imel na sestanku avstralsko-sovjetskega društva v zvezi z devetim petletnim načrtom, poudaril, da je njegova dežela pripravljena umakniti svoje vojne ladje z Indijskega oceana in Sredozemskega morja pod pogojem, če isto store tudi zahodne dežele.

Iljin je še dejal, da Sovjetska zveza želi, da se vse tuje sile umaknejo na svoje ozemlje in da ukinejo tudi vsa tuja vojaška oporišča. S tem bi napetost v svetu popustila, Sovjetska zveza pa bi se laže posvetila dvigu življenjske ravni v svoji deželi. Sovjetski diplomat je na koncu še dejal, da bi Sovjetska zveza takoj umaknila svoje enote iz vzhodnoevropskih dežel, če se Američani umaknejo iz zahodne Evrope.

OBOROŽEVANJE LIBANONSKE VOJSKE

Libanonski parlament je konec avgusta soglasno sprejel načrt za nakup novega orožja za potrebe svoje vojske, ki šteje 15.000 mož. V te namene bodo porabili 60 milijonov dolarjev. Ni znano, kje bodo kupili to orožje. V poštev za nakup vojaške opreme prihajajo Združene države Amerike, Velika Britanija, Francija in Sovjetska zveza.

NOVE SOVJETSKE PROTIKLEPNE RAKETE

Sovjetska vojska preskuša nov protiklepni izstrelak tipa snapper (po oznakah NATO). Te rakete bodo spuščali s trojnega lanserja, ki bo vgrajen v oklepni transporter. Izstrelki te vrste so namenjeni tudi za egiptovske in vzhodnoevropske vojske. Dolgi so po 113 in debeli 14 cm, težki 22 kg, njihova hitrost znaša 372 km na uro, letijo pa do 2.335 metrov daleč. Njihova pet kilogramov težka bojna glava prebije do 35 cm debel oklep.

TUDI POTNIŠKA LETALA NISO POCENI

Znano je, da so vojaška letala izredno dragocena deloma zaradi elektronike, s katero so letala opremljena, deloma pa zaradi sorazmerno majhnih serij. V enaki ali pa v še večji meri to velja tudi za potniška letala.

Med najdražja letala sodijo boeing 2707-300 (35 milijonov dolarjev), boeing 747 (22 milijonov) in concorde (21 milijonov), nekoliko cenejši sta letali L.1011 tristar (16.600.000 dolarjev) in DC-10 (16 milijonov dolarjev), precej cenejša pa letali DC-9 in caravelle, kakršne imajo tudi naše letalske družbe. Prvo stane 3.800.000, drugo pa »le« 3.500.000 dolarjev.

Ko je tisto popoldne poročnik Vukelič svojim varovancem prebral delovni načrt za naslednji dan, so mnogi navdušeno vzkliknili. Orožje in oprema sta bila kmalu naređ. Vojaki bi pravzaprav lahko odinili že zvečer, a ukaz je ukaz, zato so krenili na pot šele zgodaj zjutraj. Komandir jih je usmeril proti vasi Ustje, nedaleč od Vipave. Prišedši na cilj so se poskrili v gost borov gozdiček in napeto oprezali, čakajoč napada »plavih«. Okrog desatih dopoldne, ko je specialna izvidniška patrulja prinesla prve otipljive vesti o »sovražniku«, so starešine izdali povelje: »Pripravljeni na odhod!« Pred strogimi očmi majorja Prševića je vojska v pičlih dveh minutah spravila opremo iz zakonov ter jo — pod zaščito pehote — prirnila k obali. Potem se je začel »boj s časom. Fantje naj bi kar najhitreje prekorčili reko in zaustavili prodor nasprotnika.

Razstavljeni top čaka, da ga prepeljejo čez reko...

...samo minuto kasneje pa je znova pripravljen udariti po »sovražniku«.

Proti bakteriološkemu orožju

V Zenevi se ena od mnogih mednarodnih komisij že od 15. marca 1972 dalje sestaja dvakrat tedensko. Komisijo so naprej sestavljali predstavniki enajstih držav, kasneje jih je bilo osemnajst, sedaj pa jih je že petindvajset. Sestajajo se v tako imenovani Palači narodov, komisija, katere člani so ti predstavniki, pa se imenuje odbor za razorožitev.

Odbor je doslej imel že na stotine sej. Petega avgusta je bila na vrsti 527. seja. Visoki James S. Leonard, ki predstavlja ZDA, in mali Aleksej A. Roškin, ki je v tem odboru sovjetski predstavnik, sta egiptskemu ambasadorju Huseinu Khalafu, ki je bil tisti teden predsednik odbora, dostavila dokumenta štev. 336 in štev. 337. Po vsebini se sploh nista razlikovala. Vsebovala sta namreč skupni predlog obeh supersil o izločitvi bakteriološkega orožja. To je bil prvi uspeh, ki ga je odbor za razorožitev dosegel v teh desetih letih svojega obstoja.

Vendar uspeh še ni dokončen. Ameriško-sovjetskemu soglasju se mora namreč pridružiti vseh petindvajset predstavnikov. To pa še ni vse. Bakteriološko orožje je poceni, njegova proizvodnja sploh ni zahtevna in z njim ni težko ravnati. Nekatere države se utedejo upirati in se kaj lahko zgodi, da predloga o tem ne bodo mogli vključiti v program dela generalne skupščine narodov, ki je sklicana na 21. september.

Obrambna vzgoja

DOPOLDAN MED VOJAKI POROČNIKA VUKELIČA

S topom čez Vipavo - v dveh minutah

V strmem bregu onkraj mrzle Vipave je zalajal mitraljez. Eksplozije granat so sicer mirno dolinico hipoma spremenile v

vulkansko žrelo, polno zadušljivega dima. Toda niti deroči tok niti gost zaporni ogenj nista mogla ustaviti vojakov-branilcev. Vse je delovalo kot dobro namazan stroj; ekipe so spretno razstavile orožja, jih prenesle čez vodo in nato znova usposobile za borbo. Celotna operacija je trajala dobri dve minuti.

»Bravo! Nisem verjel, da bodo tako naglo opravili,« je pripomnil polkovnik Gregorič, motreč top, ki je brez zastojev preplul gladino Vipave. On in druga dva pomembna opazovalca, general-major Jože Ožbolt ter polkovnik Silvester Turk, so zatem stisnili roke vodniku in poročniku Vukeliču, katerih učne metode resnično zaslužijo občudovanje. Njuni topničarji očitno izbrano obvladajo večšine vojskovanja.

Sledila je podrobna analiza operacij, nazadnje pa sta general-major Ožbolt in polkovnik Turk več starešinam podelila denarne nagrade.

Opisana demonstrativno-taktična vaja izpričuje solidno izvežbanost vojakov kakor tudi njihovo fizično sposobnost, da kljubujejo hudim naporom, ki jim bodo izpostavljeni v bližnji bodočnosti.

DRAGOLJUB JANOJLIČ

Poziv

Odbor 1. SNOUB Toneta Tomšiča se obrača na tovariše borce iz časa pred ofenzivo leta 1942 oz. pred napadom na Drušče na Klevežu pri Šmarjeti, konkretneje: na tiste, ki so sodelovali pri »kamufli-ranju« opreme. Med to opremo so bili tudi »kazani« s celotnim brigadnim arhivom do ofenzive. Vsak, ki kaj ve o tem oziroma je bil navzoč pri »kamufli-ranju«, naj to sporoči oz. javi svoj naslov uredništvu »TV-15«.

Kdo ve zanje

Za zgodovino ljubljanskega učiteljskega med NOB potrebujemo podatke o tistih dijakih in dijakinjah z Gorenjske in s Posavja, ki po nemški okupaciji leta 1931 niso več mogli obiskovati učiteljskega pa so kot partizani sodelovali med NOB. Prosimo za naslednje podatke: a) priimek in ime; b) kdaj je odšel k partizanom; c) v kateri edinici je služil; d) kakšno funkcijo je imel; e) ali je padel; kje in kdaj; kje je pokopan?

Podatke pošljite na naslov: VENCE-SLAV OPIČ, ČUFARJEVA 17, 61000 LJUBLJANA.

da v Vietnamu uporabljajo solzilne pline in defoliant. Zato so morali Rusi popustiti.

Kemično orožje je bilo uporabljeno že v prvi svetovni vojni. Položaje 45. divizije afriških strelcev, 87. pehotne divizije, kanadske divizije ter britanske 27. in 28. divizije so prekrili zelenkasti oblaki, klorovih plinov, in zavezniške enote zdesetkali. Resnici na ljubo je treba priznati, da so tudi Angličani in Francozi že izdelovali strupene bojne pline, vendar so jih nemški kemiki prehiteli. Vojskujoče se strani so s tem grobo prekršile določbo haške konvencije z leta 1899, ki je to obliko vojskovanja prepovedovala prav tako kot »bombardiranje iz zračnih višav«.

V tej vojni so uporabili osemnajst kemičnih agensov in šestnajst raznih kombinacij, izmed katerih so bile nekatere več kot strašne. Nekatere granate so vsebovale snovi, ki so prodirale skozi filtre na maskah in silile na bruhanje. Hkrati s temi pa so iz topov streljali druge granate s strupenimi bojnimi plini. Vojaki na položajih, kamor so padale take granate, so se začeli dušiti, ko pa so si strgali maske z lic, je to pomenilo njihovo smrt.

Na obeh straneh so potrošili 124.200 ton bojnih strupov, od tega na nemški 66.400 ton, na zavezniški pa 57.800 ton. Najbolj znan strup, ki so ga takrat uporabljali, je bil iperit. Bil je strašen, saj je v obliki plina razjedal pljuča, v zgoščenih oblikah pa povzročal hude opekline.

Med drugo svetovno vojno so ves čas

Strokovnjaki so si edini v tem, da je kemično orožje strašnejše od bakteriološkega. Sporazum s 5. avgusta pa se kljub temu nanaša le na bakteriološko orožje. Vse do marca so Rusi zahtevali, naj tudi tokrat kot leta 1925 obravnavajo hkrati obe vrsti orožja: kemično in bakteriološko. Američani so se njihovi zahtevi protivil, saj je znano,

in ljudska zaščita

Podmornica proti podmornici

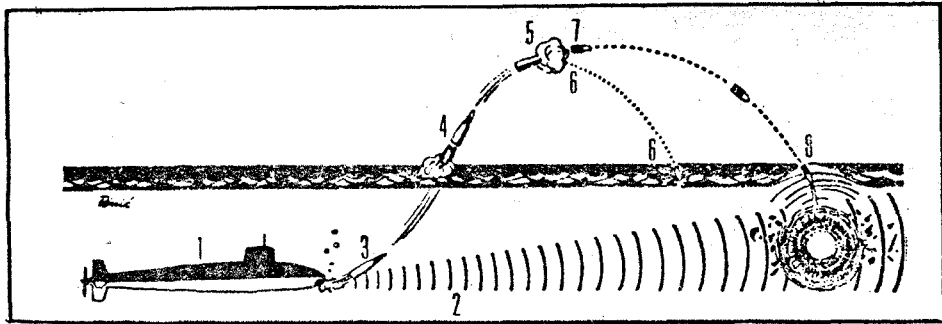
Ameriške podmornice, katerih naloga je preganjanje nasprotnikovih podmornic, so med drugim oborožene tudi s posebnimi raketnimi izstrelki »pod vodo« — »pod vodo« tipa SUBROC. Izstrelki je pravzaprav nekakšna kombinacija torpeda, rakete in globinske bombe. Izstrele pa ga iz podmornice, ko je pod morskno gladino. Ko prileti iz vode, izstrelki nadaljuje pot po zraku, nazadnje pa pade spet v vodo in se razleti v ustrezni globini. Z izstrelki te vrste so oborožene ameriške jedrske podmornice tipa TRESHER, kakršnih imajo Američani kakih trideset.

Raketne izstrelke SUBROC izdeluje podjetje GOODYEAR. V skladu z naročilom vojne mornarice so jih začeli v tem podjetju projektirati že pred trinajstimi leti. Prvi izdelki so bili kombinacija raketnega izstrelka s torpedom, ki se je sam usmerjal proti cilju. Mornarica pa z izstrelki ni bila zadovoljna, ker niso ustrezali zahtevam sodobnega vojskovanja na morju, in jih je zavrnila. Zato je podjetje pripravilo drug izstrelki. Tokrat so za bojno glavo namesto torpeda uporabili globinsko bombo.

Prve izstrelke so dokončali leta 1963, nato pa so jih začeli preskušati. Najprej so jih spuščali z ladij, kasneje pa iz jedrskih podmornic. V tem obdobju so iz raznih

Cilj, ki naj bi ga s temi izstrelki napadli, odkrijejo že na precejšnji razdalji s posebnimi hidroakustičnimi napravami AN/QQ-2. Vse podatke o cilju, kot so na primer azimut, oddaljenost in globina, naprave sporočajo elektronskemu sistemu za obstreljevanje Mk-113, ki med drugim vsebuje tudi elektronski računalnik. Ta potrebuje za sprejem in zapisovanje podatkov le 20 tisočink sekunde, v naslednjih sedmih tisočinkah sekunde pa izračuna vse elemente za obstreljevanje. Nato izstrele SUBROC s pomočjo komprimiranega zraka. Običajno se ne zadovolje le z enim izstrelkom, ampak v presledkih po deset sekund izstrele še drugega in tretjega.

Izstrelke ne izstrele naravnost proti cilju, ampak ta najprej leti v smeri, ki mu jo nakaže že sama cev. Vgrajena je tako, da je ni moč premikati. Izstrelki se proti cilju usmeri že v vodi, nato pa leti po zraku kot vsaka druga balistična raketa. S tem hitreje doseže cilj, pa tudi njegov domet je večji, kot bi bil v primeru, če bi se moral do cilja prebijati po vodi. SUBROC leti kakih 40 kilometrov daleč, čeprav včasih kje preberemo, da znaša njegov domet celo 65–80 kilometrov. Morda bi sam SUBROC res lahko letel tako daleč, vendar je zanesljivo, da podmornica s svojimi na-

POT IZSTRELKA SUBROC: 1 — podmornica, oborožena z izstrelki SUBROC; 2 — nasprotnikovo podmornico odkrijejo s pomočjo ultra zvoka iz hidroakustičnih naprav; 3 — komprimirani zrak potisne SUBROC iz cevi; 4 — ko SUBROC prileti iz vode, mu raketni motor daje nadzvočno hitrost; 5 — s pomočjo retrorakete se bojna glava loči od trupa rakete; 6 — raketin trup pade v vodo; 7 — bojna glava (globinska bomba) nadaljuje pot proti cilju; 8 — globinska bomba pade v vodo in se razleti v ustrezni globini.

globin izstrelili šestdeset projektilov te vrste. Vsak izstrelki jih je stal kakih 200.000 dolarjev.

Ko so bili poskusi uspešno končani, so naročili 200 izstrelkov, ki so jih takoj uvedli v oborožitev ameriških protipodmorniških podmornic. Vsaka od teh ima po šest cevi, iz katerih je mogoče izstreliti projekte SUBROC. To so običajne torpedne cevi kalibra 533 mm. Vgrajene so na bočnih straneh podmornice, z vsake strani po tri. Projektili pa izstrele takrat, ko je podmornica pod vodno gladino.

strahoma pričakovali, kdaj bodo začeli uporabljati tudi pline. Plinska maska je bila sestavni del bojne opreme in se vojaki niso ločili od nje vse do konca vojne.

Se sedaj ni natančno znano, zakaj ni Hitler takrat, ko se je znašel v brezupnem položaju, začel uporabljati plin GB ali sarin, ki so ga bili pripravili njegovi kemiki. S tem plinom napolnjena granata bi imela smrtonosen učinek vse do petdeset metrov daleč od kraja njene eksplozije, težka metalna bomba pa celo na površini osmih kvadratnih kilometrov.

Velik razvoj je bojna kemija doživela zlasti po drugi svetovni vojni. Človek, na katerega deluje ameriški plin B-2, je v hipu omrtvičen. Teoretično je ta strup human, saj človek v tem primeru ne umre, ampak le omedli.

Kar zadeva bakteriološko orožje, so ga začeli Američani omejevati že na lastno pest pred sovjetsko-ameriškim sporazumom s 5. avgusta. Tako na primer so potopili v morske globine ali kako drugače ob skrbnih varnostnih ukrepih uničili snovi, ki bi lahko usmrtili na milijone ljudi. Prejšnji center za to orožje v Fort Derricku so spremenili v center za nadzorovanje živih in neškodljivosti farmacevtskih izdelkov. Nameravajo pa zapreti šolo v Ford Clellanu, kjer se je v zadnjih osemnajstih letih skupno z ameriški oficirji seznanilo s skrivnostmi bojnih strupov in mikrobov tudi 550 oficirjev iz šestintridesetih drugih dežel.

Preberite tudi to!

V zadnjem času se na naše uredništvo obrača vse več vojaških vojnih invalidov z vprašanjem:

Kdaj bodo invalidnine zvišane za 23 odstotkov, o čemer ste pisali v 23. številki TV-15?

Res je, da smo o tem pisali v našem glasilu. Iz Beograda smo takrat zvedeli, da je komisija treh zborov zvezne skupščine predlagala tako zvišanje zveznemu izvršnemu svetu. Pozneje smo v zvezi s tem zvedeli le še to, da bi morali na to zvišanje pristati vsi republiški izvršni sveti in nič drugega.

Kako je torej s tem predlogom za zvišanje invalidnin in kje se je zataknil ne vemo zato tudi ne moremo nič odgovoriti tistim vojaškim vojnim invalidom, ki nas o tem sprašujejo.

BORCI CANKARJEVE BRIGADE!

V petek, 24. septembra ob 19. uri se zberemo v domu JLA v Ljubljani.

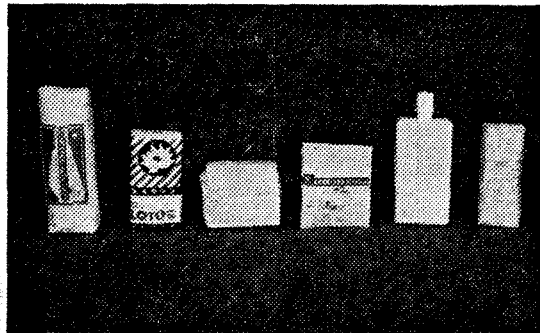
ODBOR

ČE PRIDE DO VELIKE NARAVNE NESREČE . . .

ČE PRIDE DO VOJNE . . .

vam bo prvi pomagal naš priročni

OSEBNI ZAŠČITNI KOMPLET!

sestavljajo pa ga: zavitek vate, zavitek papirnatih robcev za čiščenje in brisanje, zavitek pralnega praška za pranje telesa in obleke, zavitek sode bikarbone za degazacijo oči in sluznic, steklenička iz PVC s 200 ml alkohola, prvi pomoč tipa 3 . . .

... kot bistvena prednost v kompletu GUMIJASTA MASKA - RESPIRATOR (namesto primitivne platnene kapuce), ki zadrži 98 % finega (npr. radioaktivnega) prahu ter 97 % oljnih par (bojni strupi).

KEMOFARMACIJA
LJUBLJANA, Metelkova 7

OBČANI!

komplet najnujnejših osebnih zaščitnih sredstev,

ki vam bo morda nekoč rešil življenje — vam in vaši družini!

Po predpisih zveznega izvršnega sveta si morajo vsi državljani nabaviti minimum osebnih zaščitnih sredstev. Vendar tu ne gre le za predpis — gre lahko za življenje!

Podjetji KEMOFARMACIJA in PARTIZANSKA KNJIGA iz Ljubljane sta vam pripravili komplet osebnih zaščitnih sredstev, ki danes predstavlja najcenejši možni, a obenem še vedno učinkoviti komplet. Pregledali, odobrili in priporočili so ga pristojni vojaški in zdravstveni organi. Pri sestavljanju pa nismo težili le za tem, da bi zadostili predpisom — dali smo vam več! Izognili smo se improviziranim rešitvam in vključili v komplet samo sodobna, zares učinkovita sredstva.

Ker menimo, da bo zanimanje kupcev veliko, smo organizirali svojo proizvodnjo mask — respiratorjev, tako da nismo več odvisni od uvoza. In ker gre tu za velike količine sestavnih delov kompleta, nam jih je uspelo nabaviti po izredno nizkih cenah. PREPRIČAJTE SE — PRIMERJAJTE NAŠE CENE S CENAMI V TRGOVINSKI MREŽI!

V kompletu so prvi pomoč tip III., zavitek papirnatih robcev za čiščenje in brisanje, zavitek vate za degazacijo, zavitek pralnega praška za pranje telesa in obleke, zavitek sode bikarbone za degazacijo oči in sluznic, steklenička s 200 ml alkohola, zaščitno ogrinjalo iz PVC folije za zaščito telesa in oči pred strupi in radioaktivnim prahom, ter gumijasta maska — respirator, ki zadržuje 98 odstotkov finega (radioaktivnega) prahu in 97 odstotkov oljnih par (bojni strupi).

Komplet je pakiran v lično PVC škatlo, težak je samo 980 gramov! Na vašo željo vam dodatno pošljemo še OČALA, KI DO OČI NE PREPUŠČAJO NE PLINOV NE PRAHU, ter OPRTNIK ZA NOSEJNE KOMPLETA.

OPOZARJAMO, DA POSAMEZNIM NAROČNIKOM KOMPLETOV NE BOMO POSILJALI, KER BI TO ZAHTEVALO PREOBSIRNO POSLOVANJE, TER S TEM POVEČALO STROŠKE IN CENE KOMPLETOV.

Prepričani smo, da ne boste za nekaj tisočakov tvegali življenja svojih dragih in sebe! A da bi vam nakup kompleta res ne bil v breme, vam priporočamo:

— naročite komplete prek svoje delovne organizacije, krajevne skupnosti itd.; kjer boste lahko odplačevali tudi na obroke!

— naročite čimprej, kajti ko bo potekel po zakonu predpisani rok za nabavo, ne bomo nikakor mogli naenkrat zadovoljiti vseh — in tudi enkratni izdelek bo tedaj za mnogo prebuda obremenitev!

— naročite skupinsko, s potrjenimi naročilnicami, ker boste tako oproščeni maloprodajnega prometnega davka — kot posamezniki ob nakupu te ugodnosti nimate!

Komplete odpošiljamo v kartonih po 12 kosov franko pošta kupca.

CENE:		
komplet zaščitnih sred.	65	din
oprtnik	7	din
očala	18,50	din

Krajevne skupnosti, delovne in druge organizacije!

Naročila sprejema izključno

PARTIZANSKA KNJIGA

61000 LJUBLJANA, Vodnikova c. 43, telefon 56-750 in 56-498.

Plačate vnaprej po profakturi, ki vam jo pošljemo na podlagi vaše naročilnice. Dobavni rok je do 30 dni.

7808

V SPOMIN FRANCU KAVČIČU-TOMU, KI JE NA KOROŠKEM ORAL LEDINO

Iskal sem junakov grob

V okviru priprav na pisanje nadaljnjih del za »Knjižnico NOV in POS« poteka- jo tudi priprave za pisanje zgodovine koroškega partizanstva. Ta naj bi imela dva dela. Prvi naj bi zajemal dogodke pred vojno in osvobodilno vojno do oktobra 1943, drugi pa od tedaj pa do konca vojne.

Sam sem prevzel pisanje zgodovine koroškega partizanstva od začetka do oktobra 1943 zahodno od ljubeljske ceste. V razdobju, ki ga raziskujem, je na tem območju največ naredila »koroška čet« Gorenjskega odreda, ki je bila ustanovljena 27. aprila 1943 na Rpečnikovem rovtu na Pokljuki, razpršili pa so jo 23. julija istega leta na Ajdijni pod Stolom. Njen komandir je bil Franc Kavčič-Tomo iz Zeleznikov.

Ko sem iskal podatke o borcih in akcijah te čete, sem našel tako kot vsi, ki se ukvarjamo s podobnim delom, na velike težave. Predvsem skoraj ni o četi dokumentov. Mnogi borci so padli ali umrli po vojni, preživeli pa zelo mnogo pozabili. Nekateri so pisali po vojni spomine. Ko sem jih prebiral, sem našel na številna protislovja, ki so vse skupaj marsikdaj še bolj zapletla. Kljub nekaterim pomanjkljivostim in mnogim netočnostim sem si še najbolj pomagal z reportažo Mihe Klinarja, ki je pred leti izhajala v nadaljevanjih v TV 15. Največkrat sem se prebil do cilja le prek skoraj policijskih zasliševanj preživelih.

Mnogo je bilo nejasnosti glede četrtnih funkcionarjev, predvsem glede komandirja. Vinko Hafner piše v »Obračunu« o Damjanu, poročila štaba Gorenjskega odreda omenjajo Lenarta (Franca Pasterka). Kasnejša poročila omenjajo tudi Antona Razingerja-Strica. Več piscev, med drugimi tudi Klinar, pa je omenjalo nekega Toma. Ko sem obiskoval borce, jih je večina povedala, da je bil komandir neki Tomo. Kasneje sem ugotovil, da je štab Gorenjskega odreda delal načrte, kako bo po prihodu na Koroško iz čete brž nastal bataljon, ki bo vključen v odred kot njegov 6. bataljon. Ko je zvedel, da je Pasterk umrl zaradi ran, je načrtoval, da bi bil komandant Razinger. Tomo pa je bil komandir čete, ki je odšla na Koroško.

Toda Tomo je bilo samo partizansko ime. Kdo je bil ta človek, od kod je bil doma, kakšna je bila njegova življenjska pot?

Prvo sled mi je nakazal borec Koroške čete Albin Zemlja-Nande iz Zirovnice. Ta mi je povedal, kako mu je nekoč Tomo zapel, da se piše Marjan Kavčič in da je doma iz Zeleznikov. Prosil ga je, naj sporoči domačim, če se mu kaj zgodi. Drugače je veljalo namreč pravo ime partizana za tajnost, kršitve tajnosti pa pri partizanih niso radi gledali.

V Zeleznikih sem zvedel, da tam ne poznajo Marjana Kavčiča, pač pa Franca, ki da je padel junija 1943 neke na Koroškem. Take podatke sem dobil tudi v kranjskem muzeju. Pozanimal sem se za svojce padlega in čez nekaj dni se je pri meni zglašila Francova sestra Marica, ki zdaj živi poročena v Skofji Loki. Starša pa sta že umrla. Francov brat je padel v Cerknem, drugi pa živi v Zeleznikih.

Zdaj sem začel ugotavljati, oziroma iskati, kje naj bi bil komandir Tomo pokopan. Vsi preživeli so se spominjali, da je padel skupaj z nekim Korošcem, ki je prišel malo prej v četo, neke blizu Področnice. Ustrelil ju je neki lovec. Četa se je morala umakniti, ker so začeli nanjo streljati iz neke zasede. Prav tako sem zvedel, da so po osvoboditvi svojci pokojnega komandirja Toma vsepovsod poizvedovali za njegovim grobom, toda brez uspeha. Oba padla sta ostala tam, kjer sta umrla in so ju kdove kam zagrebli Nemci. Baje so ju vozili po vaseh in kazali ljudem, da bi ugotovili, kdo sta...

Novo sled mi je nakazal Karel Prušnik-Gasper, predsednik Zveze koroških partizanov v lanskem »Koroškem koledarju«. Tam je pisal o partizanskih grobovih po koroških pokopališčih. Tako sem našel tudi podatek, da sta v Logi vasi pri Vrbskem jezru pokopana Vincenc Moser, rojen na Dunaju ter neznani borec, imenovan Janez. N. Moser je padel nad Podgorjem v Rožu julija 1943, Janez N. pa pri Področnici. Oba kraja nista daleč narazen, čas, ko sta padla, pa se je ujemal z že znanimi podatki. Odločil sem se, da bom začel iskati v tej smeri. Največji moj pomislek zoper to, da bi bil Janez N. Franc Kavčič-Tomo, je bil v tem, ker je Loga vas daleč od Področnice. Zakaj bi nacisti pokopali oba padla tako daleč? Morda so ju tako dolgo ka-

zali naokoli, da so ju zapeljali tako daleč, potem pa so ju kar nekje ob poti pokopali?

Pri Prušniku sem našel odločbo o pri- znanju invalidnine Ani Moser za pokojnim možem Vincencem. Tako sem zvedel, da živi. Sklepal sem, da žena najbrž bolj podrobno ve za usodo svojega moža in jo sklenil obiskati. Morda bi kaj vedeli tudi v Logi vasi v župnišču, pa tudi grobarji marsikaj vedo. Tako smo proti koncu avgusta odšli na Koroško jaz, Tomova sestra in njen mož.

Brž smo zvedeli, da je Vincenc Moser padel 17. julija, kar se je še bolj ujemalo z izjavami preživelih. Nadalje, da je padel pri Področnici, nekako na pol poti med Področnico in Podgorjem. Tako se je zgodilo, da so nekateri kot kraj smrti omenjali prvi, drugi pa drugi kraj.

Oba padla so v Logi vas prekopali 1946 s pokopališča v Senti Jakobu v Rožu na željo Moserjevih. V treh letih sta trupli strohneli, ostanke obeh so se pomešali. Zato so prekopali oba skupaj.

Edina ohranjena partizanska fotografija Franca Kavčiča-Toma. Slikal se je spomlad 1943, vsekakor pred odhodom na Koroško neke v okolici Zeleznikov. Dne 31. marca je sodeloval pri napadu na orožniško patruljo iz Zalega loga, ki so jo partizani do zadnjega moža pobili. Padlo je 12 orožnikov, partizani pa so zaplenili mitraljez, brzostrelko in 10 pušk. Brzostrelko in daljnogled je zaplenil Tomo in zato tudi oboje zadržal. Ko je padel, so brzostrelko in daljnogled Nemci dobili nazaj. Domači so po vojni imeli še eno njegovo fotografijo, ko se je slikal z brzostrelko in daljnogledom. Toda po vojni, ko so jo skrivali pred matorjo, so jo nekam založili in jo zdaj več ne morejo najti. Mati namreč vse do smrti ni mogla preboleti sinove smrti, posebno pa ne tega, da ne ve za njegov grob.

S temi ugotovitvami je odpadla vrsta pomislekov. Zdaj je šlo samo še za popolnoma nesporno ugotovitev, ali je v skupnem grobu dveh padlih neznan Janez res Franc Kavčič-Tomo. To je pojasnil že grobar v Logi vasi, popolnoma vse dokaze pa je našla tudi Moserjeva vdova.

Grobar je povedal, da je oba partizana ustrelil železničar Anton Duler, ki živi zdaj v Breznici pri Področnici med vojno pa je bil zaposlen pri železniški elektrocentrali v Področnici. Ko je čakal na visoki preži na smnjaka, je zagledal partizane in začel streljati nanje. Ubil je dva, saj je imel puško repetirko. Pri tem je bil sam, partizani pa so se kljub temu takoj umaknili nazaj v gozd. En partizan je bil zadet v glavo, za drugega pa se ni spominjal, kam. Po vojni je njune ostanke pregledala zdravniška komisija.

O Dulerju pa sem našel tudi podatek v »Koroški v borbi«. Ivan Cankar-Ravbšic iz Breznice piše tam, da je ustrelil Duler dva partizana in da je zato dobil železniški križec.

Našli smo Moserjevo vdovo, ki nam je pripovedovala o svojem trpljenju. Z njo sem, ki je bil zidar in je prišel spomlad 1943 na dopust iz vojske, sta imela štiri fante. Prek popolsestre, ki je imela očeta doma iz Bohinja, je dobil zvezo s partizani in odšel nekam na Kranjsko. Pred tem se je nekaj časa skrival okoli doma v Zorčah, nedaleč od Loge vasi. Čez nekaj časa je prek nekega dekleta, doma z Gornjske, ki je delalo na Koroškem in ki je imelo fanta partizana, proti poletju dobila obvestilo, naj pride na sestanek z možem.

Šla je ponoči na kraj sestanka. Z možem so bili še trije partizani, ki pa si jih zaradi teme ni mogla bolje ogledati. Sestali so se v gozdu na levem bregu Drave. Kako so prišli čez Dravo, ni vedela. Z možem sta govorila uro ali dve, drugi so stražili. Dogovorila sta se za ponovni sestanek v Svačah, na njenem domu. Sestala naj bi se v nedeljo. Toda v soboto je mož že padel. O tem so ljudje takrat veliko govorili.

Brž smo zračunali, da je bila torej 17. julija 1943 sobota. Nedelja naj bi bila torej 18. julija. Po starem koledarju smo zračunali, da se datum in dnevi tedna popolnoma ujemajo.

Moserjeva je z možem popolsestro obiskala kraj, kjer sta padla mož in njegov tovariš. Bila sta pokopana pod smreko, grob pa pokrit z vejami in zavajen s skalami. Prižgali sta sveče. Kmalu bi ju zasačili policisti, ki so ju ostro zasliševali in jama grozili.

Nekaj kasneje so jo klicali v Rožek na orožniško postajo, kjer so ji pokazali možovo truplo. Videla je rano na glavi, morala je potrditi, da je mrla njen mož. Kasneje so jo zasliševali. Predvsem so od nje zahtevali izjavo, kdaj je moža zadnjič videla. Izgovarjala se je, da je odšel okoli Velike noči nazaj v vojsko in da od tedaj dalje zanj ni več slišala. Drugače pa je tudi ona potrdila, da je oba partizana ustrelil lovec Duler.

Vdovi se še zdaj poznajo sledovi trpljenja. Sama je morala skrbeti za otroke, mnogi so jo prezirali in ji na razne načine skušali škodovati. Sedem let ni dobila nobene podpore. Otroci so hodili okoli bos, dokler ni zapadel sneg.

Obiskali smo še neko drugo osebo. Ta je izpovedala, da sta oba partizana padla v Radiški grapi, pod kapelico, ki se vidi tudi z glavne ceste. Hrib nad grapo se imenuje Kvadje. Duler je v teh krajih priseljenec. Za svoje dejanje je bil po vojni obsojen na krajšo zaporno kazen, ki jo je

prestal. Zdaj je upokojenec. Ko je ustrelil oba partizana, je bil sam. Kot trdi Nemec ni nikoli znal slovensko.

Oba padla so sprva zakopali kar na kraju, kjer sta padla. Govorili so, da sta to dva dezertjerja. Kak teden kasneje so ju spet odkopali in prepeljali nekam v dolino da bi ugotovili, kdo sta.

Tako so odpadli zadnji dvomi glede tega, ali je Janez N., pokopan v Logi vasi res Franc Kavčič-Tomo. Kmalu bodo na spomenik vklesali njegovo ime. Sestra je končno lahko na bratovem grobu prižgala svečo in potočila nekaj solza.

Komandir Tomo, junak, ki je oral ledino na Koroškem, pa zasluži vsaj po smrti nekaj več priznanja. Naj mu bo moj sestavek skromen spomenik. Rojen je bil 1924, imel je le 4 razrede osnovne šole in se je preživljal kot cestni delavec. S partizani je sodeloval od začetka, leta 1942 so ga sprejeli v Zvezo komunistične mladine. 9. januarja 1943 je odšel skupaj z drugimi Zelezničarji, ki jim je grozila mobilizacija v nemško vojsko, v Selško partizansko četo. Kaj kmalu se je izkazal s svojim junaštvom. Tedaj je zaplenil v neki zasedi brzostrelko in daljnogled. Zato so ga tudi izvolili za komandirja Koroške čete, čeprav je bil partizan komaj nekaj mesecev in čeprav je bil še mladi in še ni služil vojske in čeprav je bilo v četi tudi nekaj partizanov od leta 1941. Če četa ni dosegla takšnih uspehov kot jih je pričakovala iz zakršnih so pričakovali voditelji, za to ni bil kriv ne on in ne njegovi borci. Na Koroškem so našli na nepopisne težave, v četi so imeli prekanjenega izdajalca, vodstvo pa je nasledlo preveč rožnatim ocenam o položaju na Koroškem.

Zatorej Franca Kavčiča-Toma lahko postavimo v eno vrsto z mnogimi drugimi našimi znanimi junaki, ki so opravili pionirsko delo pri razmahu partizanstva na Koroškem.

MILE PAVLIN

Dober spomin civilnega mojstra iz Flossenbürga

Dolga leta so že minila od tedaj, ko smo bili v nacističnih taboriščih le številke, prepuščeni na milost in nemilost essevce in njihovim oprodrom, »kapojem«... Leta prinašajo tudi pozabo, zlasti še, ker se nihče rad ne spominja gorja iz tistih žalostnih časov.

Zato sem bil nedavno toliko bolj presenečen, ko se je na Jesenicah na cesti ob prehodu za pešce pred menoj ustavil avto nemške znamke. Istopil je možki ter me nagovoril, češ da se mu zdim znan in če morda nisem »der alte Slovenec« iz Flossenbürga. Tako so me namreč imenovali nekateri »kapojci« in civilni mojstri v taborišču v Flossenbürgu. Ko sem mu pritrdil, je pripomnil, da se nisem skoraj nič spremenil po tako dolgih letih, zato se me je tudi tako hitro spomnil, ko me je zagledal na cesti. Gledal sem ga začuden, »ker ga nisem mogel prepoznati. Potem mi je pomagal sam, češ, ali še kaj spomnim civilnega mojstra Golda. Šele tedaj sem se spomnil, da me je nagovoril človek, ki je bil sicer nacist in zato nekakšen vodja oddelka (»komand«) za kleparstvo, v katerem sem bil zaposlen delj časa.

V krajšem pomenku sva se dotaknila življenja v nekdanjem taborišču in dela v kleparskem oddelku, kjer sem delal z Janezom Makovcem (zdaj pokojnim) od novembra 1943 pa do konca vojne... Mojster Gold ima res dober spomin, saj me je povprašal še po našem rojaku, ki je bil tedaj predelavec v tistem oddelku in Janezu Makovcu, ki ga sicer ni poznal po imenu, a je ugotovil, da sva bila pogosto skupaj.

Mojster Gold nam je včasih prinesel tudi časnik »Weidener Nachrichten« in nam tudi marsikaj povedal. Pripovedoval mi je da so nacisti leta 1944 pobili nekatere »kapojce«, ker so »preveč ve-

deli o taboriščih in zagrešili toliko hudodelstev nad ujetniki, da bi nacistom ne bilo prav, če bi se vse to razvedelo.

Z Goldom sem se seznanil po čudnem naključju. V prvih dneh, ko sva prišla z Makovcem v kleparski oddelke, je predelavec, naš rojak, kričal nad menoj in me zmerjal, češ da sem saboter, ker nisem znal uporabljati vrtačnega strojčka. Gold se je pozanimal, zakaj predelavec kriči. Povedal sem mu, da bi prav rad delal, a da se še nisem navadil. Kapo in predelavec sta nas priganjala, da bi kar največ naredili. Gold pa mi je tedaj rekel: Nič se ne mudi! Delajte počasi in ne kvarite materiala! Predelavca pa je opomnil, naj ne kriči nad menoj, češ da me le bega, tako da se kvari material, ki ga že tako primanjkuje. Pripomnil je da sva predelavcem iste narodnosti, kakor da se je čudil, da predelavec tako ravna z menoj.

Tako sva se spomnila marsičesa iz tistih časov. Toda nečesa ne morem razumeti, da tako malo ve, kakšno življenje je bilo znotraj v taborišču samem, oz. da ne more verjeti, kakšno je v resnici bilo. Nedvomno je videl uničenih nešteto človeških življenj; videl je, kako so ujetnike pretepali, jih brcali, mučili povsod, kjer koli so delali, saj je imel vendar prost prehod po delavnicah, kamnolomih in po vseh taboriščnih objektih zunaj samega taborišča. Tudi duh po sežganih truplih ujetnikov se je širil daleč naokoli od krematorija, ki ni nikdar ugasnil... Vse to bi ga lahko opozorilo, da za žično ograjo množično umirajo ljudje zaradi izčrpanosti, akote trpljenja... Mojster Gold sam tega trpljenja ni okusil, pa o tem nič ne ve ali pa — noče vedeti. Kljub temu sem bil srečanja z njim vesel!

SREČKO ŠORLI

Načelnik v ženskem krilu

MILICA KRAPENC IZ AJDOVŠČINE OPRAVLJA POSEL, KI JE BIL DOLGA LETA IZKLJUČNO STVAR MOŠKIH

Živimo v času socioloških preobrazb, ko skelet stare, patriarhalne družbe počasi, a nezadržno poka, se razkaja in odstopa mesto enakopravnostim odnosom; ženske niso več podrejeni spol. Danes govorimo celo o nasprotnem pojavu, ki mu hudomušneži pravijo »nadvlada boljših polovic«. No, v tolažbo moški samoljubnosti naj povemo, da gre bolj za teoretične pojme, ki le počasi postajajo stvarnost. Kljub obojestranski volilni pravici in uzakonjeni enakosti imamo namreč še zmeraj poklice, kjer po nekakšnem nepisanem pravilu dominirajo moški. Sleherni »napad« nanje, sleherni rušenje obstoječih »monopolov« predstavlja pravo malo senzacija. Mala senzacija je bil tudi primer tovarišice Milice Krapenc, ki so ji odgovorni leta 1965 zaupali funkcijo načelnika oddelka za narodno obrambo pri skupščini občine Ajdovščina. Že šest let opravlja posle, s katerimi si povsod drugod v Sloveniji (in v Jugoslaviji) belijo lase izključno samo moški.

»Milica, bi mi hoteli povedati, kako ste se živeli v vlogi krajevnega šefa NOB?« sem vprašal simpatično sobesednico srednjih let, sicer pa mater dveh skoraj odraslih hčera.

»Kot uslužbenki v upravnem odboru oddelka mi dolžnosti načelnika niso nikakor pomenile uganko. Sprejela sem jih mirno, brez strahu. In kaj je zame in moje sodelavce najpomembnejše? Predvsem to, da znamo koordinirati obrambne priprave celega niza dejavnikov v komuni: od družbenih služb ter gospodarskih in negospodarskih organizacij, do posameznikov. Vprašanji obrambne vzgoje prebivalstva in stopnje izvežbanosti vsek faktorjev, ki bi v morebitnem odporu nosili levji delež bremena, sta pač izredno važni. Zato se trudimo pritegniti ljudi, jih osvestiti in usposobiti, da bodo kos vnaprej predvidenim nalogam, da bodo v primeru potrebe kar najhitreje naredi. V bistvu skušamo skrajšati čas reakcije, čas prehoda v vojno stanje, ki mora biti izveden brez zastoja.«

»Ko so vas imenovali za načelnika NO, ste bržkone postali atrakcija Ajdovščine. Je soseska hudo vrtila jezike?«

»Ne, sploh ne. Vsa mena ni nihče ničesar zabrusil. Čeprav sem trenutno edina načelnica svoje vrste v državi, s tem še ni rečeno, da simboliziram izjemo, ki potrjuje nadvlado moških. Nova družba ne priznava tabujev in ne dopušča zmotnih mnenj, da smo ženske manjvredne, umsko manj sposobne ter nezmožne zasesti odgovornega mesta. Neumnost je brbljati o senzaciji, kajti splošna feminizacija poklicev in sprememba strukture zaposlenih sta dve izmed značilnosti povojnega obdobja.

Tudi možu in hčerkama se moj položaj ni zdel nekaj posebnega. Odnosi v družini so ostali nespremenjeni. Ko prestopim prag hiše, sem le še mati, soproga in gospodinja. Službene brige pustim zunaj.«

»Ali sami kuhate, pospravljate? Kaj pa prosti popoldnevi, rekreacija in podobno?«

»Z domačimi opravili si ne delam dosti sitnosti. Dekleti — ena je vajenka v Ljubljani, druga obiskuje zadnji letnik gimnazije — radi pomagata. Odlični kuharici sta in dasi sem pogosto odsotna, očetu ni treba strdati.

Kar zadeva prosti čas, sem prisiljena da-

jati prednost kvaliteti in ne kvantiteti. Redke svobodne urice izkoristim kar najbolj racionalno. Ne prenesem duhamornega lenarjenja, temveč ljubim aktiven počitek. Najčesteje sedem v avto, v fička, in odbrzim kam ven, v naravo, na Gorenjsko, katere razgibanost me vedno znova navduši. Šofiram že več let. Doslej sem prevozila okrog 50 tisoč kilometrov.«

»In dopust?«

»Letni dopust preživimo skupaj. Običajno jo mahmemo v Piran — za teden ali dva.«

Potlej sva se ponovno lotila osrednje teme razgovora, njenih vtisov, zbranih v minulih šestih letih načelnikovanja. Beseda je nanesla tudi na Miličine stanovske kolege, ki so, kot je znano, brez izjeme moški.

»Veliki prijatelji smo. Pogosto obiskujemo razne seminarje, katerih namen je tudi medsebojno spoznavanje ter izmenjava mnenj. Ne vem, kaj možakarji čutijo v resnici, ampak doslej mi ni še nihče dal sluti, da sem zanj posebnost — bodisi v pozitivnem, bodisi v negativnem smislu. Spominjam pa se »incidenta« pred tremi ali štiri leti, ko me je v bifeju šole v Beogradu kjer smo prisostvovali dopolnilnemu strokovnemu tečaju, tovariš iz Negotina zamenjal za natakario in me prosil, naj mu prinesem kavo. Ustregla sem mu. Kasneje so ga poučili, kdo sem in kako je z mano. Če bi moja žena postala takšenle funkcionar, bi nemudoma terjala ločitev, je komentiral novico. Če bi bil moj mož vaših misli, ne bi utegnil vložiti zahtevka; sama bi že prej pohitela na sodišče, sem odvrnila. Zbadljivec je umolknil in ni več odprl ust.«

Zunaj so debele kaplje močile asfalt in ob spremljavi tuleče burje naznanjale nastop jeseni. Spričo slabega vremena nisva mogla na dvorišče, da bi napravili nekaj posnetkov. Kar v pisarni sem parkrat pritisknil na sprožilec.

»V časopis bi sodili hčerki in ne jaz,« ji humoristična žilica ni dala miru. »Bralci se bodo zmrdovali.«

Protestiral sem. Čisto zares. Kljub zrelem letom in poklicnim skrbem intervjuvankin obraz namreč ni izgubil mladostne svežine in vselega nasmeška, ki izpihuje živahen, odkrit značaj prve načelnice za narodno obrambo v Jugoslaviji. Besedilo in slika: Igor GUZELJ

DACHAU NOČE BITI VEČ DACHAU

Meščani Dachaua, mesteca na Bavarskem, bi radi spremenili ime svojega kraja.

Prvo koncentracijsko taborišče v Nemčiji so namreč nacisti postavili v neposredni bližini tega mesta in tako je (poleg Oswinecima, ki je na Poljskem) postal Dachau simbol nacističnega nasilja. Meščani Dachaua se pritožujejo, da po nedolžnem občutju sovražstva, ki ga ves svet izraža do Hitlerjevih zločinov, povezanih z njihovim mestom. Toda če bi spremenili ime, bi to pomenilo skrivati prav tisto, kar nemški demokrati ves čas po vojni obsojajo, da se ne bi nikoli več zgodilo...

ZLATA POROKA V ŠMIHELU

Pred kratkim sta zakonca Alojz in Terezija Tekavčič iz Šmihela pri Zužemberku slavila 50-letnico skupnega življenja.

Alojz Tekavčič se je rodil 1897 v kmečki

REŠITEV KRIŽANKE ŠTEV. 10

VODORAVNO: Starost, koledar, Apatin, slovensko, ak, Uppsala, kub, pomp, Osor, ovira, Opel, strina, ukulela, ara, Katmandu, ho, Anglež, sn, da, oolit, trta, kocka, maser, rr, re, ni, li, uvod, Dojran, odpoved, el, čok, ležernost, Adelaide, Adonis, VU, Sara, nit, Rila, EM, Imola, Naklo, tovarna, modne, su, konfekcije, Maribor, Ar, Eka, Kan, sonata, ure, garant, stol, kation, Amaro, sled, Tamar, Casino, vg, Kr, rever, akademija, ričet, sad.

NAGRADE PREJMEJO: Po 1 komad ženskih bluz, izdelek »Vezena« Maribor bodo prejeli: LOJZE STARIHA, Zadržna 12, Črnomelj, MIRA ERJEVEC, Podutik 28, p. Ljubljana Sentvid, ANA BUKOVSEK, Polje 1, p. Zagorje ob Sa-

družini. V mladosti mu je bilo življenje težko. Med prvo svetovno vojno se je boril na soški fronti. Po vojni pa je bil dolgo v ujetništvu v Veroni. Po prihodu domov se je leta 1921 poročil s Terezijo Sadar, ki mu je rodila 7 otrok, od teh jih danes živi še 6.

Pred drugo svetovno vojno in med njo sta se na majhni kmetiji trdo prebijala skozi življenje. Alojz je delal v rudniku premoga v Kočevju. Žena pa je delno skrbela za otroke, obdelovala svojo zemljo in hodila delat k premožnejšim kmetom.

Sodelovala sta tudi z NOB. Alojz je bil aktivist od leta 1942. Sin Slavko je bil borec od leta 1941 in je nosilec partizanske »Spomenice 1941«.

Po vojni sta obnovila svoj dom, ki je bil požgan. Sedaj živita na svoji mali kmetiji v Šmihelu skupaj s starejšo hčerko. Drugi otroci so po vojni odšli v Ljubljano in si ustvarili svoje družine. Danes sta zadovoljna, kajti njuno življenje je v naši domovini veliko bolj brezskrbno. Veselita se pogostih obiskov svojih otrok in vnukov. S. T.

MIRKO VUJAČIČ:

V ŠPANIJO BREZ POTNEGA LISTA

V mesto sem prispel že v mraku. Okoli mene je vse vrvelo, jaz pa sem bil tak, ko da bi padel z Marsa. Ko sem šel mimo restavracije, so se mi nosnice razširile; večerni zrak je prinesel iz kuhinje na ulico duh po pečurki. Potem sem se izogibal restavracij, ker ni prijetno, če se ti želodec krči od želje po jedeh, do katerih ne moreš priti.

Sedel sem pod cipreso v predmestju. Tod mimo so hodili le redki ljudje.

Bil sem daleč od sveta teh ljudi, ki so me prej-

mlili kot kakšno kilop.

Stopil sem v majhen park, ki je rasel med osamljenimi ulicami. Ustavil sem se in sedel pod kip nekega bradatega moža. Bil sem malodušen in ni se mi dalo iskati napis pod oprsjem, toda ne vem, zakaj se mi je dozdevalo, da je bil bronasti pokojnik akademik. Zazdelo se mi je, da je bil tudi on tako osamljen kot jaz...

Spal sem nekako do polnoči. Prebudil me je hlad. Začel sem tavati po mestu. Toda pomislil sem, ali se mi je res treba tako izpostavljati. Šel sem na železniško postajo. Tu se vedno najde kak nesrečnik.

Znašel sem se v vrvežu in se prerinil med tiste ljudi, ki so čakali na vlake, ki naj bi prišli šele drugi dan. Nekdo je vstal in zasedel sem prostor, ki je ostal prazen. Zraven mene je dremala

53

neka debela ženska. Kmalu sem se moral izogniti tej živi peči.

Nekdo mi je brisal nos z umazanimi čevlji. Najprej sem ga prosil, naj drugim ne zavzema prostora, potem pa sem ga začel zmerjati. Dvignil je glavo, ki je bila podobna prašičji, oči pa je imel kot kakšen ljudomrznež. Začel je nergati in mi vračal psovke, jaz pa sem pomislil na njegovo stisnjeno pest. Rad bi ga bil še enkrat ozmerjal, toda nisem hotel tvegati, ker bi se lahko vmešala policija. Pokazal sem mu hrbet, on pa se je še bolj razšopiril in potisnil v stran druge ljudi. Motil me je prostor, ki je bil med nama, in pomislil sem, koliko ljudi je na svetu, ki so drugim le v napoto.

Dvignil sem glavo nad ljudi, ki so spali in so bili podobni ravnokar iztovorjenim vrečam. Polskal sem si prostor drugje, da ne bi bil več v bližini tega neobčutljivega moža. On je takoj zaspal. Nato je začel mletiti z zobmi. To njegovo drozganje me je spominjalo na glasove hudobnih ptic, ki sem jih bil slišal v gozdovih Bosne. Ko pa je nehal škrtati, je začel vleči dreto. Spomnil me je na nekega vojaka iz Mostarja, ki je imel pasji priimek. Spala sva v isti sobi in dokler ga Italijani niso ubili, je ponoči grozno smrčal. Vstajal sem in mu s šalom zavezoval usta, on pa je navkljub temu raztegoval svoje čeljusti. Želel sem mu vse najslabše, ko pa ga je neki kujev mezeg odvedel na grobišče, mi je bilo hudo za njim.

Zdaniilo se je, jaz pa sem kljub čudovitemu jasnemu dnevu vstal ves čemeran in utrujen iz gruč potnikov.

Kako naj sedaj najdem Španijo? Ali je sploh tu v bližini kdo, ki ima take namene kot jaz? Tu so same trgovine, poslovni ljudje — zdi se, kot da je

54

nenormalen vsak, ki se še danes ukvarja s Španijo in politiko.

Naj v trgovini vprašam za partijski komite? Začudili se bodo; če povprašam na policiji, bodo zahtevali moje potne liste; če bom povprašal meščana, mi ne bo vedel povedati. Ko sem hodil po ulicah, sem bral naslove podružnic raznih bank, stanovskih organizacij, toda o komunistični partiji ni bilo nikjer nič napisano. Nazadnje sem se odločil, da bom vprašal nekega priletne krojača — on bo menda kaj vedel o partiji.

»Dober dan!«

Zabodel je iglo v blago in me vprašal, kaj hočem, ne da bi mi prej odzdravil.

»Bi mi povedali, prosim, kje je v Budžajevicah sedež čehoslovaške komunistične partije?«

»Jaz pa vas prosim, da zapustite mojo delavnico. Ali ste norec ali pa ste velik šaljivec?« Prezirljivo me je pogledal, jaz pa njega prav tako.

Odšel sem. Moje upanje, da bom partijo kmalu našel, je uplahnelo.

Pa še ta krojač mi lahko na policiji skuha godljio!

Le kaj naj storim sedaj in kam naj grem?

Nekega moža sem vprašal, če imajo tu kakšno mestno glasilo. Pritrdil je in me napotil v redakcijo. Novinarji mi bodo gotovo povedali, kam naj se obrnem!

Naletel sem na nekega mladeniča, ki je nemirno hodil po sobi in nekaj narekoval plavalasi daktilografki. Dvignila je svoje modre oči, meni pa se je zdelo, da tako dobrohotnih oči še nikoli nisem videl. Ljudi sem namreč ocenjeval po očeh.

Novinar se je začudil, ko sem ga vprašal za partijo, ženska pa je prenehala tipkati in mi rekla,

**GOSPODINJE
MLADOPOROČENCI
PRILOŽNOST
ZA VAS!**

pri

nama

Ljubljana – Škofja Loka – Kočevje

vam je te dni na voljo

**MODRA DEKOR POSODA
MODERNIH OBLIK**

– posamično ali v garniturah

Na izbiro pa je tudi

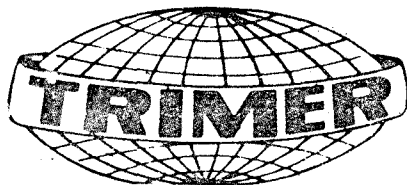
nova pošiljka gospodinjskih pripomočkov tovarne

PRESTIGE

- zajemalke (v garniturah ali posamično),
- lopatice • stepala • tlačilke • penovke

in podobno

ZASTIČENO

Novo na našem tržišču
glavnik, ki sam striže –
10-letna garancija

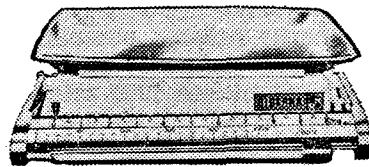
Trimerova pošta... Borovo

Tovariš Ivan! Danes sem prejela TRIMER in sem se takoj ostrigla. Lahko Vam zagotovim, da je odličen. Zelo sem zadovoljna in hvaležna, ker sem ga tako hitro dobila, le tri dni po naročilu. Verujte mi, da ga bom priporočala vsem prijateljem in znancem. Lepa vam hvala. Mojo izjavo lahko uporabite kot reklamo, ker je TRIMER res odličen. — Radoslava Jurič, Borovo.

Pošljite tudi Vi svoj naslov, nato Vam pošljemo po pošti TRIMER. Ob prejemu plačate 25 dinarjev.

TRIMER, Boškovičeva 40 41000 Zagreb

**kuhinjska
tehnika**

LIBELA-CELJE

DNEVNA SOBA FLORIDA EKSTRA

Zato vam priporočamo naše ekskluzivne udobne dnevne sobe

Florida extra
Aleksandra stereo
Patricia
Daniela
Claudia

Tovarna igel

KOBARID

IZDELUJEMO:

vse vrste ročnih in strojnih igel; izvijače navadne in križne ter garniture izvijačev. Podloške: JUS M. B 2011; JUS M. B 2013; JUS M. B 2110; JUS M. B 2136; JUS M. B 2150; DIN 6799.

Injekcijske igle za humano medicino in veterino; igle za utenzilije za tekstilno industrijo.

55

naj počakam, da bo napisala članek. Potem da me bo napotila na pravi naslov. Hitro je napisala članek. Potem sva šla skupaj na ulico. Rekla mi je, da je tudi ona partijka. Hotela je vedeti, zakaj iščem partijo.

Naj ji povem? Zakaj pa ne! Tu menda ni provokatorjev. Čehoslovaški komunisti delujejo legalno.

Povedal sem ji, da sem Jugoslovian in član partije. Sedaj pa bi rad zaradi nekih važnih opravkov k partijskemu sekretarju. Vodila me je po nekih stranskih ulicah. Ustavila sva se pred hišico z balkonom. Zraven vrat je bilo napisano: »Mestni komite CKR«.

Notri je na steni visela slika Lenina, ki z dvignjeno roko govori zbranim delavcem. Urednik, ki je sedel v pisarni, mi je hladno podal roko. Bilo mi je, ko da bi prijel žabo. Povedal sem mu, da sem mejo prekoračil ilegalno, to pa je bilo zanj nekaj čisto običajnega. Ni mi izrekel nobene tovariške besede, bil je brez topline. Z menoj se je pogovarjal čisto uradno. Bil je bele, gosposke polti, ki pa mu je nisem zavidal.

Pričakoval sem, da me bo vprašal, kaj potrebujem, če sem lačen in če imam kaj denarja. On pa mi je le z nekaj besedami razložil, da od partijskih voditeljev v Budjevicah trenutno nikogar ni.

Bila je sobota. Politični sekretar je šel že včeraj v neko sosednje mestce, kjer bo prireditev.

Seveda mi je bil zelo zoprt ta komunist, ki mi ni mogel z obraza prebrati moje popotne odisejane. Ne! Počakal bom na sekretarja in mu vse povedal. Tistega dne sem bil maščevaler! Ta administrativni brezčutni partijec si me bo še zapomnil!

Uslužbenec mi je dajal navodila za pot, po ka-

56

teri bom našel prireditev in sekretarja. Pomagal si je s številnimi ulicami »desno, levo pa spet desno« — navodila je končal z zamahi roke. Ta njegova roka v belih rokavih srajce z zlatimi gumbi je žalila. Zelel sem si čimprej od tod, da bi mi ga ne bilo treba več gledati, ker sem bil že besen, v ustih pa so se mi nabirale kletve. Če mi bo ušla iz ust le ena, drugih ne bom mogel zadržati.

Plijunem na tako hladno, uradno tovarištvo! Komaj čakam, da temu tipu pokažem hrbet.

Najvažnejše je, da si zapomnim poti, po katerih bom prišel do sekretarja partije.

PRVO UJETNIŠTVO

Prišel sem iz mesta. Mimogrede sem povprašal po raznih poteh in se bližal mestu, v katerem je bil sekretar. Prašna cesta se je vila v neskončnost. Mimo mene so drvele limuzine, kolesarji pa so ne prehiteli, ne da bi se ozirali za menoj. Zvedel sem, da je do mesta, v katerega sem namenjen, kakih dvajset kilometrov. Prehodil sem komaj tri kilometre na uro.

V glavi se mi je vrtelo. Noge so mi odpovedale. Počival sem vsakih sto metrov.

Prišel sem na majhno in pusto polje. Tu se je nadaljevala cesta, na kateri je bilo zelo malo prometa. Naokrog ni bilo nobene hiše.

Nikjer ni bilo sence ne drevesa ne izvira. Ničesar ni bilo, kar bi opogumilo potnika. Sedel sem k telefonskemu drogu in se presedel za tanko senco, ki jo je premikalo sonce.

Ne vem, kako dolgo sem spal in kdaj sem se prebudil. Senca je bila že daleč proč od mene.

57

Z rokami sem si segel čez obraz in si obrisal znoj.

Ves besen in obnemogel sem zakričal:

»Kje si, daljna Španija?«

Prvič v življenju sem bil v taki zagati. Nisem vedel, od kod sem bil prišel, kajti ves svet je bil enak in raven. Na desni se je razprostiralo pusto polje, na levi prav tako. Nisem si zapomnil, na kateri strani naj pogledam na kamen, kjer je bilo napisano število kilometrov.

Nekaj korakov sem šel v smeri sonca. Moja uboga senca se je opotekala z menoj. Njena upognjena ramena so se plazila po prahu. Opotekala se je po gramozu, meni pa se je dozdevalo, da sem bil prej brez nje. Izgubil sem spomin...

Na cesti sem pobral kamenček in sklenil, da bo to moj kamen sreče. Zaman bi se mučil, če bi hotel najti pravo smer. Vrgel bom kamen visoko v nebo in kamor bo padel, tja pojdem. Kamenček je padel na mojo senco in tako sem nadaljeval pot. Ko bi naletel vsaj na kakega kolesarja, da bi ga vprašal, kje sem!

Moje noge so le s težavo nosile telo. Tobačni dim bi mi vrnil moči. Jezik se mi je lepil na nebo — zagotovo sem ostal brez glasu.

Po mnogih kratkih postankih sem dospel do vasi. Okolica je bila porasla z borovnicami. Prvič po letu 1918 — ko smo se v neki avstrijski garniji uprli — sem videl rdečo zastavo...

Svetilke so gorele. Znašel sem se v množici plavalasih mladeničev in mladenk. Tabor je bil okrašen z majhnimi rdečimi zastavami in po drevju so bile nalepljene parole miru in komunizma.

Kurirska postaja „G 34“ - pionirski odred „G 34“

Nenavadna in vendar tako iskrena in pri-
srčna je povezava med nekdanjimi partizan-
skimi kurirji ter pionirji odredov, katerih
pokrovitelji so odbori partizanskih kurir-
jev Slovenije.

Na tretji šolski dan so se srečali kurirji
in pionirji v Lomu pod Storžičem. Pionirji
so pripravili ljubeč spored, kurirji z drugi-
mi pokrovitelji te šole (»Sportoprema« Viž-
marje, »Tobak« Ljubljana, Državna založba
Slovenije, »Termika in kovinsko podjetje
IMKO iz Ljubljane) pa so jim poklonili
»Semaforški center« za praktične vaje. Ob-
darovalcem se je pridružila še »Elektroteh-
na« iz Ljubljane ter poklonila odredu televi-
zor, ki bo učencem s prenekatere oddajo
razširjal obzorje. K slovesnosti so prišli ta-
di domačini, predstavniki Zveze borcev ob-
čine Tržič ter zastopniki družbenopolitičnih
organizacij.

MICA SLANDER-MARINKO MED VOJNO

ZAHVALA

Dobrih štirinajst dni je tega, kar je Mica
Slander-Marinko praznovala svoj šestdeseti
jubilej. V tem času je prejela veliko čestitk
in drugih izrazov pozornosti. Preveč, da bi
lahko vsem osebno odgovorila. Zato nas je
prosil, da to storimo v njenem imenu.

Zahvaliti se želi vsem družbenopolitič-
nim organizacijam, predvsem borčevskim
in Zvezi vojaških vojni invalidov, pa voj-
nim tovarišem in komunistom, sodelavcem,
prijateljem in znancem. Posebno mesto je
ob tej priložnosti namenila pokojnemu To-
netu Tomšiču in Edvardu Kardelju, vodilni-
ma organizatorjema narodno - osvobodilne-
ga gibanja. Njima se ima zahvaliti, da je
lahko domovini dajala največ, kar je mo-
gla. »Z besedami ni moč opisati vsega, kar
sta me naučila,« je povedala, ko je obujala
spomine na vojne dni. »Ta čestitka pa mi
je najljubša in ne vem kolikokrat sem jo
že vzela v roke!« je dejala ob slovesu in
pokazala na kos belega papirja, na katerem
je pisalo:

MARSIKAJ, KAR JE BILO VČASIH
TEŽKO, SE DANDANES JEMIJE ZLAHKA.
ZATO SEM TOLIKO BOLJ VESEL, KER
TI TUDI OB TEJ PRILOŽNOSTI LAHKO
REČEM, DA SI BILA IN OSTALA ČLOVEK.
NE RECI, DA PRETIRAVAM, KER SAMA
NAJBOLJE VEŠ, DA JE V ŽIVLJENJSKEM
BOJU NAJTEŽJE OSTATI TO, KAR SI.
ZDRAVIL ZA TO NI MOGOČE KUPITI IN
ZARADI TEGA JE LJUDI IZ ENEGA KOSA
SKLESANIH TAKO MALO, ŽAL, VELIKO
PREMALO. ČE SEM TI NADLEZEN, ČR-
TAJ KAR ŽELIS, SICER PA TI ŽELIM
KREPKEGA ZDRAVJA.

To so misli enega izmed tistih dobrih
ljudi, ki so se je spomnili ob njenem živ-
ljenjskem prazniku in ki jih Mica Slander-
Marinko globoko ceni. Tistim, ki morda njo
in njeno delo le premalo poznajo, pa bodo
povedale več, kot gore popisanega papirja
in praznih besed.

Čeprav je to zahvala Mice Slander-Marin-
ko, ne bo odveč, če se ji zahvalimo tudi mi
in ji ob njenem jubileju še enkrat zaželimo
vse najlepše.

Nekdanji kurir Jože Valjavec iz Tržiča
je peljal ljudi do kraja, kjer je bila
postojanka »G 34«

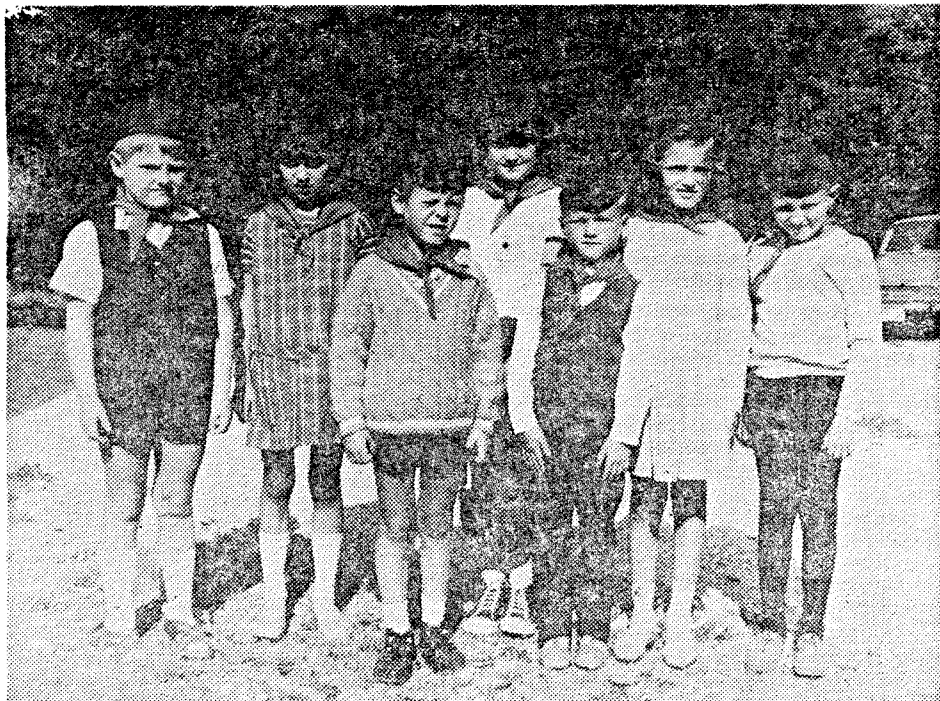
»Naše šestletno sodelovanje je obrodilo
dober sad — šola z vašo pomočjo napredu-
je. Prav je, da ste kurirji svoje dejavnosti
razširili na šole. Prav bi tudi bilo, če bi se
več organizacij in ustanov odločilo za po-
dobna dejanja, saj takih šol, kot je naša tu
pod Storžičem, je po Sloveniji mnogo.« Ta-
ko je v uvodnih besedah dejal Ivo Gorjanc,
dosedanji učitelj na šoli. (Zdaj je šola in
skrb za učence prevzel mladi par — Mira in
Tone Kramarič.).

»Na koga naj bi prenašali naše tradicije,
če ne na naše najmlajše? Slovenija je bila
v času NOB razdeljena v pet kurirskih sek-
torjev. Prav tako smo jo kurirji v mislih
razdelili zdaj in v vsakem sektorju — razen
na Koroškem — imamo svoj pionirski odred,
katerega obiskujemo in mu skušamo pom-
agati. Želimo pa, da se pridno učite. To želi
od vas tudi naša domovina in pokrovitelj
vseh pionirjev Jugoslavije, tovariš Tito,« je
sklenil govor kurir Franc Fojkar, organiza-
tor srečanja.

Predstavniki Zveze borcev Tržič je pou-
daril, kako takšna prijateljska srečanja do-
polnjujejo njihov program in ga poživljajo.

Pionirji so se — z mladim učiteljem na
čelu — zahvalili pokroviteljem ter posedli k
majhni pogostitvi. Odrasli pa so odšli na
pobočje nasproti Storžiča k partizanski kme-
tiji Pavšelnu. Cesta pelje do hiše, ki stoji
nad tisoč metrov visoko — in naredili so jo
s svojim denarjem in s svojimi močmi ljud-
je dveh kmečkih družin Pavšelnu in Gaber-
ca. (Gozdno gospodarstvo jim je seveda šlo
na roko.)

»Kdo bi si mislil, da se bodo ti lepi kraji
tako odprli svetu,« je bolj zase kot za druge
modroval Jože Valjavec iz Tržiča.

Prvošolci lomske šole so se letos prvič srečali s svojimi pokrovitelji. Gotovo je
vzpodbuden občutek, da toliko ljudi skrbi zanje ter pričakuje od njih marljivost
pri šolskem delu.

»Pripovedujte!« sem ga zaprosila.

»Od februarja 1944 sem bil za kurirja na
postaji G 34, ki je bila dobre četrte ure stran
od Pavšelnove domačije. Spomnim se, ko
sem prvič prišel k hiši poprosit za malo so-
li, kako ocenjujete me je gledal gospodar.
Kaj ne bi — tod so pogosto hodili raztr-
ganci.«

»Ste do konca vojne bili tu?«

»Ne. Na jesen 1944. leta so prišli Nemci
in nas razhajkali. Nekdo, ki je bil prej naš
kurir, jih je pripeljal. Pa še belogardiste
zraven. Dobili so vse, kar smo imeli v bun-
kerju, tako nenadoma so prišli. Kurirji pa
so ušli — razen Janeza Peharca, ki je padel
tule nad kmetijo in smo ga tam tudi poko-
pali. Nekaj časa smo potem imeli postojan-
ko pri Podrekarju pod Storžičem, potem pa
smo šli pod Polano. Tam so nas spet haj-
kali Nemci in malo pred osvoboditvijo
smo se selili k Sveti Ani.«

»Ste se na ljudi tod lahko zanesli?«

»Na domačine? O, ti so zanesljivi! Pavšel-
novim so Nemci zažgali, pa niso s tem do-
segli nič. Od soseda Gabrca so bili štirje
otroci v partizanih — takšni so ljudje tod.«

»Ja, sin Rok je padel,« se je oglasila ma-

Harmonikarica Pepca Blejc, cvet te
planine, je pritegnila k petju vse pri-
sotne.

ti Jožefa Meglič, ki je tudi prišla na sre-
čanje. 81 let ima zdaj. Njena hči Pepca —
zdaj se piše Blejc in živi v Mengšu — je bila
naš neutrudljivi godec tisti topli, jasni dan.
Oživela je partizanske pesmi zapete ob har-
moniki. In pesmi so obudile nekdanje čase
— samo da je žalost za tovariši po tolikih
letih bila zasrta — a sreča svobode, o ka-
teri pojo tolike partizanske pesmi, je bila
radostna in živa kot sončen dan srečanja
pod Storžičem. NEZA MAURER

DOBRO JE, ČE VESTE

ASPIRIN DOBIVA SE VECJO
VELJAVO. Redka so zdravila, ki
bi ostala tako dolgo v rabi in bi
jih ne izpodrinila »sodobnejša« spri-
čo novih dognanj v zdravilstvu in
napredka kemije. Vendar so aspirin
uvrščali predvsem med sredstva za
lajšanje bolečin, ne pa toliko med
zdravila; veljal je celo za nekakšen
»blažev žegen«. V novejšem času pa
so odkrili nekatere prednosti aspi-
rina in priznali so mu pomen pri
zdravljenju revmatizma. Neugodna
stran pa je, da močnejši odmerki
aspirina zaradi kisline, ki jih vse-
bujejo aspirinske tablete, lahko po-
vzročijo notranje krvavitve. Zato
pa bo dobil aspirin po vsej se mnogo
večjo veljavo, ker napovedujejo, da
ga bodo začeli uporabljati kot in-
jekcije (v vene ali v tkivo), tako da
kislina ne bo vplivala na prebavila.

VSE BODOČE MATERE BI MO-
RALE UPOŠTEVATI, da je kajenje
med nosečnostjo zelo škodljivo za
telesni plod. Na to zdaj z vso res-
nostjo opozarjajo pristojne usta-
nove v ZDA na podlagi zanesljivih
raziskovanj. Pravijo, da bi bilo tre-
ba napovedati pravo križarsko voj-
no kajenju nosečnic. Dognali so, da
mnoge matere prezgodaj rodijo, če
so med nosečnostjo kadile. Kako
škodljivo je kajenje za otroke, pa
najbolj zgovorno dokazuje podatek,
da se novorojenčki kadilk poprečno
kar za 1500 gramov lažji od otrok
mater, ki med nosečnostjo niso ka-
dile.

ENO NAJVEČJIH NESREČ BI
POVZROČIL HUJSI POTRES V TO-
KIJU, čeprav pri graditvah upošte-
vajo, da je to mesto na zelo ne-
varnem potresnem ozemlju. Na Ja-
ponskem so potresi skorajda nekaj
vsakdanjega; zemlja se pogosto tre-
se, tako da jih manjši potresi ne
vzmemirjajo. Ne morejo pa pozabiti
strašotnih potresov še iz nedavne
preteklosti. Tako je pogubni potres
1. septembra 1923 terjal življenje
kar 99 000 prebivalcev Tokia. Ta po-
tres je bil približno tako močan
kakor pred leti v Makedoniji. Tokio,
ki šteje s širšo okolico celo več
prebivalcev kot največje mesto na
svetu — New York — je kaj čuden
Babilon: prava zmešnjava sodobnih
stavb z nebotičniki in z najso-
dobnejše urejenim prometom, pa starin-
ske četrti z ozkimi, skoraj neprevo-
znimi in slabo kanaliziranimi ulica-
mi, tudi z lesenimi hišami, kar je
bolj podobno nekakšnemu mravlji-
šču kakor pa urejenemu mestu. Če
v takšni četrti izbruhne požar —
kar je med hujskim potresom neo-
gibno — ne more smrti uiti na tiso-
če in tisoče ljudi. Zato tokijska mest-
na uprava išče mrzlično način, kako
bi mesto obvarovala pred najhujsjo
nesrečo, saj bi hud potres pomenil
zdaj smrt nad 560 000 prebivalcev...

V MAKEDONIJI VZTRAJNO ISČE-
JO ZAKOPANE ZAKLADE. Zadnja
leta, zlasti predlanskim in lani, so
kopali v nekaterih krajih v vzhodni
Makedoniji, letos pa je zlata mrzlca
zajela ljudi tudi v zahodni Makedo-
niji. Zlasti vneto stikajo za zakla-
dom v okolici Strug. Lovci na zlato
uporabljajo celo Geigerjev števec
(instrument, ki je sicer namenjen
za ugotavljanje radioaktivnosti, zato
ga uporabljajo iskanci uranove rude).
Kraj, kjer kopljejo, ponoči stražijo
s šarplaninskimi psi, da bi kdo ne-
poklican ne prišel brskat. Prepriča-
nje, da je zaklad res nekje zakopan
— že dolga stoletja — utrjujejo le-
gende, a tudi živo izročilo, ki ni
brez podlage. Tako ima baje starec
Done Čučkovski specialko, ki mu jo
je leta 1935 dal neki nemški inženir;
na tem zemljevidu je zaznamovanih
kar dvanajst krajev, kjer so pred
stoletji zakopavali zlato. Čučkovski
je po vojni izdal svojim prijateljem
skrivnost; kopali so na nekem kraju
in dejansko našli nekaj zlata...

RADA BI ZDRAVILA DO SVOJE
STOLETNICE zdravilca dr. Nele
Rachel v Münchnu. Zdaj ji je že
94 let in je najboljši dokaz, da ne
drži trditve, češ, zdravniki umirajo
mlajši kakor pa njihovi pacienti...
Še zmeraj ordinira in menda s to-
liko večjim uspehom, ker ji ljudje
lahko zaupajo, saj če je sama tako
čvrsta in stara, pač že mora vedeti,
kako si ohrani zdravje. Ta zdrav-
nica je študirala medicino v Švici
še v prejšnjem stoletju, ko so bila
dekleta na medicinski fakulteti še
bele vrane. Prav resno misli, ko
pravi, da bi rada zdravila do svoje
stoletnice...

Partizansko šolstvo med NOB (2)

Za Primorsko je bil to začetek novega življenja

Iz Branika pri Novi Gorici je prišla Roza Lisjak, da bi v strmeh kamnitem pobočju vasi Gaberje postala žena in mati treh sinov. Prva jesen je bila kot pesem barv, ki jih je listje nastlalo med ostrimi skalami. Potem so barve iz leta v leto bolj bledele in jeseni so bile, kot bi jih pojila črna slutnja. Mož je odšel čez veliko lužo in se ni vrnil. Roza pa je ostala. Ne le z življenjem, tudi s trdo kraško zemljo se je spoprijela. Življenje se ji je razgalilo v vsej svoji grozni podobi. Pisalo se je leto 1938, ko se je morala ogrniti v črnino, žalujoč za najmlajšim sinom.

Je bilo življenje sploh še vredno življenja?

In vendar je hotela živeti, živeti za druga dva sinova in za spomin nanj, ki ga je narava utrnila sredi prvih pomladi. Okrutnost italijanske fašistične vladavine ji je prebudila kljubovalnost in moč. Da, mnogih stvari ne bo mogla nikoli pozabiti!

Večer je bil, eden mnogih, ko je s sinovi sedela za mizo. Ožgana petrolejka je risala dolge sence po visokih stenah kuhinje, medtem ko so fantje prepisovali slovenske stavke iz besedila knjige, ki je izhajala v Enotnosti. Na robu zvezka je z velikimi črkami pisalo: »Mi nismo Italijani, smo Slovenci!« To resnico jim je hotela vtisniti v dušo.

Večerno spokojnost je prepadalo škripanje vhodnih vrat, kjer sta se med pod-

lovanju v narodnoosvobodilnem gibanju s precej natančnimi navodili. »Tudi v naši vasi je treba začeti,« je vrelo v Rozinih mislih. Stopila je v prvo in tretjo hišo, brala je in vzpodbujala ljudi. »Vsi delajo,« je govorila po hišah, v katerih je menila, da so najzavednejši ljudje, »samo mi še spimo!« Ljudje pa, kot bi bila pred njihovimi očmi neprodirna tema, kot bi se bili sprijaznili s križem, ki jim ga je tujec naložil na pleča... »Roza,« so govorili, »najbolje bo, če pustiš te stvari pri miru, ker iz njih ne bo nikoli nič.« Mati, katere sinova sta bila nekje v hribih s puško v rokah, je vedela, da tudi drugod ne bi delali za stvar, če bi ne verjeli, da bo nekoč poplavljen ves trud. Govorili so ji, da nas je premalo za upor. »Toda, mar naj rečemo, če nas je malo, da nas ni nič?«

Roza Lisjak je kljub vsemu žilavo nadaljevala propagando.

Za aktivistko Rozo je postalo v Gaberjah kmalu prevročje. Da bi se izognila pestem, ki so že razbijale po zaklenjenih vratih domačije, se je napotila k sestri v Trst. Po štirinajstih dneh iskanja s tiralicco so jo končno ujeli. S skrajnimi napori je tovarišica Roza obujala spomine na tiste dni. »To je bila moja golgota,« pripoveduje, in bega s solznimi očmi ves čas tja ven, kjer po zaraslih pečinah sije sonce. »Niso mi dali jesti. Tudi za kapljo vode sem jih zaman prosila. Komisar, ki me je zasliševal, je naročil

popolno svobodo, ki si jo bomo priborili z narodnoosvobodilnim bojem. Nobenega učila, knjig in zvezkov, ničesar ni bilo. Vse je bilo uničeno. Dne 14. decembra 1943 je bil prvi dan pouka. To ni bil praznik le v mojem srcu in srcih otrok, to je bilo posebno doživetje vasi, kjer že vrsto let ni donela slovenska pesem tako kot tistikrat.

ROZA LISJAK

V šoli smo se učili najprej samo ustno. Pozneje sem hodila v Ajdovščino po knjige. Pri Repičevih sem jih dobila največ. Sicer so bile knjige še iz stare Jugoslavije, toda pomagali smo si s priredbo snovi in črtanjem nekaterih poglavij. Tudi zvezke in svinčnike sem kupila v Ajdovščini. Nekaj so za nakup najosnovnejših šolskih potrebščin prispevali starši otrok. S preostalim delom je na pomoč priskočila terenska organizacija AFŽ, katere predsednica sem bila. Poučevala sem štiri razrede v dveh izmenah, vsak dan, razen ob nedeljah. Besede, s katerimi so mi naložili dolžnost partizanske učiteljice, so bile lepe in vzpodbudne, toda... Mi bo uspelo uspešno izpolniti obveznosti, ki jih ima učitelj v tako izjemnih okoliščinah? Kako jih bom učila in kako vzgajala? Kako bodo starši sprejemali mojo vzgojo?

Starši so bili zadovoljni in tudi ponosni, da je sredi vasi in nevarnemu času navkljub zaživela partizanska šola. Kadar so se v vas pritihovali Nemci, je postalo ozračje napeto. Mnogo prepričevalnih besed je morala tedaj uporabiti učiteljica Roza, da je pregnala strah iz otroških src. Druga za drugo so izginjale drobne postavke skozi vrata Lisjakove hiše, tja gor na podstrežje, kjer jih je v mraku čakala učiteljica. »Ne bo dolgo,« je govorila otrokom. »Nemci bodo kmalu odšli in spet se bomo preselili v šolo!« Zgodilo se je tudi, da so se na

Toda eno mora imeti danes vsak učitelj in učiteljica: jasen pogled na narodove težnje, živo ljubezen do domovine in čut požrtvovalnosti. V dnevi, ko je ves narod v neizprosni boju za svoj obstanek, mora biti tudi vsak učitelj borec, vsaka učiteljica borka v smislu načel OF slovenskega naroda. Noben tovariš in nobena tovarišica se ne sme plaho skrivati za suho abecedo, ampak mora svojemu pouku prilivati borbenega duha, duha požrtvovalnosti za naše osvobodilno gibanje, ki bo iz šol segal tudi v družine in podžigal naš odpor. Izobrazbi, ki jo je mladina potrebna, mora vdahnuti dušo — duša pa je boj za narodovo svobodo in socialno pravičnost, brez katerih ni srečne bodočnosti.

FRANCE BEVK

videz popolnoma po naključju zbrali nekje za vasjo, kjer so nadaljevali s pridobivanjem znanja — najmočnejšega orožja, ki ga človek lahko ima. »Se bomo hodili po naših mestih in vaseh, ponosno in vzravnano. Ne bo dolgo, ko nam bodo partizani s tovarišem Titom na čelu izbojevali svobodo. Vsi jim moramo pomagati! Vi, pionirji jim boste pomagali tako, da se boste pridno učili!« je otrokom govorila Roza Lisjak.

Dne 26. februarja 1944 bi morala biti v Gaberjah okrožna učiteljska konferenca. Zaradi letalskega napada, ki je bil posledica izdaje, je žal odpadla. V začetku leta 1944 je prihajal nadzorovat delo v partizanski šoli Gaberje tovariš Sluga iz Štjaka. Pozneje je prihajala tovarišica Tuga Pahor in potem njen mož. »Največkrat je po vasi priromal z zaviranimi rokavi in lopato na ramah...« se z nasmehom spominja nekdanja partizanska učiteljica. Končno je postal šolski nadzornik tovariš Zdešar.

»Ob neki priložnosti, ko smo pričakovali šolskega nadzornika Zdešarja, sem naučila enega najboljših učencev kratek govor. Zgodilo pa se je, da so bili ob nadzornikovem prihodu v razredu vsi razen nastopajočega učenca. Ko sem ga po končani šolski uri začela iskati, sem ga našla na strmi vzpetini nad šolo. »Tovarišica,« mi je hitel pojasnjevati. »Gledam, da ne bi prišli Nemci, ker je tovariš nadzornik v šoli!«

Spominov je v nekdanji partizanski učiteljici toliko, da se je že večkrat odločila, da bo sedla za mizo in začela pisati. Prav gotovo ne bo mogla narediti zadnje pike tam, kjer je leta 1945 zaprla šolo v Gaberjah in odšla po službeni dolžnosti poučevati na šolo v Ajdovščino. Roza Lisjak ni nikoli izbirala službenega mesta. Njena edina želja je bila, da jo pošljejo tja, kjer je bila največja potreba po vzgojno-prosvetnem delu. Iz Ajdovščine se je preselila za dve leti na šolo v Socerbu pri Trstu in potem v Kurbet v Istri, kjer je poučevala šest let, dokler se ni leta 1954 vrnila v Gaberje.

Roza ni bila nikoli samo učiteljica. Bila je aktivistka, politična delavka, ki je vzgajala in poučevala otroke ter odrasle. Vedno je govorila, da učitelj ne sme svojih dolžnosti opravljati samo med štirimi stenami učilnice.

Življenje jo je dodobra prekalilo in vendar je ostala na videz prav tako kot tistikrat, ko se je prvič povzpela v gabrski breg. »Prosti čas ubija človeka,« pravi. »Delam, vrt imam in nekaj vinograda, kmetujem s polno paro,« mi je dejala ob slovesu.

SILVO TERŠEK

Večerni tečaj mladine v Socerbu v Istri, ki ga je leta 1946 vodila Roza Lisjak

boji pokazala vaščan, ki je bil v organizaciji »Partito nazionale fascista«, in eden izmed fašističnih oficirjev. »Torej tako, učiš jih slovensko...!« Zdelo se je, kot bi dobila hiša čez noč veliko rdeče znamenje, ki naj bi pomenilo »komunistično sramoto«. Rozini otroci so postali v šoli zapostavljeni, ker so pač dobili pečat nezanesljivih in pohujšljivih. To je bilo leto 1932, šest let potem, ko so jim celo v trgovinah prepovedali govoriti slovensko. Plašni so bili takrat ljudje v vasi, brez moči in vere v čas, ki naj bi prinesel svobodo. Ampak to plašnost je bilo treba razbiti. Dokazati jim je bilo treba, da italijanska fašistična oblast ne bo večna.

Meseca oktobra leta 1941 je Roza prinesla iz Komna, šest ur hoda daleč, prvo partizansko pisano besedo. Zakaj? Morala je to počela iz maščevalnosti in prezira do podlih fašističnih gizdalinov in njihovih pomagačev. Po tistem je še večkrat odšla v Komen in vedno se je vračala s še večjim upanjem v vero, ki jo je ves čas gojila, da se bo med našim narodom nekoč vendarle nekaj prebudilo, kar se bo iz žerjavice zanetilo v velik plamen.

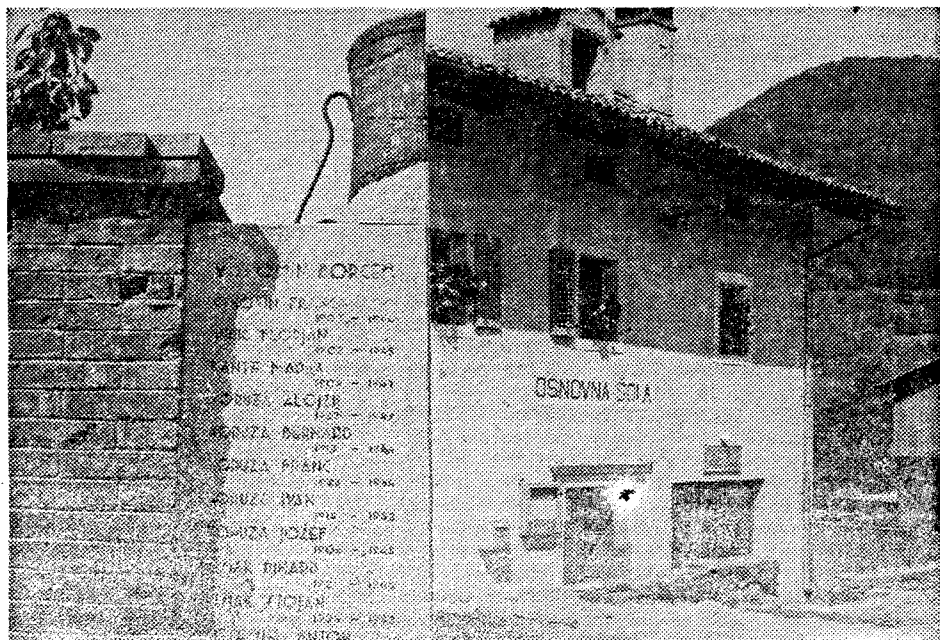
Leto kasneje je Roza Lisjak prinesla v vas »Odprto pismo primorskim ženam in dekletom«, v katerem so bile predstavnice ženskega spola pozvane k sode-

stražarjem, naj me ne pustijo spati. Čutila sem, da se bo zgodilo nekaj hudega, in vendar sem najhujše že doživela. Smrt bi bila v takem položaju samo še rešitev. Zaporji v Trstu in potem v Štanjelu... Šla sem skozi fizično, psihično in moralno mučenje. Rešila me je kapitulacija Italije. Dne 8. sept. 1943. sem zagledala slovenske zastave, ki so bile razobešene po Krasu. Imelo me je, da bi samo jokala in objemala skale ter ljudi, ki so mi prihajali naproti.

Gaberje se ni dosti spremenilo, spremenili so se samo ljudje. Tudi tisti, ki so nekoč s strahom šepetali: »Roza, saj bi, pa imamo otroke...!« Kup kamenja sredi kuhinje je bil žalostni ostanek nekdanje topline domačega ognjišča, za katerim so se s slovenskim učenikom v rokah stiskali mati Roza in trije sinovi.

Decembra leta 1943 so jo tovariši iz KOOF prosili, naj bi odprla partizansko šolo. »Če si znala svoje otroke tako dobro vzgajati,« so govorili, »boš znala tudi naše!«

»Takrat sem imela občutek, da mi ponujajo košček novega življenja. Živela bom sredi otrok, ki bodo peli slovenske pesmi, brali in pisali v materinem jeziku. Lahko jim bom pojasnjevala, kar je bilo primorskemu prebivalstvu tako težko razumeti! To je le prvi korak v

Osnovna šola v Gaberjah, ob kateri je spominsko obeležje padlim borcem. Med imeni sta tudi Rihard in Stojan Lisjak, sinova nekdanje partizanske učiteljice

Nagrajeni prispevek

Slovesnost
v Grosupljem

Ob dvajseti obletnici smrti Louisa Adamiča

V zraku je bil nadih pomladi. Ptice so se vračale z juga. Kranjska dežela je bila videti zelo lepa, čeprav seveda ne tako kakor lani maja. Ko je najin vlak hitel proti Trstu, sva v bližini železniške proge ugledala kmeta za plugom. Bil je podoben mojemu bratu Stanu, velik, koščen, sklonjen nad ročicami pluga. Veliko dostojanstva je bilo v njegovem opraviilu. Zakaj ne more biti svet urejen tako, da bi lahko oral in obdeloval zemljo v miru vse življenje? Ko smo se peljali mimo njega, je prišel do konca brazde. Poblislil je z očmi kvišku in pomahal... V grlu me je nekaj neznansko stisnilo.

Iz knjige Louisa Adamiča »Vrnitev v rodni kraj«

Pravijo, da se danes uresniči želje tudi brez čarobne palčice. Bo menda kar držalo. Mi je nismo imeli, a vendar smo dobili to, kar smo si želeli. Ljubezen do otrok iz rodnega kraja pa sloga med ljudmi — vse to se je rodilo čudovit sad. Vrsto let se je v našem kraju govorilo o novi šoli. No, zdaj jo imamo! Veliko zgradbo, ki sprejme okrog petsto učencev, nadobudnih osnovnošolcev — v šoli imajo kabinetni pouk in sploh vse udobnosti. Rada bi vam jo naslikala živo in natančno, a ne znam. Morda je to celo prav. Kaj lahko bi se zgodilo, da bi nam postali nevoščljivi. Da, tako lepa je nova šola v Grosupljem!

Dne 3. septembra je bila v avli nove šole spominska slovesnost ob dvajseti obletnici smrti našega rojaka, pisatelja in publicista Louisa Adamiča. Če sem zadnjič grajala naše ljudi zaradi maloštevilne udeležbe na proslavi, jih moram danes pohvaliti, saj je bila velika avla napolnjena do zadnjega kotička. Tudi to dokazuje, da našim roditeljem ni vseeno, v kakšnih prostorih in kako bodo vzgajali njihove otroke.

Uvodne besede je spregovoril predsednik skupščine občine Grosuplje Ivan Ahlin. Pozdravil je prisotne in med njimi še posebno sorodnike pokojnega Louisa Adamiča. Sledilo je uradno poimenovanje nove šole, ki bo odslej nosila ime našega »ameriškega« pri-povednika. Zatem sta o življenju in delu tega zaslužnega moža spregovorila predsednik Slovenske izseljeniške matice Drago Seliger in član Društva slovenskih književnikov Beno Zupančič.

Na moji knjižni polici že dolgo časa stoji delo Louisa Adamiča »Vrnitev v rodni kraj«. Sama ne vem, zakaj je nisem nikoli vzela v roke. Na dan otvoritve nove šole, ko sem zvedela toliko lepega o tem našem velikem rojaku, sem uvidela, da nisem ravnala prav. Ne samo zato, ker je pisatelj, temveč tudi zaradi mnogočesa drugega. Zato sem prispevek poslala tudi uredništvu »TV-15«, ki je sicer mladinsko stran pretežno namenil narodnoosvobodilnemu boju. Da, prišel bo čas, ko bomo morali marsikaj vedeti in razumeti. Le kako bo, če bomo ostali sredi poti, neuki in nepripravljeni? Louis Adamič pa je prav tako eden izmed tistih, ki nas je učil ljubiti domovino in katerega besede moramo spoznavati.

Louis Adamič!

Ste že kdaj slišali zanj, dragi mladi bralci? So vam v šoli kaj več povedali o njem? Če prav nič ne veste, vam povem, da se je rodil na Blatu pri Grosupljem. Pisalo se je leto 1899, torej tik pred novim stoletjem. Še ko je bil otrok, so mu razplamtevale domišljijo zgodbe o bogatih Američanih. V Ameriki je videl obljubljeno deželo, saj je odrasčal v času,

ko je bilo izseljevanje prek morja vsakdanji pojav. Odhajali so s trebuhom za kruhom, kot odhajajo dandanes mnogi v Nemčijo, da bi si kupili avtomobile. Komaj štirinajst let mu je bilo, ko se je odpravil čez »veliko lužov«.

Četudi se je »poameričanil«, je ostal po duhu pristen Slovenec, do zadnje minute mnogo prezgodaj iztrganega mu življenja. Vedno je bil zaskrbljen nad usodo svoje male domovine in tega tudi ni skrival. Ni pozabil rojakov in rad se je vračal mednje. Leta 1948 se je poslednjič poslovil od svoje matere, žal tudi od domovine, prijateljev in znancev. Šest mesecev je takrat preživel v Jugoslaviji, skrbno prisluhnil utripu novega življenja in nabral gradivo za zadnjo knjigo, katere izida ni dočkal.

Dne 3. septembra 1951 je ameriško in našo javnost pretresla žalostna vest o njegovi smrti. Našli so ga ustreljenega v Milfordu, v njegovi hiši, kamor se je bil zatekel, kadar je želel v miru pisati. Neznani zločinci so hišo zažgali, da bi za seboj zabrisali sledi. Gasilci so požar pogasili in rešili vsaj truplo velikega moža.

Premišljuje:

Ne gredo mi iz glave besede ameriškega Slovenca, osebnega prijatelja in gimnazijskega sošolca pokojnega pisatelja Louisa Adamiča. Ko je govoril s čudno zvenečim glasom, sem si želela vtisniti v spomin vse njegove besede. Toda zapomnila sem si le njegovo sklepno misel. »Nikdar ne bomo zvedeli, zakaj je pravzaprav umrl, vedeli pa bomo, zakaj je živel!« Tako nekako je sivolasi mož sklenil svojo pripoved o Louisu Adamiču.

Ne morem si kaj, da ne bi zopet priznala svoje krivde. Res, do danes še nisem prebrala nobene knjige Louisa Adamiča. Bila sem prepričana, da mi bodo tuje, in odklonila sem jih, ne da bi jih bila spoznala. Toda ko sem poslušala člana SNG Andreja Kurenta, ki je bral odlomek iz njegove knjige, sem sklenila,

da napako čimprej popravim. Kajti Adamičeva beseda je domaća, lepa in klena!

Ob koncu lepo pripravljene proslave je pevski zbor osnovne šole Louisa Adamiča zapel dve pesmi o domovini in domotožju... Zdaj nas bo, dragi rojak Adamič, nate spominjal ne le spomenik sredi Grosuplje, marveč tudi nova osnov-

na šola. Ponosni smo nate in veseli, da nosi šola tvoje ime. Zato, ker vemo, da si moral ljubezen do svojega tako dolgo zatiranega naroda plačati z življenjem.

ALENKA TRONTELJ

Pripoveduje Francka Traven

Spominska
knjiga

Dnevi v ječi so tekli počasi. Kadar mi je bilo hudo, sem se spominjala dni, ko sem bila še pri mami in možu. Nisem bila dolgo poročena. Lepo smo živeli, potem pa je prišlo tisto jutro štiriindvajsetega aprila 1944.

Kdo bi lahko pozabil!

Zaslišala sem ropotanje na vratih. Pogledala sem skozi okno in pred hišo ugledala vojaške. Vedela sem, da me bodo odpeljali. Odšla sem proti vratom in jih odprla. Mama je brez besed stala ob steni. Moža ni bilo doma, saj so ga bili že zaprli. Dva gestapovca sta me pograbila in odpeljali so me v Begunje. Ob pogledu na ta zloglasni zapor me je kar streslo. Od daleč sem zagledala uboge ujetnike. Pretepali so jih. Z očmi sem iskala moža, a ga ni bilo med njimi. Gestapovec me je pahnil iz avtomobila in odpeljal v celico, v kateri sem srečala kar precej znanek.

»Sodili nam bodo 26. maja 1944!« so mi povedale.

med prvimi in čakanje se je nadaljevalo. Ko sem zaslišala svoje ime, sem se zdrznila. Povedali so mi, da sem obsojena na dvajset let strogega zapora. Moja usoda je bila torej znana. Kaj bo z možem, sem se v strahu vpraševala. Zopet sem morala čakati. Najprej so sodili ženskam, šele potem so prišli na vrsto moški. Nenadoma sem zaslišala moževo ime. Ujela sva se s pogledi. »Obsojen na smrt in ustreljen 29. VI. 1944!« se je glasila sodba. Stekla sem proti možu in stegnila roke, da bi ga objela. Gestapovec me je udaril tako močno, da sem se opotekla. Potem so nas odpeljali nazaj v ječo.

Lahko si mislite, kako mi je bilo. Skozi okno v celici sem videla del poti, ki je držala na morišče. Tisti dan, ko bi ga morali ustreliti, sem ves čas stala pri oknu. Zjutraj je bilo vse mirno. Misliha sem na moža in upala. Proti večeru sem zaslišala avto. Pozorneje sem pogledala in se takoj nato obrnila proč. Naslednjega dejanja

Strašno je čakati na sodbo. Kljub negotovosti sem se tega veselila, saj sem vedela, da bom takrat videla svojega moža. Posebno hudo mi je bilo zadnje dni pred sojenjem. Tudi jesti nisem mogla. Pri sebi sem imela nekaj blaga, in tako sem v teh dneh sešila ovitek za spominsko knjigo... In ko sem svoje delo končala, se je začelo sojenje.

Pripeljali so nas v veliko dvorano:

Na eni strani so stale ženske, na drugi moški. Moj mož je stal ob steni. Nisem bila

nisem prenesla. Slišala sem le še rafal, krik in padec. Nisem mogla jokati, kajti solze so se bile posušile že zdavnaj.

Danes sem ponovno odprla spominsko knjigo, v kateri je zapisan tudi datum 29. VI. 1944... Le z očmi sem jo preletela, besede so ostale neprebrane. Srcu sem želela prihraniti grenkobo in prav sem storila, zakaj preveč bi bolelo.

Tako je svojo pripoved sklenila žena, ki je v najlepših letih svojega življenja doživela toliko grenkega.

ROMANA KRAMAR

KRAMLJANJE

Spoštovana urednica!

V zadnji številki »TV 15« ste objavili prispevek »Materi treh padlih sinov«, ki ga je napisala Natalija Kajin. V njem je mlada avtorica prosila tudi za naslov matere, o kateri je tako pretresljivo spregovorila televizijska oddaja »Mater«. Sporočam ji, da se piše Ljudmila Gregorič. Že tri mesece leži v bolnišnici in je hudo bolna. Bilo bi lepo, če bi se je spet spomnila. Veste, med narodnoosvobodilnim bojem sem spoznala njenega najstarejšega sina, medicina, ki je bil res čudovit fant. »Povej Nataliji Kajin, da se ji za prispevek v borčevskem glasilu najlepše zahvaljujem in da njene besede kar naprej prebiram!« mi je naročila Ljudmila Gregorič.

Njen naslov: bolnišnica »Petra Držaja«, Ljubljana, Krimska 4.

Prejmite lep pozdrav!

Janka Tavčar,
Kosovelova 12
p. Sežana

Spoštovana tovarišica!

Poznam Natalijo in vem, da zapisane misli niso bile samo prazne besede. Bojazen je torej odveč in skraj bi si upala trditi, da je tovarišica Ljudmila Gregorič medtem prejela ž novo pisemce. Morda celo lepšega od tistega, ki ga vsi dobro poznamo in ki je ganilo človeka do solz. Lepo pozdravljeni!

MILENA STRAJNAR

Draga Milena!

Za nami so dnevi počitniškega veselja. Nanje se oziram z veliko žalostjo v srcu. Me boste grajali, tovarišica Milena? Priznam, da to zaslužim. Toliko načrtov sem imela, a izpolnila sem jih bore malo. Človek misli tako, naredi pa drugače. Tudi o proslavi v Grosupljem sem hotela napisati le skopo poročilo, nastal pa je tri strani dolg zapis. Veste, slovesnost v počastitev obletnice smrti pisatelja in publicista Louisa Adamiča mi je povedala preveč, da bi lahko molčala. Več pozornosti kot novi šoli sem torej posvetila človeku, po katerem se nova grosupljaska šola imenuje. Ne znam si pa odgovoriti, če poslani prispevek sploh sodi v vašo zakladnico spisov. Naj vam zato razložim, zakaj sem tako storila. Veste, iz dneva v dan bolj spoznavam, za kako velike stvari so umirali nekateri ljudje. Mednje sodi tudi Louis Adamič! Zdaj se mi zdi, da bolje razumem tudi odgovor enega izmed vprašancev v reviji Mladina. »Skrbi me vojna, ki traja na naših tleh!« je dejal. Morda bo zopet kdo dejal, da pišem o stvareh, ki jih ne razumem. Nikomur ne bom zamerila, če bo to tudi zapisal. Dovolj mi je, da mislim po svoje in da vam povem, da je mene prav tako nečesa strah.

Vas toplo pozdravlja!
Alenka Trontelj,
Stranska pot III
p. Grosuplje

Draga Alenka!

»Zato, ker vemo, da si moral ljubezen do svojega tako dolgo zatiranega naroda plačati z življenjem!« si zapisala v sklepni besedah prispevka o Louisu Adamiču. Povsem dovolj, da sem zapis mirne vesti objavila na naši strani! Kar se pa tvoje počitniške bere tiče, le ni bila takšne žalosti vredna.

Lepo pozdravljena!

MILENA

BESEDE IN DEJANJA

NELIKVIDNOST
NA »ČASTNEM MESTU«

Vesti iz delovnih organizacij komun o čedalje hujši denarni suši v gospodarstvu so že taklo pogoste, da se vzpenja vprašanje nelikvidnosti na »častno mesto« lestvice gospodarskih težav države. Kaj pomeni v svoji celoti, prča tudi podatek, da so dosegle neporavnane obveznosti po navedbah sodišč in družbenopolitičnih skupnosti znesek okoli 12 milijard dinarjev, 2,5-krat več, kot konec leta 1969. Nelikvidnost se je toliko razmahnila, da čedalje bolj ovira reden potek tekočega poslovanja gospodarstva in hitrejšo reprodukcijo.

Komunist — 10. IX. 1971

ČE JE V AVTU PREMALO
BENCINA . . .

Ko je zvezni sekretar za finance Janko Smole v zvezni gospodarski zbornici govoril o nelikvidnosti, je rekel, da gremo večkrat na dolgo pot sto kilometrov z avtomobilom, v katerega rezervoarju je bencina samo za 50 kilometrov. Ko zmanjka bencina, tedaj je navadno treba prositi za pomoč, da se avto umakne s pota, da ne bi oviral drugih vozil.

NIN — 12. IX. 1971

IZ ZAPORA NA STOLČEK

Svetozaru Stanareviču iz Lajkovca, ki je doslej bil že nekajkrat obsojen zaradi ponarejanja in drugih kaznivih dejanj, pač ni treba skrbeti za zaposlitev. Kolikorkrat in zaradi česar koli je zaprt — stolček mu je vedno zagotovljen. Vedno se vrača na svoje staro mesto — upravnika pošte.

Ko so ga letos v februarju zaprli zaradi ponarejanja in razpečevanja vozniških dovoljenj in raznih diplom, je bilo upravniško mesto izpraznjeno. Občani iz Lajkovca so bili prepričani, da ga bo ponovno zasedel Stanarevič. Niso se zmotili. Zgodilo se je tisto kot že nekajkrat doslej.

Politika ekspres — 6. IX. 1971

ZDRAVILI SO SE Z DELOM

V prvem polletju je v cetinski elektroindustriji »Oboda« dnevno manjkalo na delovnih mestih povprečno 155 delavcev. Vsak zaposleni je tako povprečno izgubil 12,20 delovnih dni. Večino izostankov so opravičili z boleznijo. Medtem pa so ugotovili, da so izostankarji v glavnem manjkali zato, ker so delali na svojih posestvih v okoljskih vaseh, lastniki avtomobilov pa so se šli taksiste. Zdravili so se delovno.

Delo — 6. IX. 1971

MASTNE PROVIZIJE

Služba družbenega knjigovodstva, ekspozitura v Mladencu, je pregledala izpolnjevanje sklepa o začasnih ukrepih glede osebnih dohodkov in sredstev sklada skupne porabe ter gotovila, da trije komercialisti »Industrosurovine« dobivajo kot provizije od 5000 do 12.000 dinarjev mesečno. Ti trije ljudje so v lanskem letu prejeli 144.129 dinarjev, ves kolektiv podjetja pa 262.113 dinarjev. Zanimivo je, da delo te trojice plačujejo v obliki provizij, od tega del v obliki osebnega dohodka, drugi del pa kot materialne stroške, dnevnice, odškodnine za uporabo lastnih avtomobilov in druge stroške. Sporazume s temi komercialisti so sklenili v skladu z zakonom, a vendar gre za nepravilnosti, ker k materialnim stroškom prištevajo del osebnih dohodkov. Iz formalnih razlogov SDK iz Mladencu ne more pri vsem tem nič ukreniti, piše »Privredni pregled«.

Delo — 9. IX. 1971

NAJEMNIKI, LEGIONARJI, PLAČANCI

(8)

S prihodom legionarjev se je položaj na bojišču korenito spremenil. Beli plačanci so priredili prave pravcate pokole med nekoč »neranjivimi« uporniki Simba, pri čemer v svojih vrstah sploh niso imeli izgub. Tako so se govorice o nesmrtnosti preselile na drugo stran — med belce.

Črni Simba niso poznali niti osnov gverilskega vojskovanja. Niso se znali razkropiti v majhne skupine in napadati iz zased, niso poznali osnovnih pravil za uporabo razstreliva, marveč so se belih plačancev ločevali v velikih enotah (po tisoč ali še več), in sicer ne v gozdovih ali goščah, marveč na planem. Tako so seveda padali kot pokošeni v navzkrižnem ognju legionarjev.

Prve mesece je najemniška vojska imela na voljo le nekaj helikopterjev, tako da je vojna potekala samo na bojišču, saj ni bilo možnosti za kazenske ekspedicije za fronto. Poleti 1964 je prispela v Léopoldville pošiljka protikastrovskih kubanskih pilotov z zastarelimi lovskimi letali. Poseg v letalskih sila v boje je pomenil konec za upornike Simba. Patrulje osmih ali desetih belih najemnikov so z lahkoto zavzele velikanske predele Konga, na primer tolikšne kot Si-cilija . . .

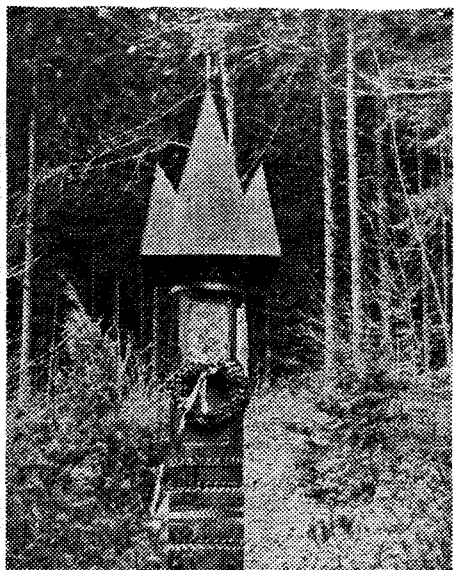
Stanleyville je padel decembra. To je bilo najpomembnejše mesto, ki je dotlej prišlo v roke Čombejevih najemnikov — in s pomočjo belgijskih padalcev. Razen nekaj pobitih talcev je bilo mesto nedotaknjeno: hiše, banke, blagajne, vse je bilo na voljo

Lepa zamisel
jeseniške mladine

Na pobudo občinske konference ZMS na Jesenicah bo šolska mladina iz te občine obiskala bivše borce NOV, da bi se z njimi pogovorila o boju proti okupatorju. Občinski odbor ZZB NOV je v ta namen odstopil občinski konferenci ZMS sezname bivših borcev in internirancev, ki imajo priznano posebno dobo iz NOV.

Zaslужne borce bodo obiskali mladi iz višjih razredov osnovnih šol. Razgovore z njimi bodo zapisali in najboljše objavili po končani akciji v šolskem biltenu. Tako bo mladini omogočeno, da se seznani z dogodki tedanjega časa in z ljudmi, ki so neposredno sodelovali v boju za našo svobodo.

Občinski odbor ZZB NOV na Jesenicah je priporočil vsem svojim združenjem, naj se povežejo s šolskimi vodstvi, da bi ta lepa akcija čim bolj uspela.

Blizu planinskega doma v Kamniški Bistrici je skromno, toda zelo okusno urejeno spominsko obeležje, posvečeno planincem, ki so padli kot partizani ali talci oziroma umrli v koncentracijskih taboriščih. Turisti planinci se kaj radi slikajo ob tem spominskem obeležju in za trenutek pomislijo na številne žrtve minule vojne.

Rolf Steiner leta 1968 v Biafri

najemnikom in ti so se naglo lotili izpolnjevanja pogodbenih pravic: »očitali« so banke, trgovine, zasebne hiše. Čez nekaj dni je bilo v Léopoldvillu mogoče za majhen denar kupiti nakit, fotografske kamere, tranzistorje, magnetofone itd.

Najemniška komandosa sta se že od vsega začetka vedla različno. Tisti, v katerem so bili najemniki iz Južnoafriške republike, so bili bolj krvoželjni. Kjer so se pojavili, so pobili skoraj vse črnce in požgali vse hiše. V primerjavi z njimi so bili Schrammovi najemniki bolj »človeški«. Bili so bolj pustolovci kot rasisti, zato jim ni bilo tako do ubijanja, pač pa do plenitve. Zanimivo je tudi, da so Schrammovi najemniki prav radi sprejemali v svoje vrste črne, katanške vojaške, ki so jih porabili za nosače plena.

Pogled na Schrammovo kolono je bil srhljiv: na čelu so se v džipih peljali do zob oboroženi in pisano oblečeni beli plačanci, za njimi so korakali katanški vojaki, naloženi s plenom, za temi pa so hodile temnopolte ljubice najemnikov, visoke in lepe črnce, ki so tudi nosile plen na glavi ali v culi na rami.

Razvoj dogodkov v Kongu je bil takšen, da so kmalu razblinile Čombejeve stremiške sanje, da bi z belimi najemniki zasedel vso črno Afriko. Po Schrammovem uporu v letu 1968 so beli pustolovci morali za-

pustiti Kongo. Vendar se niso vdali v usodo. Se danes je veliko teh ljudi, ki so se pripravili bojevati pod katerokoli zastavo, v Afriki: pripravljeni so pohiti tja, kjer izbruhne spor.

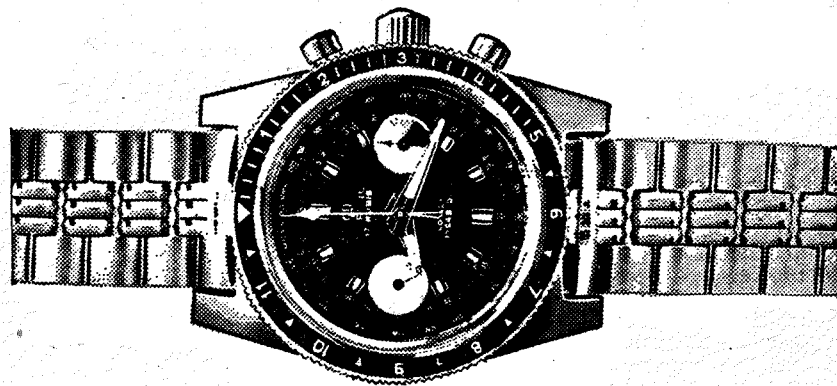
Takšnih vojnih žarišč je bilo v Afriki veliko in prav gotovo drži, da bodo še izbruhnili: Biafra, Čad, Sudan itd. Po tej poti je šel tudi nemški plačanec Rolf Steiner: leta 1968 je vodil legionarje, ki so se pridružili Odžukvuju v Biafri, Nigerijska državljanska vojna se je po krvavih spopadih in strašni tragediji biafrskih otrok končala z zmago vladnih čet generala Govona — in Steiner ter njemu enaki so se preselili drugam.

Rolf Steiner je nekaj časa taval okoli, potem pa prišel v južni Sudan, kjer se črnska plemena že dolgo bojujejo zoper kartumsko oblast. Znano je, da arabska večina v Sudanu krvavo zatira črnce in da se je vojna na jugu Sudana spremenila v genocid črncev. Steinerju ni bilo mar, komu služi, samo da se je dobro plačalo. Tako je bilo torej v Sudanu. Vendar ni imel sreče. Uiel so ga v Ugandi in ugandske oblasti so ga predale Sudanu. Tam so mu priredili velikanski proces, na katerega so povabili reporterje z vsega sveta. Proces v Kartumu naj bi veljal za proces proti vsem najemnikom, ki še tavaajo po črnem kontinentu.

Konec

Biseri
proizvodnje

DARWIL

V vseh je vgrajen specialni mehanizem izredne preciznosti. Najnovejši vrh urah DARWIL — vgrajen DARBLOCK, ki ščiti vsako DARWIL uro proti udarcem in pretresom. DARWIL Superavtomatik SNOW STAR cronometer je poenostil eleganco in točnost. DARWIL LORD 71 Special Flat DARBLOCK. DARWIL LADY 71 DARBLOCK: ženska moda 1970. GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO

NUDIMO PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO NAKITA IZ 14, 18 IN 22 KARATNEGA KONTROLIRANEGA ZLATA.

Prodaja s posebno garancijo! Na zalogi vedno 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko kupite tudi v specializiranih trgovinah in veletrgovinah v Jugoslaviji. Servisi so v vseh večjih mestih Jugoslavije. DARWIL — TRST, PIAZZA S. ANTONIO NUOVO 4/I-II

CENIK MALIH OGLASOV

Poizvedbe, vabila, objave, obvestila, zahvale in podobno — do 10 vrstic — 10 dinarjev. Če znaša besedilo več kot 10 vrstic, stane vsaka nadaljnja vrstica 1,50 din

Objave s komercialno vsebino: do 10 vrstic 30 dinarjev, vsaka nadaljnja vrstica 5 dinarjev

Pravni nasveti so za naročnike brezplačni, drugim zaračunavamo dejanske stroške a največ do 15 dinarjev

Osmrtnice (kratke nekrologe) objavljamo brezplačno, njihovih tekstov in priloženih fotografij ne honoriramo in ne vračamo